

AZERBAYCAN İŞ YAPMA REHBERİ

İstanbul - 2011

İÇİNDEKİLER

BAŞKANIN MESAJI	6
İCRA KURULU BAŞKANININ MESAJI	7
TÜRK-ORTADOĞU İŞ KONSEYLERİ KOORDİNATÖR BAŞKANININ MESAJI	8
TÜRK – AZERBAYCAN İŞ KONSEYİ BAŞKANININ MESAJI	9
DEİK (DIŞ EKONOMİK İLİŞKİLER KURULU)	10
TÜRK-AZERBAYCAN İŞ KONSEYİ.....	12
I. AZERBAYCAN GENEL	15
A. Konum	15
B. Başkent ve Önemli Şehirler	15
C. Demografik Özellikler	15
D. Siyasi Görünüm.....	16
1. Siyasi Yapı.....	17
2. Siyasi Partiler	18
3. Çıkar Grupları.....	18
4. Başlıca Siyasetçiler.....	19
5. Yakın Gelecekte Beklentiler.....	20
E. Dış İlişkiler İlişkiler	20
1. Batı İle İlişkiler	21
2. Rusya İle İlişkiler	21
3. Türkiye İle İlişkiler	22
4. Hazar Denizi Bölgesi İle İlişkiler	22
5. Dağlık Karabağ Konusu.....	23
6. Yakın Gelecekte Beklentiler.....	23
II. TEMEL EKONOMİK YAPI	25
A. GEkonomik Performans	26
1. Büyüme.....	26
2. Enflasyon.....	27
3. Döviz Kuru.....	27
4. Ödemeler Dengesi	28

5. Döviz Rezervleri	28
6. Dış Borçlar.....	28
7. Özelleştirme	28
B. Dış Ticaret	29
C. Yabancı Sermaye	29
D. Ekonomi Politikaları	30
E. Başlıca Sektörler	31
1. Enerji	31
2. Tarım ve Gıda	32
3. İnşaat	33
4. Perakende Ticaret	34
5. Telekomunikasyon	34
6. Bankacılık ve Finans.....	35
7. Ulaştırma	35
8. Turizm	36
F. Bölgesel Ekonomiler.....	36
III. AZERBAJYAN'DA İŞ YAPMAK	37
A. Şirket Kurma ve Şube Açma	37
1. Temsilcilik Ofisleri ve Şubeler.....	37
2. Şirket Kurma.....	38
3. Ticari Amacı Olmayan Kuruluşlar	39
4. Yan Kuruluşlar ve Bağlı Ortaklıklar	39
B. Ruhsatlar	39
C. Vergilendirme	41
D. İŞ ve İstihdam.....	41
E. Toprak Mülkiyet Hakları.....	42
F. Fikri Mülkiyet	43
G. Tüketici Hakları.....	43
H. Anlaşmazlıkların Çözümü ve Tahkim	44

I. Döviz İşlemleri ile İlgili Düzenlemeler.....	45
İ. Yatırıncılara Destek Veren Kuruluşlar	46
1. Azerbaycan İhracat ve Yatırım Geliştirme Kurumu	46
2. Girişimcilik Konseyi	46
3. Ulusal Girişimcilik Destek Fonu	47
4. Azerbaycan Yatırım Şirketi.....	47
5. Hazar Yatırım Merkezi.....	47
IV. TİCARETE İLİŞKİN DÜZENLEMELER	48
A. Tarifeler	48
B. Kotalar ve Ruhsatlar.....	48
C. Tarife Dışı Engeller.....	49
D. Gerekli Evrak.....	49
V. YATIRIM ORTAMI	51
VI. İŞ SEYAHATI	53
A. Vize Gerekliliği	53
B. Ulaşım.....	53
C. Mesai Saatleri ve Tatiller	53
D. Diğer Bilgiler.....	54
1. Konaklama	54
2. Lokantalar.....	55
3. Araç Kiralama.....	56
VII. TÜRKİYE-AZERBAYCAN TİCARİ VE EKONOMİK İLİŞKİLERİ	57
A. Ticari İlişkiler.....	57
B. Yatırım İlişkileri.....	58
C. Müteahhitlik Hizmetleri.....	60

D. Türkiye İle Azerbaycan Arasında İmzalanmış Olan Ticari ve Ekonomik Nitelikli Anlaşmalar.....	61
E. Enerji, Boru Hattı ve Taşımacılık Projeleri	61
1. Bakü-Tiflis-Ceyhan Ham Petrol Boru Hattı (BTC)	61
2. Güney Kafkas Doğalgaz Boru Hattı (BTE)	62
3. Bakü-Tiflis-Kars Demiryolu Projesi.....	63
F. Ticari ve Ekonomik İlişkilerde Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Önerileri.....	63
G. İşbirliği İmkanları	64
VIII. FAYDALI BİLGİLER.....	66
A. Faydalı Adresler	66
B. Devlet Kurumları ve Diğer İlgili Kuruluşlar	68
C. Gümrük Kapıları	70
AZERBAJCAN'DA 2010 YILINDA GERÇEKLEŞTİRİLEN FUARLAR.....	71

BAŞKAN'IN MESAJI

Uluslararası ticaret ve yatırımların hızla artması ve ticaretin serbestleştirilmesiyle küresel entegrasyon ivme kazanmakta, böylelikle her geçen gün dünya ekonomisine yeni aktörler dahil olmaktadır. Zorlu rekabet ortamında ekonomik ilişkiler; işbirlikleri ve bölgesel ittifaklar ile şekillenmektedir. Bu doğrultuda, bireyler, şirketler, ülkeler müttefikleri ile güçlenerek, küresel değer zincirinde daha fazla pay alma çabası içindedir.

Türk özel sektörü, çok taraflı dış politikamıza paralel olarak, tüm ekonomik bloklar ile güçlü ekonomik ilişkiler kurmak arzusundadır. Çevresindeki bölgeleri küresel ekonomik sisteme entegre etme kapasitesine sahip olan Türk özel sektörü olarak, ortak köken, dil, din, kültür, tarih gibi olgularla bağlı olduğumuz Azerbaycan ile güçlü ve çeşitlendirilmiş bir ekonomik işbirliği geliştirmek çabası içindedir.

Çok yönlü ekonomisi, yüksek küresel rekabet gücü, sahip olduğu zenginlikler ile Kafkaslarda bir istikrar havzası olan güçlü Azerbaycan, hepimizin ortak amacı ve arzusudur. Yüksek enerji gelirlerini ileri bir ekonominin fiziki ve beşeri altyapısını oluşturmak için harcayan Azerbaycan, Türk iş dünyası için yeni işbirliği fırsatları yaratmaktadır ve yaratmaya devam edecektir.

Türkiye ve Azerbaycan iş çevreleri olarak, yeniden şekillenen dünya ekonomik düzeni içerisinde, teknoloji çağının beraberinde getirmiş olduğu yeni fırsatları, yeni iş imkanlarına, karlı yatırımlara ve ortaklıklara dönüştürerek ekonomik işbirliğimizi istenilen seviyelere çıkarmalıyız.

Bakü-Tiflis-Ceyhan Petrol Boru Hattı ve Bakü-Tiflis-Erzurum Doğal Gaz Boru Hattı ile asrın projelerini bölgesel işbirliği ile hayata geçiren Türkiye ve Azerbaycan Nabucco, ITGI ve TAP gibi doğalgaz boru hattı projelerinin hayata geçirilmesi ile Avrupa enerji güvenliğine yapacakları katkılar ile uluslararası platformda konumlarını güçlendireceklerdir. Ayrıca Bakü-Tiflis-Kars Demiryolu Hattı projesi ile Azerbaycan, Türkiye üzerinden Avrupa'ya bağlanacak, Türkiye de Azerbaycan üzerinden Orta Asya ve Çin'e kadar uzanan geniş bir coğrafyaya doğrudan bağlanma imkanı bulacaktır.

Bu stratejik projelerle güçlenen, sağlam Türkiye-Azerbaycan ekonomik ilişkileri Kafkasya'da istikrar eksenli bir bölgesel düzenin kurulmasının ön şartıdır.

Kurulduğu yıl olan 1988'den beri özel sektörün dış ekonomik ilişkilerine destek vermek için çalışan Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu (DEİK), iş dünyasına yurt dışı temaslarına öncülük etme misyonunu üstlenmiş başlıca kurumdur. Türk özel sektörünün her kesimini temsil eden kuruculara sahip olan DEİK, Türkiye'nin ticari ve yatırım ilişkilerinin gelişimine katkıda bulunmaya devam etmektedir.

DEİK tarafından hazırlanan **"Azerbaycan İş Rehberi"**, Türk özel sektörüne Azerbaycan pazarı ve bu pazarda işbirliği ve yatırım olanaklarını tanıtarak, Türk girişimcilerinin bu imkanları değerlendirmelerine olanak tanıyacaktır.

M. Rifat Hisarcıklıoğlu

TOBB – DEİK Başkanı

İCRA KURULU BAŞKANI'NIN MESAJI

Luptae dolorum fugia sinihil liasperion corrum illorei cientem sumenia nducid quibusant qui suste dolorundae. Otasit et fugitatiunt.

Sed utaque dolupta deseni cullibus, voluptaque molora quis ent omnimag nihiligniam, sum quatur aut quo optas id mi, apel eum eatemquis dolupta voluptio. Ita plis es moluptatem faciam rate dessus dollut erios qui core sae a dolupta quament rest, ommodit atempor itest, sa pe inis modi ipsant occus eos ate sum a nitaesc ipidelluptam laborum quam, nos consenda qui il maxim undundae nectate ntusanienem auditatur mostiberum, enihilis atia apissequati re numque doluptium el magnihillent vercius dandit essequis et ad quo debit et, nis et quam ressimenimi, simusto im et, autem sus et apellab orpores experem quatemp orecatenda quos ium quis ma consequatquo maximusciis molupid itiumquaturi omnis alit ullupta dus.

Em rest ad ut dolliquas eos ipsapel ipsuntias que eritat et fugitat ectenis ius eateperios dis exped exerum aut earchil lorempo restius et, odi archit, aut officit qui aut liqui cuptiation conecte mporitae sectinus im nonsed que comnimpos aut est harum as dis di utem exceper epellor roriti dolupti ariat optatam doluptis dolor reictem porene parioritaqui sendaerum faceperum ditas nulpa demque nonsequo ipsae consequo cullandis et autem faceatur rem es nossum aut harum ex es mos aut voluptate voluptaquia eos aut ut harum nus dolut pro quas nonestiorum que porro et harit plamus estis ides sendam delibus ea aliat labor atibus, ulpa poritat aut es sit, conet moluptae simpelis doluptate cust pe ea in num nonse consequunt ea dolorep elitae re quunt.

Sed mi, illenih itaquunt porporeiciam et laut lautemp orepeli quundae volorumquam quiam ipsam, eosam venimpos as eos et volupta eprempo reicipsum, at.

Sed et porum quuntec aboruptatium fuga. Rae solupti buscimi nciam, as es a accusandenim con consequentem et re et verum fuga. Et pro qui aped enisintiam ullam, toribea consequo aepuda dem. Enis si dolest, unt volliqua atureceatem ea soleni aut volupta tecercimus.

Dae. Ut quid maio tene sant, es explit erernamus mo dempel modit idurio quis denis doluptatia estiur?

Um aut in et, odi tem aut qui sus volupta quae perro eos quia nosanto exeriassit lab ipsa eostion sectiis rempor sum facid ut ut quam fuga. Oleseque prerenes ea quia volorepudam, sum voluptatio dolo quiatint eatur apelitium aboressunt in rest, consecto cum qui nobit veruptaqui corpus velibus dolo bea doloria aci nonseru ntioerepero blandae rferro magnis quid quo eiusdam, ullaute dolupta volupticil ea estius, utem harchictibus mi, aut rest ent quidunt.

Rona Yırcalı

DEİK İcra Kurulu Başkanı

TÜRK-AVRASYA İŞ KONSEYLERİ KOORDİNATÖR BAŞKANI'NIN MESAJI

Luptae dolorum fugia sinihil liasperion corrum illorei cientem sumenia nducid quibusant qui suste dolo-
runda. Otasit et fugitatiunt.

Sed utaque dolupta deseni cullibus, voluptaqueae molora quis ent omnimag nihiligniam, sum quatur aut
quo optas id mi, apel eum eatemquis dolupta voluptio. Ita plis es moluptatem faciam rate dessus dollut
erios qui core sae a dolupta quament rest, ommodit atempor itest, sa pe inis modi ipsant occus eos ate
sum a nitaesc ipidelluptam laborum quam, nos consenda qui il maxim undundae nectate ntusanienem
auditatur mostiberum, enihilis atia apissequati re numque doluptium el magnihillent vercius dandit es-
sequis et ad quo debit et, nis et quam ressimenimi, simusto im et, autem sus et appellab orpores experem
quatemp orecatenda quos ium quis ma consequatquo maximusciis molupid itiumquaturi omnis alit ul-
lupta dus.

Em rest ad ut dolliquas eos ipsapel ipsuntias que eritat et fugitat ectenis ius eatemperios dis exped ex-
erum aut earchil lorempo restius et, odi archit, aut officit qui aut liqui cuption conecte mporitae sec-
tinus im nonsed que comnimpos aut est harum as dis di utem exceper epellor roriti dolupti aeriati op-
tatam doluptis dolor reictem porene parioritaqui sendaerum faceperum ditas nulp demque nonsequo
ipsae consequae cullandis et autem faceatur rem es nossum aut harum ex es mos aut voluptate volup-
taquia eos aut ut harum nus dolut pro quas nonestiorum que porro et harit plamus estis ides sendam
delibus ea aliat labor atibus, ulpa poritat aut es sit, conet moluptae simpelis doluptate cust pe ea in num
nonse consequunt ea dolorep elitas re quunt.

Sed mi, illenih itaquunt porporeiciam et laut lautemp orepeli quundae volorumquam quiam ipsam,
eosam venimpos as eos et volupta eprempo reicipsum, at.

Sed et porum quuntec aboruptatium fuga. Rae solupti buscimi nciam, as es a accusandenim con con-
sequuntem et re et verum fuga. Et pro qui aped enisintiam ullam, toribea consequae aepuda dem. Enis si
dolest, unt volliqu atureceatem ea soleni aut volupta tecercimus.

Dae. Ut quid maio tene sant, es explit erernamus mo dempel modit idurio quis denis doluptatia estiur?

Um aut in et, odi tem aut qui sus volupta quae perro eos quia nosanto exeriassit lab ipsa eostion sectiis
rempor sum facid ut ut quam fuga. Oleseque prerenes ea quia volorepudam, sum voluptatio dolo quiat-
int eatur apelitium aboressunt in rest, consecto cum qui nobit veruptaqui corpus velibus dolo bea doloria
aci nonseru ntioerepero blandae rferro magnis quid quo eiusdam, ullaute dolupta volupicil ea estius, utem
harchictibus mi, aut rest ent quidunt.

???????? ?

DEİK Türk-Avrasya İş Konseyleri Koordinatör Başkanı

TÜRK – AZERBAIJAN İŞ KONSEYİ BAŞKANI'NIN MESAJI

Luptae dolorum fugia sinihil liasperion corrum illorei cientem sumenia nducid quibusant qui suste dolorundae. Otasit et fugitatiunt.

Sed utaque dolupta deseni cullibus, voluptaque molora quis ent omnimag nihiligniam, sum quatur aut quo optas id mi, apel eum eatemquis dolupta voluptio. Ita plis es moluptatem faciam rate dessus dollut erios qui core sae a dolupta quament rest, ommodit atempor itest, sa pe inis modi ipsant occus eos ate sum a nitaesc ipidelluptam laborum quam, nos consenda qui il maxim undundae nectate ntusanienem auditatur mostiberum, enihilis atia apissequati re numque doluptium el magnihillent vercius dandit essequis et ad quo debit et, nis et quam ressimenimi, simusto im et, autem sus et appellab orpores experem quatemp orecatenda quos ium quis ma consequatquo maximusciis molupid itiumquaturi omnis alit ullupta dus.

Em rest ad ut dolliquas eos ipsapel ipsuntias que eritat et fugitat ectenis ius eatemperios dis exped erum aut earchil lorempo restius et, odi archit, aut officit qui aut liqui cuptione conecte mporitae sectinus im nonsed que comnimpos aut est harum as dis di utem exceper epellor roriti dolupti aeriata optatam doluptis dolor reicem porene parioritaqui sendaerum faceperum ditas nulpademque nonsequo ipsae consequo cullandis et autem faceatur rem es nossum aut harum ex es mos aut voluptate voluptaquia eos aut ut harum nus dolut pro quas nonestiorum que porro et harit plamus estis ides sendam delibus ea aliat labor atibus, ulpa poritat aut es sit, conet moluptae simpelis doluptate cust pe ea in num nonse consequunt ea dolorep elites re quunt.

Sed mi, illenih itaquunt porporeiciam et laut lautemp orepeli quundae volorumquam quiam ipsam, eosam venimpos as eos et volupta eprempo reicipsum, at.

Sed et porum quuntec aboruptatium fuga. Rae solupti buscimi nciam, as es a accusandenim con consequuntem et re et verum fuga. Et pro qui aped enisintiam ullam, toribea consequo aepuda dem. Enis si dolest, unt volliqu atureceatem ea soleni aut volupta tecercimus.

Dae. Ut quid maio tene sant, es explit erernamus mo dempel modit idurio quis denis doluptatia estiur?

Um aut in et, odi tem aut qui sus volupta quae perro eos quia nosanto exeriassit lab ipsa eostion sectiis rempor sum facid ut ut quam fuga. Oleseque prerenes ea quia volorepudam, sum voluptatio dolo quiatint eatur apelitium aboressunt in rest, consecto cum qui nobit veruptaqui corpus velibus dolo bea doloria aci nonseru ntioerepero blandae rferro magnis quid quo eiusdam, ullaute dolupta volupicil ea estius, utem harchictibus mi, aut rest ent quidunt.

????????? ??????????

DEİK Türk-Azerbaycan İş Konseyi Başkanı

DEİK (DIŞ EKONOMİK İLİŞKİLER KURULU)

DIŞ EKONOMİK İLİŞKİLER KURULU
FOREIGN ECONOMIC RELATIONS BOARD

Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu'nun önde gelen amacı, Türkiye'nin yabancı ülkeler ve uluslararası topluluklarla olan ekonomik, ticari, sınaî ve mali ilişkilerini izlemek, bu ilişkilerin kurulmasına ve geliştirilmesine yardımcı olmaktır. DEİK, bu amaca ulaşmak için sınaî işbirliği başta olmak üzere dış ticaret ağının genişletilmesi ve hizmet sektörlerinin yurtdışına açılması gibi iş dünyasına yeni pazar olanakları sağlayacak hedeflere yönelmektedir.

Türkiye ile yabancı ülkeler ve uluslararası topluluklar arasında sektörel temelde iş olanaklarını araştırarak, mevcut olanakların harekete geçirilmesine ve iş fırsatlarının değerlendirilmesine yardımcı olmayı görev edinen DEİK, Türk ekonomisinin küresel ekonomiyle bütünleşmesi için çalışmalar gerçekleştirmektedir.

DEİK, ürün ve hizmet ticareti konusunda işbirliğinin geliştirilmesinin yanında, özellikle Türkiye'deki yatırım ortamının yurtdışında tanıtımı konusunda aktif çalışmalar yürütmekte, yabancı yatırımcıları Türkiye'de uzun vadeli yatırımlara teşvik etmekte ve Türk işadamları için cazip bölgelerde Türk yatırımlarının artması ve teşvik edilmesi yönünde çalışmaları sürdürmektedir.

DEİK, ürün ve hizmet ticareti konusunda işbirliğinin geliştirilmesinin yanında, özellikle Türkiye'deki yatırım ortamının yurtdışında tanıtımı konusunda aktif çalışmalar yürütmekte, yabancı yatırımcıları Türkiye'de uzun vadeli yatırımlara teşvik etmekte ve Türk işadamları için cazip bölgelerde Türk yatırımlarının artması ve teşvik edilmesi yönünde çalışmaları sürdürmektedir.

Tüm bu çalışmaları yürütürken "karşı kanatları" ile etkin işbirliği içinde Türk iş dünyasının ihtiyaç duyduğu bilgiyi üyelerine iletmeyi görev bilen DEİK, karşılaşılan sorunlar, izlenecek politika ve stratejilerin belirlenmesi konusunda ise Türk kamu kuruluşlarıyla yakın işbirliği ve iletişim içerisinde.

1988 yılında kurulan DEİK, 5174 sayılı kanunun 58. maddesine dayanılarak hazırlanan ve 23 Haziran 2008 tarihinde yürürlüğe giren yönetmelik uyarınca yeniden yapılanmıştır. DEİK, Türkiye'nin önde gelen birlik, dernek, vakıf gibi özel sektörü temsil eden kurucu kuruluşlardan oluşmaktadır.

Tüm faaliyetlerinde kurucu kuruluşlarla işbirliği içerisinde olan DEİK, kendi üyeleri yanında Türkiye'nin genelinde etkin olan bu kuruluşların üyelerine de ulaşabilmektedir. Bu sayede geniş bir erişim alanına sahip olan DEİK, Türk özel sektörünün dış ilişkilerini koordine eden bir kuruluş niteliğindedir.

DEİK iki taraflı İş Konseyleri aracılığı ile faaliyet göstermektedir. DEİK bünyesinde faaliyet gösteren İş Konseyleri yabancı muhatap kuruluşlarla imzalanan işbirliği anlaşmaları ile kurulmakta ve ilgili ülkelerle iş ilişkilerinin geliştirilmesini hedeflemektedir. Karşılıklı İş Konseyleri üye firmalara ticaret ve sanayi sektörlerinde işbirliği olanakları konusunda etkin takip ve bilgi akışı imkânı sağlamaktadır.

İş Konseyleri iki kısımdan oluşmaktadır. Bunlardan biri Türk tarafı, diğeri ise ilgili ülkedeki muhatap kuruluştur. Söz konusu muhatap kuruluşlar genelde ilgili ülkelerin özel sektörünü temsil eden kurumlardan seçilmektedir. Konseyler her sene düzenli olarak toplanmaktadır. DEİK bünyesinde 84 İş Konseyi faaliyet göstermektedir.

İş Konseyleri'nin Türk kanadı ilgili ülke ile hâlihazırda iş ilişkileri olan ya da ilgili ülke ile iş ilişkilerini geliştirmek isteyen üye firmalardan oluşur. Türk firmaları DEİK Genel Sekreterliği bünyesinde faaliyet gösteren 10 değişik bölgeye ayrılmış İş Konseyleri'nin birden fazlasına üye olma hakkına sahiptirler. Dolayısıyla, bir firma birden fazla temsilci atamak yoluyla birden fazla İş Konseyi'ne üye olabilir. Bu nedenle, DEİK'in yaklaşık 700 üye firması, 1400'den fazla Konsey temsilcisi bulunmaktadır.

DEİK ayrıca, Dünya Ticaret Örgütü (WTO), Dünya Bankası (WB), Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası (EBRD), Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD), Çokuluslu Yatırımlar Garanti Kuruluşu (MIGA), Asya Kalkınma Bankası (ADB), İslam Kalkınma Bankası (IDB) ve Gelişen 8 (D-8) gibi uluslararası kuruluşlar ile işbirlikleri kurma ve yapılan işbirliği ve çalışmalar aracılığı ile Türk işadamlarının çıkarlarını koruma konusunda çaba harcamaktadır. DEİK, hazırladığı raporlarla Türk işadamlarına faaliyette buldukları ülke ekonomileri hakkında bilgi vermekte ve işbirliği imkânlarını tanıtmaktadır. Ayrıca DEİK, yabancı işadamları için Türk ekonomisi ve DEİK aktiviteleri konusunda kapsamlı bilgi sağlayan bir iş portalına da sahiptir.

DEİK Genel Sekreterliği bütün İş Konseyleri için araştırma, koordinasyon ve organizasyon faaliyetlerini düzenler, İş Konseyleri'nin tüm aktivitelerini, özel sektör kurumları, büyükelçilikler, bakanlıklar ve muhatap kuruluşlarla olan ilişkileri idare eder. DEİK Genel Sekreterliği, aynı zamanda DEİK'in uluslararası ve bölgesel ekonomi, finans, araştırma kurumları ve üniversiteler ile ilişkilerini geliştirmek ve koordine etmek ile yükümlüdür.

DEİK merkezi İstanbul'da yer almaktadır ve Washington, Moskova ve Ankara'da DEİK temsilcilik ofisleri bulunmaktadır. DEİK'in Türkiye'nin 35 önemli sanayi şehrinde ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde Sanayi ve Ticaret Odaları nezdinde temsilcileri vardır.

TÜRK-AZERBAJYAN İŞ KONSEYİ

Türk-Azerbaycan İş Konseyi'nin kurulmasına ilişkin protokol, 3 Kasım 1991 tarihinde Azerbaycan Başbakanı Hasan Hasanov ile o dönemdeki adıyla Türk-BDT İş Konseyleri Başkanı Nihat Gökyiğit arasında imzalanmıştır. Türk-Azerbaycan İş Konseyi, DEİK çatısı altında faaliyet gösteren Türk-Avrasya İş Konseyleri'ne bağlıdır. İş Konseyi'nin Türk tarafı başkanı Cengiz Gül'dür. Azeri tarafı başkanlığını European Tobacco İdare Heyeti Başkanı Rûfet Guliyev yürütmektedir.

İş Konseyi kuruluşundan bu yana iki ülke Cumhurbaşkanı ve Başbakanlarının katılımıyla 13 toplantı düzenlenmiştir. Bu toplantıların 5 tanesine dönemin Azerbaycan Cumhurbaşkanı Haydar Aliyev de katılarak iki ülke arasındaki ekonomik ve ticari ilişkilerin gelişimine verdiği desteği göstermiştir.

İş Konseyi, iki ülke ilişkilerini stratejik bir boyuta taşıyacağına inanılan Bakü-Tiflis-Ceyhan (BTC) Ham Petrol Boru Hattı projesini de her türlü platformda desteklemiştir. DEİK ve ABD merkezli Cambridge Energy Associates (CERA) tarafından 28-30 Haziran 2005 tarihlerinde İstanbul'da sekizincisi düzenlenen Enerji Konferansı, Bakü-Ceyhan-Tiflis Boru Hattı Projesine destek verilmesine ön ayak olan en önemli platformlardan birisidir. Birincisi 1998'da gerçekleştirilmiş olan ve dokuzuncusu 20-22 Haziran 2006 tarihlerinde yapılan bu yıllık konferansa, Haydar Aliyev dört defa iştirak etmiş ve büyük destek vermiştir.

Türk-Azerbaycan İş Konseyi kapsamında son dönemde gerçekleştirilen etkinlikler aşağıdaki gibidir:

- Türk-Azerbaycan İş Konseyi'nin İş Yatırım A.Ő. İőbirliğinde Düzenlediği "Türkiye'de Faaliyet Gösteren Azerbaycanlı İşadamları ile Çalışma Yemeği", 2 Haziran 2009, İstanbul
- Türk-Azerbaycan İş Konseyinin Bölgesel Ziyareti, 29 Mart – 1 Nisan 2009, Bakü - Lenkeran
- DTM, İMMİB ve DEİK Organizasyonunda Devlet Bakanı Kürşad Tüzmen Başkanlığındaki İşadamları Heyetinin Azerbaycan Ziyareti ve İş Forumu, 3-5 Aralık 2008, Bakü
- Türk-Azerbaycan İş Konseyi Yürütme Kurulu Üyelerinin Azerbaycan İstanbul Başkonsolosunu Ziyareti, 25 Kasım 2008, İstanbul
- Türk-Azerbaycan İş Konseyi Yürütme Kurulu Üyelerinin Azerbaycan Ankara Büyükelçisini Ziyareti, 17 Kasım 2008, Ankara
- Türk-Azerbaycan İş Konseyi Başkanının Azerbaycan Basın Mensupları ile Görüşmesi, 27 Nisan 2008, İstanbul
- Türkiye – Azerbaycan Hükümetlerarası KEK V. Dönem Toplantısına Katılım, 9 – 11 Nisan 2008, Ankara
- Türk – Azerbaycan İş Konseyi Yürütme Kurulu Üyelerinin Azerbaycan İstanbul Başkonsolosu Sayın Sayyad Salahlı ile Çalışma Yemeği, 27 Şubat 2008
- Yeni Atanan T. C. Bakü Büyükelçisi Sayın Hulusi Kılıç ile Tanışma Toplantısı, 23 Şubat 2008
- T. C. Cumhurbaşkanı Sayın Abdullah Gül'ün Azerbaycan Ziyaretine Katılım, 6 – 8 Kasım 2008
- Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti Ekonomik Kalkınma Bakanı Famil Seyidov Başkanlığındaki Nahçıvan Heyetinin İstanbul Ziyareti, 23 – 25 Ekim 2007

- Azerbaycan Asıllı İsraili İşadamları ve İsrail'deki Azerbaycan Lobisi Temsilcileri ile Yapılan Görüşme, 17 Ekim 2007, İstanbul
- Azerbaycan Basın Mensupları ile Yapılan Görüşme, 01 Ekim 2007, İstanbul
- Türk-Azerbaycan İş Konseyi Yürütme Kurulu Üyelerinin Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti Ziyareti, 16 – 18 Eylül 2007
- Azerbaycan Cumhuriyeti İstanbul Başkonsolosu Sayad Salahlı ile Çalışma Yemeği, 19 Temmuz 2006, İstanbul
- Türk-Azerbaycan İş Konseyi Ortak Toplantısı, 20 Haziran 2007, İstanbul
- Azerbaycan'da Gümrük Mevzuatı ve Özelleştirmeler Semineri, 16 Mart 2007, İstanbul
- Türkiye-Azerbaycan İş Konseyi Yürütme Kurulu Üyelerinin Azerbaycan Ankara Büyükelçisi İle Görüşmesi, 3 Şubat 2007, İstanbul

Resmi Adı	Azerbaycan Cumhuriyeti
Yönetim Şekli	Cumhuriyet
Başkent	Bakü
Diğer Şehirler	Gence, Sumgayıt, Mingeçevir, Karaçukur, Şirvan, Nahçıvan, Bakıhanov, Şeki, Yevlah.
İdari yapı	59 bölge (rayon), 11 şehir, 1 özerk cumhuriyet
Komşuları	Türkiye, İran, Gürcistan, Ermenistan, Rusya Federasyonu
Yüzölçümü	86.600 km ²
Nüfusu	8,6 milyon
Etnik Dağılım	Azeri (%90.6), Dağıstanlı (%2.2), Rus (:1.8), Ermeni (%1.5)
Resmi Dil	Azerice
Para Birimi	Yeni Manat (Haziran 2010; 1 USD=0.8036 AZN; 1 EUR=0.9880 AZN)

I. AZERBAIJAN GENEL

A. Konum

Avrasya'nın Kafkaslar bölgesinde bulunan ve 86,600 km²'lik bir yüzölçümüne sahip olan Azerbaycan, kuzeyde Rusya Federasyonu, güneyde İran, batıda Gürcistan ve Ermenistan, doğuda ise Hazar Denizi ile komşudur. Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti, kuzey ve doğusundan Ermenistan, güney ve batısından ise İran ile çevrili olup, kuzeybatıda Türkiye ile kısa bir sınırı bulunmaktadır. Azerbaycan'ın güneybatısındaki Dağlık Karabağ bölgesi ise 1991 yılında Azerbaycan'dan bağımsızlığını ilan etmişse de hiçbir ülke tarafından resmi olarak tanınmamakta ve uluslararası hukuk açısından Azerbaycan'ın bir parçası olarak kabul edilmektedir.

Azerbaycan'ın toplam yüzölçümünün yüzde 55'ini tarım toprakları oluşturmakta, şehirler ise tüm ülkenin ancak yüzde 2.5'ini kaplamaktadır. Ülkenin yüzde 12'si ormanlık arazidir.

B. Başkent ve Önemli Şehirler

2009 yılı tahminlerine göre 2 milyonluk bir nüfusa sahip olan başkent Bakü, ülkenin aynı zamanda en büyük şehri ve hem Azerbaycan'ın hem de tüm Kafkasların en büyük limanı konumundadır. İzmir ile kardeş şehir olan Bakü, Azerbaycan'ın kültür ve finans merkezi olup, başta Devlet Petrol Şirketi SOCAR olmak üzere ülkenin tüm büyük firmalarının merkezleri bu şehirdedir. Kafkasların piyasa kapitalizasyonu açısından en büyük menkul kıymetler borsasına sahip olan Bakü'de halkın artan gelir seviyesine paralel olarak son dönemlerde çok sayıda alışveriş merkezi açılmıştır. *Bloomberg BusinessWeek* dergisinin "Dünyanın En Pahalı Şehirleri" sıralamasında 2008 yılında 109. sırada olan Bakü'nün 2009'da 20. sıraya yükselmiş olması da şehrin içerisinde bulunduğu dönüşümü ortaya koyar niteliktedir. Bakü'den sonra ülkenin diğer önemli şehirleri ise nüfuslarına göre sırayla Gence (324 bin), Sumgayıt (282 bin), Mingeçevir (100 bin), Karaçukur (78 bin), Şirvan (77 bin), Nahçıvan (76 bin), Bakıhanov (72 bin), Şeki (66 bin) ve Yevlah'tır (58 bin).

C. Demografik Özellikler

CIA World Factbook tahminlerine göre Temmuz 2010 itibariyle 8.3 milyonluk bir nüfusa sahip olan Azerbaycan'da nüfusun yüzde 70'ini 15-64 yaş grubundakiler oluşturmaktadır. 15 yaş altındakilerin nüfusa oranı yüzde 23.4, 64 yaşın üzerinde olanların oranı ise yüzde 6.6'dır. Ortalama ömür süresi 67 yıl olup, bu rakam erkekler için 62.9 yıl, kadınlar için ise 71.7 yıldır. Halkın yüzde 51'i şehirler, yüzde 49'u ise kırsal kesimde yaşamaktadır.

2006 rakamlarına göre Azerbaycan'da nüfus artış oranı yüzde 0.66 olup, bu oran yüzde 1.14'lük dünya or-

talamasının oldukça altındadır. Azerbaycan'da nüfus artışını frenleyen en önemli faktörün göç olduğu görülmektedir. Halen 3 milyon Azeri, Rusya'da yaşamakta ve çoğunlukla misafir işçi olarak hayatını sürdürmektedir. Diğer yandan Azerbaycan'daki ülke içi mülteci sayısı ise 800 bin seviyesindedir.

Azerbaycan halkının etnik dağılımı son olarak 1999 nüfus sayımı ile belirlenmiştir. Buna göre ülke nüfusunun yüzde 90.6'sını Azeriler oluşturmakta, daha sonra sırasıyla Lezgiler (yüzde 2.2), Ruslar (yüzde 1.8), Ermeniler (yüzde 1.5), Talışlar (yüzde 1), Türkler (yüzde 0.6) ve Gürcüler (yüzde 0.2) gelmektedir.

Azerbaycan nüfusunun yüzde 95'i Müslümandır. Dünyada nüfusunun çoğunluğu Şii Müslüman olan üç ülkeden biri olan Azerbaycan'da (diğerleri İran ve Irak) Müslüman nüfusun yüzde 70'i Şiidir. Bununla birlikte farklı etnik gruplar arasında farklı inançlar sürdürülmektedir ve anayasaya göre Azerbaycan, din özgürlüğünü koruyan laik bir ülkedir. Dinsel azınlıklar arasında Hristiyanlar nüfusun yüzde 4'ünü oluşturmakta ve bunların arasında Rus, Gürcü ve Ermeni Ortodokslar başta gelmektedir.

Ülkenin resmi dil olan Azerice, Orta Asya cumhuriyetlerinde konuşulan Türkçe'den çok Türkiye Türkçesi'ne daha yakın olan bir dildir. 1920'lere kadar ülkede Arap alfabesi kullanıldıktan sonra 1929 itibariyle Latin alfabesine geçilmiştir. 1992 yılında Türkiye Türkçesi temel alınarak hazırlanan ancak bir takım değişiklikler yapılan bir Latin alfabesi oluşturulmuş ve 2001 itibariyle de bu alfabe mecburi hale getirilmiştir. Hükümet Rusça'nın kullanımını azaltmaya çalışmaktadır, ancak buna rağmen halen bu dilin sıklıkla kullanıldığı bilinmektedir.

D. Siyasi Görünüm

19. yüzyılda Çarlık Rusya'sına, 1920'de ise Sovyetler Birliği'ne dâhil edilmiş olan Azerbaycan, 30 Ağustos 1991'de bağımsızlığını ilan etmiştir. Müteakip yıllarda Azerbaycan, Sovyetler Birliği'nin dağılmasından ve Dağlık Karabağ bölgesi nedeniyle Ermenistan ile yapılan savaştan dolayı ciddi ölçülerde siyasi ve ekonomik istikrarsızlık yaşamış, ancak 1993 ve 1998'de yapılan seçimleri kazanan Haydar Aliyev ile birlikte ülkeye tekrar istikrar gelmiştir. Bağımsızlığı takip eden 6 yıllık dönem haricinde Azerbaycan'ı tek başına yönetmiş olan Aliyev, 2003 yılında kendisi yerine oğlu İlham Aliyev'i cumhurbaşkanlığına aday göstereceğini açıklamış ve aynı yıl 15 Ekim tarihinde gerçekleştirilen seçimlerde geçerli oyların yüzde 76.8'ini alan İlham Aliyev, babasının halefi olarak cumhurbaşkanlığına seçilmiştir. Sağlık durumu iyice kötüleşmiş olan Haydar Aliyev ise Aralık 2003'te vefat etmiştir.

Azerbaycan'daki 2003 cumhurbaşkanlığı seçimleri, uluslararası gözlemcilerle göre sorunlu geçmiş ve yayınlanan raporlarda seçimlere hile karıştırılmış olduğu ifade edilmiştir. Seçimleri takiben başkent Bakü'de protesto gösterileri gerçekleştirilmişse de bunlar güvenlik güçleri tarafından kısa sürede bastırılmış ve muhalefette yer alan birçok siyasetçiye siyaset yasağı getirilmiştir.

Göreve geldiği 2003 yılından beri cumhurbaşkanı İlham Aliyev konumunu iyice kuvvetlendirmiştir. Bu süreç içerisinde ülke yönetimde eskiye göre daha genç bir siyasi seçkinler grubunun söz sahibi olmaya başladığı, bir dönem Haydar Aliyev'in çevresinde yer almış olan siyasetçilerin ise etkilerini yitirdikleri gözlemlenmektedir.

Azerbaycan'da Kasım 2005'te gerçekleştirilmiş olan genel seçimler de iki yıl önce yapılan cumhurbaşkanlığı seçimlerinde olduğu gibi uluslararası çevreler tarafından kusurlu olarak nitelendirilmiştir. Bu seçimlerde daha önceki seçimlere göre muhalefete daha geniş katılım imkânı sağlanmışsa da muhalefet mecliste oldukça sınırlı bir sayıda sandalye elde etmeyi başarabilmiştir. Bununla birlikte seçimlere kadar birlik içerisinde hareket etmiş olan muhalefetin, seçimlerden sonra ciddi bölünmeler yaşadığı da gözlemlenmiştir. Sonuç olarak 2005 seçimlerinden itibaren Azerbaycan'daki muhalefet iyice zayıflama sürecine girmiştir.

2008 yılının Ekim ayında yapılan cumhurbaşkanlığı seçimlerinde İlham Aliyev beklendiği gibi kolay bir galibiyet elde etmiş ve oy oranını da bir önceki seçimlere göre yükselterek yüzde 87.3 seviyesine çıkartmıştır. Bu seçimlerden sonra başta Avrupa Güvenlik İşbirliği Teşkilatı (AGİT) ve Avrupa Birliği (AB) olmak üzere uluslararası gözlemciler seçimlerin uygulanışı açısından Azerbaycan'da bir gelişme olduğunu, ancak buna rağmen yeteri kadar rekabet ve medya tartışması olmadığını, bu nedenle de Azerbaycan'daki seçimlerin "anlamli ve çoğulcu demokratik seçim prensiplerinin tümünü yansıtmadığını" bildirmişlerdir.

1. Siyasi Yapı

Kasım 1995'te gerçekleştirilen referandumla kabul edilerek yürürlüğe girmiş olan Azerbaycan anayasası, güçler ayrılığı ilkesini benimsemişse de pratikte yürütmenin ciddi bir ağırlığı vardır. Ülkede mevcut olan başkanlık sistemi içerisinde yasama ve yargı, cumhurbaşkanına karşı sorumlu durumdadır. Yürütme, cumhurbaşkanı, cumhurbaşkanlığı idaresi, başbakan ve hükümetten oluşur.

Cumhurbaşkanı beş yıllık bir süre için seçilir. Bir kişinin ancak iki dönem cumhurbaşkanlığı yapabileceğini öngören anayasa maddesi Mart 2009'da gerçekleştirilmiş olan bir referandumla kaldırılmıştır. Bu durum, iki seçimden başarıyla çıkmış olan İlham Aliyev'in bundan sonra uzun bir süre görevde kalması için gerekli koşulların oluşmuş olduğu şeklinde yorumlara yol açmaktadır. Aynı zamanda silahlı kuvvetlerin başkomutanı olan cumhurbaşkanı, 1997 yılından kurulmuş olan Güvenlik Konseyi'ne de başkanlık eder. Hükümetin başında ise cumhurbaşkanı tarafından atanan başbakan olup, başbakan ile birlikte tüm bakanlar da doğrudan cumhurbaşkanı tarafından atanmaktadır.

Azerbaycan'da yasama organı, tek meclisli parlamentodur. 125 milletvekilinin yer aldığı Milli Meclis'e vekiller 5 yıllık dönemler için seçilirler. Vekillerin dörtte üçü doğrudan seçmenler tarafından seçilir, geriye kalan kısım ise parti listesi sistemine göre belirlenir. Mevcut durumda mecliste tek bir partinin büyük bir çoğunluğu olmasından dolayı, hükümetin kanun yapma sürecinde parlamentodan ciddi bir muhalefetle karşılaştığı söylenemez.

Yargı organı, Anayasa Mahkemesi, Yüksek Mahkeme, Ekonomi Mahkemesi ve daha alt kademelerdeki genel ve uzmanlık mahkemelerinden oluşmaktadır. Bununla birlikte diğer eski Sovyet cumhuriyetlerinde olduğu gibi yargının devletin en zayıf kanadı olduğunu ve yürütme ile yasamaya karşı gerçek anlamda bir bağımsızlığı olmadığını söylemek mümkündür. Yargıçların cumhurbaşkanının tavsiyesi üzerine meclis tarafından atanıyor olması bu durumun en güzel göstergesidir.

Azerbaycan'da yerel yönetim, icra komiteleri ve bunlara bağlı olarak çalışan belediye konseyleri tarafından yürütülmektedir. İcra komitelerinin başkan ve üyeleri cumhurbaşkanı tarafından atanır; belediye konseylerinin üyeleri ise beş yılda bir yapılan yerel seçimlerle göreve gelirler. Bununla birlikte maddi kaynakların ve mevzuatın yetersizliği nedeniyle belediye konseylerinin fazla bir yetkisi olmadığı görülmektedir.

2. Siyasi Partiler

Azerbaycan'da mevcut olan, güçlerin cumhurbaşkanında toplandığı siyasi sistem, siyasi partilerin konumunu zayıflatmaktadır ve dolayısıyla karar verme ve politika yapımı süreçlerinde siyasi partilerin önemli bir rolü olmamaktadır. 1992 yılında Haydar Aliyev'in destekçileri tarafından kurulmuş olan Yeni Azerbaycan Partisi (Yeni Azerbaycan Partiyası) ülkedeki en büyük siyasi oluşumdur ve yürütmedeki tüm pozisyonları elinde tuttuğu gibi mecliste de büyük bir çoğunluğa sahiptir.

Azerbaycan'daki son genel seçimler Kasım 2005'te yapılmış, Mayıs 2006'da ise belirli bölgelerde seçimler yinelenmiştir. Buna göre 125 sandalyenin 61'ini Yeni Azerbaycan Partisi kazanırken, muhalefet partileri sadece 13 sandalye kazanabilmiş, 51 sandalye ise bağımsız adaylara gitmiştir. Bu rakamlardan bağımsız adayların daha yüksek bir temsiliyet oranına sahip oldukları ve muhalif partilere nazaran daha şanslı oldukları görülse de gerçekte bağımsız adaylardan çoğunun hükümete yakın kişiler olduğu da bilinmektedir.

Azerbaycan'daki muhalefet partileri oldukça zayıf ve marjinalize olmuş durumdadır. Birçok siyaset bilimci, bu durumun sebebinin sadece hükümetin baskısı olmadığını, parti liderlerinin hükümete muhalefet yapmaktansa kendi kişisel çıkarlarına öncelik verdiklerini bildirmektedir. Bununla birlikte parti içi bölünmeler ve kutuplaşmalar da muhalefet partilerinin etkinliğini azaltan unsurlardır. 2005 yılındaki genel seçimlerde muhalifler ilk kez bir güçbirliğine gitmişler ve Yeni Azerbaycan Partisi'ne karşı Özgürlük (Azadlyg) bloğunu oluşturmuşlardır. Ancak seçimlerden beklenen sonuçlar alınmayınca bu güçbirliği de pek uzun ömürlü olmamıştır. Azerbaycan'daki muhalefet partilerinin başlıcaları şunlardır:

- Eşitlik Partisi (*Müsavat Partiyası*)
- Azerbaycan Halk Cephesi (*Azerbaycan Xalq Cebhesi Partiyası*)
- Azerbaycan Demokrat Partisi (*Azerbaycan Demokrat Partiyası*)
- Anavatan Partisi (*Ana Vatan Partiyası*)
- Vatandaş Birliği Partisi (*Vətəndaş Hemreyliyi Partiyası*)

Azerbaycan'da bir sonraki genel seçimler 2010 yılının Kasım ayında gerçekleştirilecektir.

3. Çıkar Grupları

Ülkeyi halen yönetmekte olan siyasi seçkinler grubu dışında, Azerbaycan'da siyasi güce sahip fazlaca çıkar grubu bulunmamaktadır. Hükümet 1998 yılında cumhurbaşkanlığı seçimlerinden önce basın üzerindeki sansürü kaldırmışsa da medyanın halen büyük ölçüde devlet tarafından kontrol edilmekte olduğunu

söylemek mümkündür. Bunun en büyük sebebi de ülkede bağımsız basın kuruluşları olmasına rağmen, gazetelerin basıldığı matbaaların büyük ölçüde devlete ya da hükümete yakın kişilere ait olmasıdır. 2009 yılının Ocak ayında yürürlüğe giren bir kanunla yerel frekanslar üzerinden yayın yapan yabancı radyo kanallarına yasak getirilmesi, medya üzerindeki kontrolün devam ettiğinin bir göstergesidir. Amerikan düşünce kuruluşu **Freedom House**'un bir raporuna göre Azerbaycan, basın özgürlüğü açısından 195 ülke arasında 168. sırada yer almaktadır.

Azerbaycan'daki siyasi ve ekonomik düzen, piramit şeklinde olarak nitelendirilebilecek aşağıya doğru genişleyen bir patronaj sistemi üzerine kurulmuştur. Buna göre piramidin tepesinde ülkeyi yönetmekte olan siyasi seçkinler bulunmaktadır. 1992'de Haydar Aliyev'in başa geçmesinden bu yana ülkeyi iki güçlü grup yönetmiştir. Bunlar öncelikle Nahçıvanlılar grubu, daha sonra da Yeraz grubudur. Bugün de başlıca bakanlıklar ve petrol ve doğalgaz ile uğraşmakta olan ve dolayısıyla toplumun en yüksek refah seviyesine sahip olan bireyleri bu iki gruptan birisine mensuptur ve hatta çoğunluğunun cumhurbaşkanı İlham Aliyev ile doğrudan bir akrabalığı vardır. Cumhurbaşkanlığının Haydar Aliyev'den İlham Aliyev'e geçtiği dönemde ülkede kısa süreli bir istikrarsızlık söz konusu olmuş ve oğul Aliyev'in ülkedeki etkili gruplar ile hükümet arasındaki uyumu koruyamayacağı endişeleri belirmiştir. Ancak İlham Aliyev, bu konuda oldukça başarılı olduğu gibi petrol gelirlerinin de artmaya başlamasıyla Azerbaycan siyaseti gruplara odaklı yapısından sıyrılarak daha geleneksel oligarşik bir yapıya bürünmeye başlamıştır ve bu doğrultuda ekonomik faydalar grup aidiyeti ya da etnik köken gibi konuların önüne geçmiştir.

4. Başlıca Siyasetçiler

Cumhurbaşkanı İlham Aliyev. Bir önceki cumhurbaşkanı Haydar Aliyev'in oğlu olan İlham Aliyev. Ekim 2003'teki cumhurbaşkanlığı seçimlerinden beri görevdedir. Cumhurbaşkanlığına seçilmeden önce Azerbaycan Devlet Petrol Şirketi'nin (SOCAR) başkan yardımcısı olan Aliyev, aynı zamanda Yeni Azerbaycan Partisi'nin de genel başkan yardımcılığını yapmıştır. Moskova'da uluslararası ilişkiler eğitimi almış olan Aliyev, son derece iyi seviyede İngilizce bilmektedir ve SOCAR'da görev yaptığı dönem boyunca Azerbaycan'a sermaye getiren yabancı yatırımcılarla sıkı ilişkiler kurmuştur. Ekim 2008'deki seçimleri de kazanarak ikinci dönemine başlayan Aliyev'in, anayasanın bir kişinin iki dönemden fazla cumhurbaşkanlığı yapmasını engelleyen maddesinin kaldırılmış olması nedeniyle, ilerleyen dönemlerde de cumhurbaşkanlığına aday olması beklenmektedir.

Başbakan Artur Rasizade. Rasizade, Haydar Aliyev döneminde, 1996 yılında Başbakan olmuştur. 4 Ağustos 2003'te sağlık sorunları nedeniyle istifa eden Rasizade yerini Haydar Aliyev'in oğlu İlham Aliyev'e bırakmıştır. Aliyev'in Cumhurbaşkanı seçilmesinden sonra ise Artur Rasizade, 4 Kasım 2003 itibarıyla tekrar Başbakan olmuştur ve halen bu görevi sürdürmektedir.

Ramiz Mehdiyev. Cumhurbaşkanlığı idaresinin genel sekreterliğini yürüten Mehdiyev, cumhurbaşkanlığını Haydar Aliyev'den oğlu İlham Aliyev'e devredilmesi sürecinde önemli bir rol oynamıştır. Bu dönemde Azerbaycan bürokrasisi üzerinde etkisini büyük ölçüde artıran Mehdiyev, halen bu konumunu sürdürmektedir.

Kemaleddin Heydarov. 1995 ile 2006 yılları arasında Devlet Gümrük Komisyonu'nun başkanlığını yürütmüş olan Heydarov, bu dönemde ülke ekonomisi üzerinde oldukça büyük bir etki sahibi olmuştur. 2004-2005 yıllarında dönemim İktisadi Kalkınma Bakanı Ferhad Aliyev ile olan siyasi mücadelesi, ülke gündemine damgasını vurmuştur. Kasım 2005'teki seçimlerde kendisini destekleyen birçok yandaşının parlamentoya girmesini sağlamış olan Heydarov, daha sonra Aliyev tarafından görevinden alınarak Acil Durumlar Bakanlığı'na getirilmiştir. Bu yeni konum, Heydarov'a eskisi kadar ekonomik kaynaklar üzerinde kontrol imkânı sağlamasa da Heydarov'un ülke siyaseti üzerindeki etkisi devam etmektedir.

5. Yakın Gelecekte Beklentiler

2009 yılında yapılan anayasa değişikliği, cumhurbaşkanlarının görev yapabilecekleri dönem sayısı üzerindeki kısıtlamaları kaldırmış ve dolayısıyla halen ikinci döneminde olan İlham Aliyev'in 2013 yılında gerçekleştirilecek olan cumhurbaşkanlığı seçimlerinde tekrar adaylığını koyabilmesinin önü açılmıştır. Bununla birlikte Aliyev'in kendisinin aday olması kadar, eşi Mihriban Aliyeva ya da yakın çevresinden başka bir isme cumhurbaşkanlığının yolunu açması da ihtimaller arasındadır. Yeni Azerbaycan Partisi'nin 2008'deki seçimlerden sonra büyük bir süratle 2009 yılındaki anayasa değişikliği referandumuna gitmiş olması, Aliyev'e karşı siyasi seçkinler arasında yeni bir rakibin ortaya çıkmasını engellemeye yönelik bir hareket olarak değerlendirilmektedir.

Önümüzdeki dönemde küresel ekonomik krizin Azerbaycan'ı etkilemeye devam etmesi durumunda Aliyev'in işi bir hayli zorlaşacaktır. Petrol gelirlerinin hızla azalması Aliyev'in destek sağladığı patronaj ağlarını zayıflatacaktır. Ekonominin yavaşlaması ile siyasi mücadelelerin kızışması, politika yapım süreçlerinin kesintiye uğraması ve dolayısıyla daha istikrarsız bir siyasi ortamın meydana gelmesi muhtemeldir. Buna paralel olarak ekonominin yavaşlaması ile birlikte halkın Aliyev yönetiminden memnunsuzluğu artabilir ve siyaset içerisinden belirli kesimler bundan fayda sağlamak isteyebilirler. Özellikle sanayi kentlerinde artan işsizliğin sosyal rahatsızlıkları tetikleme potansiyeli oldukça büyüktür. Bununla birlikte ekonomik krizin olumsuz etkileri ülke üzerinde ne kadar az olursa, 2013 seçimlerine doğru yaklaşılırken Aliyev'in gücünü koruması da o kadar rahat olacaktır.

E. Dış İlişkiler

Azerbaycan'ın dış siyasetindeki temel ilke, bir tarafta Rusya ve diğer bölgesel komşuları ve diğer tarafta ABD ve Avrupa Birliği arasında dengeli bir politika izleyerek bağımsızlığını korumaktır. Ancak uygulamada tarihsel ve ekonomik sebeplerden dolayı Rusya ile olan ilişkilerin Azerbaycan'ın dış siyasetinde ağırlıklı bir konuma sahip olduğu görülmektedir.

Azerbaycan'ın dış ilişkilerinde ekonomi faktörü ve özellikle de tabii kaynaklar önemli bir rol oynamaktadır. Ülkenin sahip olduğu geniş ve büyük ölçüde henüz el değmemiş petrol ve doğalgaz rezervleri dış ülkelerin büyük ilgisini çekmektedir. Bu nedenle Batı ülkelerinden birçok büyük enerji firması Azerbaycan'da yatırım yapmaya başlamış ve 2006 yılında Bakü-Tiflis-Ceyhan Ham Petrol Boru Hattı'nın hizmete girmesiyle bu sektör ciddi şekilde ivme kazanmıştır. ABD ve Avrupa tarafından desteklenmekte olan söz konusu boru hattı, ilgili ülkelerin Ortadoğu petrollerine ve Rus taşıma hatlarına bağımlılıklarını azaltmaları için bir fırsat olarak görülmektedir. Benzer şekilde 11 milyar dolarlık Nabucco projesi de Batı tarafından desteklenmektedir. Petrol ve doğalgaz kaynaklarına erişim Azerbaycan'ın Kazakistan, Türkmenistan ve İran gibi Hazar Denizi'ne kıyısı olan diğer ülkelerle ilişkilerini de etkilemektedir ve bu çerçevede Hazar Denizi'nin

paylaşımı ile ilgili anlaşmazlıklar bahsi geçen ülkelerin dış siyaset gündeminde sürekli olarak ilk sıralarda yer almaktadır.

1. Batı ile İlişkiler

Sosyalist sistemden piyasa ekonomisine geçmekte olan tüm ülkeler gibi Azerbaycan da Batı ile olan ilişkilerine özel bir önem atfetmektedir. Bu ilişkilerin temelini ise daha önce de belirtildiği gibi Azerbaycan'ın sahip olduğu petrol ve doğalgaz rezervleri oluşturmaktadır. Birçok ülkeden enerji şirketi Hazar Denizi'ndeki projelerde yer almakta, Azerbaycan hükümeti de çıkartılan petrol ve doğalgazın Batı piyasalarına taşınması için yeni boru hattı projelerini etkin bir şekilde desteklemektedir.

Enerji sektörünün yanı sıra, küresel terörle mücadele ve İran konusu, Azerbaycan'ın ABD ile olan ilişkilerini şekillendiren faktörlerdir. Azerbaycan, gerek Afganistan'a doğru olan uçuş hattı üzerinde olması, gerekse İran'a yakınlığı nedeniyle ABD açısından stratejik öneme sahiptir. Bununla birlikte, Azerbaycan hükümetinin İran'a karşı olası bir ABD müdahalesine sıcak bakmadığı görülmektedir. Bunun sebebi, Azerbaycan için İran'ın önemli bir ticaret hattı olması ve İran'da etnik olarak Azeri kökenine sahip milyonlarca insanın yaşıyor olmasıdır.

Azerbaycan'ın AB ile olan ilişkilerine bakıldığında ise tüm AB içerisinde İngiltere'nin farklı bir konuma sahip olduğu görülmektedir. Bu durumun başlıca sebebi Azerbaycan'daki en büyük yatırımcılardan birisinin İngiltere kökenli enerji firması BP olmasıdır. Ülkenin diğer AB üyeleri olan ilişkileri de benzer şekilde ekonomik faydalar etrafında şekillenmektedir. 2004 yılında Azerbaycan, AB'nin yakın çevresiyle ilişkilerini kuvvetlendirmeye yönelik olan Avrupa Komşuluk Politikası'na dâhil edilmiştir. Taraflar bu çerçevede 2006 yılında siyasi ve ekonomik reformları içeren bir eylem planı üzerinde anlaşmışlar ve AB, 2008 yılında Bakü'de bir temsilcilik açmıştır. Bununla birlikte Azerbaycan'ın insan hakları konusundaki düşük performansı ülkenin AB kurumları ile daha derin bir bütünleşme içerisine girmesine mani olmaktadır.

2. Rusya ile İlişkiler

Sovyetler Birliği'nin dağılmasından ve Azerbaycan'ın bağımsızlığını kazanmasından sonraki dönemde Azerbaycan'ın Türkiye ile yaklaşması ve Rusya'nın da Dağlık Karabağ meselesinde Ermenistan'a destek vermesi nedeniyle iki ülke arasında gerginlik yaşanmıştır. Ancak 1990'lı yılların sonlarından itibaren tekrar bir yaklaşma süreci başlamıştır. Cumhurbaşkanı İlham Aliyev'in Rusya Başbakanı Vladimir Putin ile olan yakın şahsi ilişkileri, ülkeler arasındaki ilişkileri olumlu yönde etkileyen bir faktörse de Bakü-Tiflis-Ceyhan Ham Pet-

rol Boru Hattı'nın tamamlanarak hizmete girmesi, Rusya'nın Azerbaycan üzerindeki etkisini azaltmış, bir sonraki yıl da Rusya'nın Azerbaycan'a ihraç ettiği doğalgazın fiyatı üzerindeki anlaşmazlık iki ülke arasında sıkıntılı bir dönem yaşanmasına sebep olmuştur. Tüm bu olumsuzluklara rağmen, Rusya ile Azerbaycan arasındaki ilişkiler karşılıklı ekonomik fayda ilkesi doğrultusunda güçlü bir şekilde sürdürülmekte, Rus firmaları Azerbaycan'da yatırım yapmaya aratan bir ilgi göstermekte ve ülkeler arasındaki kuvvetli ilişkiler, askeri alana da yansımaktadır. Bununla birlikte Rusya'nın, Azerbaycan'ın ABD güdümüne girmesinden endişe ettiğini söylemek de yerinde olacaktır. Azerbaycan yönetimi, Washington ile Moskova arasında bir denge politikası sürdürmekte ve bu durum Azerbaycan'ı her ne kadar zaman zaman güç bir konumda bıraksa da uzun vadede çıkarlarını azamiye çıkartmasını sağlamaktadır.

3. Türkiye ile İlişkiler

Azerbaycan, Türkiye ile arasında daima kuvvetli ilişkiler söz konusu olmuş ve her iki ülkenin liderleri de bu ilişkileri "Bir millet, iki devlet" sloganı ile nitelendirmişlerdir. Türkiye, Azerbaycan'a bağımsızlığını ve toprak bütünlüğünü koruma ve sahip olduğu tabii kaynakların sunduğu ekonomik potansiyeli etkin bir şekilde hayata geçirme konusunda sürekli olarak destek vermiştir. Bununla birlikte, birçok uluslararası ilişkiler uzmanı tarafından Haydar Aliyev zamanında daha kuvvetli olan ilişkilerin İlham Aliyev zamanında bir nebze de olsa zayıfladığı ifade edilmektedir. Buna sebep olarak İlham Aliyev'in Rusya'ya yakınlığı gösterilirken, son dönemlerde Türkiye ile Ermenistan arasındaki resmi ilişkilerde bir normalleşme sürecine girilmesi, Azerbaycan'da bir tepki uyandırmış ve Dağlık Karabağ konusunda önemli bir avantajın yitirileceği endişelerini uyandırmıştır. Tüm bu gelişmelere rağmen Türkiye ile Azerbaycan arasındaki ilişkilerin halen oldukça kuvvetli bir seviyede olduğunu söylemek mümkündür.

4. Hazar Denizi Bölgesi ile İlişkiler

Azerbaycan'ın Hazar Denizi kıyısındaki ülkelerle olan ilişkileri ülkeden ülkeye farklılık göstermektedir. Bu bölgede Azerbaycan'ın en yakın ilişkiler içerisinde olduğu ülkenin Kazakistan olduğu söylenebilir. Bu iki ülke gerek Hazar Denizi'nin paylaşımı, genel olarak ticari ve ekonomik ilişkilerin geliştirilmesi konusunda benzer görüşlere sahiptir. Kazakistan hâlihazırda çıkartmakta olduğu petrolün bir kısmını gemilerle Bakü'ye aktarmakta ve buradan söz konusu petrol Bakü-Tiflis-Ceyhan ve Bakü-Supsa hatlarına verilmektedir. Ekim 2009'da Kazakistan'ın Kazmunaigaz firması ile SOCAR arasında Kaşagan yataklarından çıkartılan Kazak petrolünün 2012 yılından itibaren Azerbaycan boru hatları üzerinden ihraç edilmesine yönelik bir anlaşma imzalanmıştır.

Azerbaycan'ın Türkmenistan ile olan ilişkileri, Türkmenistan'da Saparmurat Niyazov'un cumhurbaşkanlığı döneminde her iki ülkenin Hazar Denizi üzerindeki iddialarının çakışması nedeniyle son derece zayıf bir düzeyde seyretmiştir. Ancak bu durum Niyazov'un ölümünden sonra Gurbanguli Berdimuhamedov'un cumhurbaşkanı olması ile değişmeye başlamıştır. 2008 yılının Mayıs ayında Azerbaycan ve Türkmenistan arasında 12 yıldan sonra ilk kez cumhurbaşkanları seviyesinde bir zirve düzenlenmiş ve yedi yıldan sonra ilk kez Türkmenistan, Bakü'ye bir büyükelçi göndermiştir. Ne var ki, Temmuz 2009'da Türkmenistan'ın Hazar Denizi'nin paylaşımı ile ilgili olarak uluslararası tahkime gideceğini açıklaması yeniden bir gerginliğe yol açmıştır. Uzmanlara göre Türkmenistan ile Azerbaycan arasında anlaşmaya varılamaması, Nabucco hattının verimini olumsuz yönde etkileyecek ve dolayısıyla Rusya'ya avantaj sağlayacaktır.

Azerbaycan'ın İran ile olan ilişkilerini tanımlayan başlıca unsurlar, İran'daki etnik Azeri nüfusu, Bakü'nün ABD ile olan yakın ilişkileri, İran'ın Ermenistan'a vermekte olduğu destek ve ülkelerin Hazar Denizi'ndeki

enerji kaynaklarının paylaşımı konusundaki farklı görüşleridir. Hazar Denizi konusunda Azerbaycan, Hazar Denizi'nin her ülkenin sahip olduğu kıyı şeridine doğru orantılı olarak paylaşılması gerektiğini savunurken İran buna karşı çıkmakta ve denize sahili olan 5 ülke arasında yüzde 20'şerlik eşit bir paylaşım olması gerektiğini ileri sürmektedir. Diğer yandan, ABD'nin İran'a karşı olarak Azerbaycan'da asker konuşlandırmayı talep etmesi durumunda Azerbaycan ile İran arasındaki ilişkilerin sıkıntıya gireceği düşünülmekteyse de bu olasılık en azından şu anda düşük gözükmemektedir. Mayıs 2005'te Azerbaycan ile İran arasında imzalanan saldırmazlık anlaşmasında taraflar, üçüncü tarafların kendi topraklarını bir diğerine karşı üs olarak kullanmalarına izin vermeyeceklerini taahhüt etmişlerdir. Belirli konulardaki farklı görüşlerine ve aralarında tam anlamıyla güven olmamasına rağmen, Azerbaycan ile İran'ın ortak ekonomik faydalar doğrultusunda işbirliklerini artırdıkları görülmektedir. Son olarak Kasım 2009'da SOCAR ile İran Ulusal Doğalgaz Şirketi arasında imzalanmış olan anlaşmayla Azerbaycan, 2010 yılından itibaren İran'a doğalgaz ihraç etmeyi taahhüt etmiştir.

5. Dağlık Karabağ Konusu

Azerbaycan ile Ermenistan arasındaki Dağlık Karabağ bölgesinden kaynaklanan sorun, ülkenin dış ilişkilerini bütünüyle etkilemektedir. Azerbaycan sınırları içerisinde kalan ancak nüfusunun çoğunluğu etnik olarak Ermeni olan Dağlık Karabağ, 1991 yılında Ermenistan'ın desteğiyle bağımsızlığını ilan etmiş, ancak hiçbir ülke tarafından tanınmadığı gibi Ermenistan ile Azerbaycan arasında bir savaşa neden olmuş ve 1994 yılındaki ateşkese kadar bu savaş 35 bin kişinin hayatına mal olmuştur. Her iki tarafın da Dağlık Karabağ üzerinde hak iddia etmesi nedeniyle bir çözüme ulaşılamamakta, ancak bununla birlikte son dönemlerde taraflar arasında ciddi boyutlarda sıcak çatışma yaşanmamaktadır. Önümüzdeki dönemde üçüncü tarafların arabuluculuğuyla sürdürülen müzakerelerin devam etmesi beklenmekte ve bu çerçevede Ermenistan ile Türkiye arasındaki ilişkilerin normalleşme sürecine girmesinin Dağlık Karabağ sorununun çözümü konusunda fayda sağlayacağı ümit edilmektedir.

6. Yakın Gelecekte Beklentiler

Mevcut uluslararası konjonktür, Azerbaycan'ın dengeli dış politikasının sürdürülebilirliğini tehdit eder niteliktedir. Ağustos 2008'de Rusya ile Gürcistan arasında yaşanan çatışmalar, Türkiye ile Ermenistan arasındaki yakınlaşma ve Batı'nın Azerbaycan'ın sahip olduğu enerji kaynaklarına olan ve giderek artan ilgisi, Azerbaycan'ın dış ilişkilerinde dengeyi korumasını zorlaştıran unsurlardır. Bugüne kadar Azerbaycan hükümeti, Batı ile güçlü enerji ve güvenlik bağları sürdürülürken Rusya ile de askeri ve ekonomik ilişkilerin sıkı tutulmasını öngören temkinli bir diplomasiyi tercih etmişlerdir. Ancak artık bir yandan Batı'nın yeni enerji projeleri için baskısı artmakta, diğer yandan da Rusya kendi çıkarları doğrultusunda Azerbaycan'a bu teklifleri reddetmesi için baskı uygulamaktadır.

Türkiye ile Ermenistan arasında ilişkilerin normalleştirilmesine yönelik bir sürece girilmesi Türkiye ile Azerbaycan arasında bir soğukluk yaratmıştır. Bununla birlikte başta Başbakan Recep Tayyip Erdoğan olmak üzere Türk yetkililer Dağlık Karabağ sorununun çözüm olmadan Türkiye ile Ermenistan arasındaki ilişkilerde normalleşme olmayacağını taahhüt etmektedirler. Türkiye'nin Ermenistan konusunda ABD ve Avrupa Birliği'nin baskısı altında olduğu bir dönemde bu konu Türkiye ile Azerbaycan arasında bir sıkıntı yaratmaya devam edecektir.

Rusya, Azeri doğalgazının tamamını satın almak istemekte ve Azerbaycan hükümeti de giderek bu öneriye daha sıcak bakmaktadır. Böyle bir durumun gerçekleşmesi halinde AB destekli Nabucco projesi ticari

açıdan anlamsız bir hale gelecektir. Azerbaycan'ın Rusya ile enerji konusunda işbirliğini sıkı bir şekilde devam ettirmesi ve bunun karşılığında Dağlık Karabağ konusunda Rusya'nın daha fazla desteğini talep etmesi muhtemeldir. İki ülke arasında Haziran 2009'da imzalanmış olan doğalgaz anlaşması da bu yönde hareket edildiğine dair bir somut bir işarettir.

II. TEMEL EKONOMİK YAPI

Azerbaycan ekonomisi, devletin halen ciddi bir ağırlığa sahip olduğu, sosyalist ekonomiden pazar ekonomisine geçiş sürecinde olan bir yapıya sahiptir. Ülkenin ekonomik açıdan en büyük zenginlikleri, sahip olduğu büyük petrol ve doğalgaz yatakları, tarıma elverişli toprakları ve SSCB döneminden miras kalan büyük sanayi tesisleri ile sanayi altyapısıdır.

Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra ciddi bir küçülme yaşamış olan Azerbaycan ekonomisine Ermenistan ile çıkan savaş ağır bir darbe vurmuştur. Bağımsızlığın ilan edildiği 1991 yılından 1995 yılına kadar olan sürede yüzde 60'lık bir küçülme yaşayan Azerbaycan ekonomisinde Sovyetler Birliği dönemindeki pazarlarını ve devlet teşviklerini kaybetmiş olan plastik, kimyasallar ve imalat gibi birçok sektör yok olma seviyesine gelmiştir. Diğer yandan tarım sektörünün ülke ekonomisindeki ağırlığı hızlı bir düşüş eğilimine girmiştir.

İlerleyen yıllarda ise enerji sektöründeki büyüme sayesinde Azerbaycan ekonomisi yükselişe geçmiştir. Halen petrol ve doğalgaz sektörleri ülkedeki ekonomik büyümenin motoru olduğu gibi, yabancı sermayenin büyük bir kısmı bu sektörlerle gelmekte, ihracatın yüzde 90'ını bu sektörler gerçekleştirmekte, kamu gelirlerinin büyük bir kısmı bu sektörlerden kaynaklanmakta ve döviz rezervlerindeki artış da yine bu sektörler vasıtasıyla sağlanmaktadır. Son yıllarda küresel piyasalarda petrol ve doğalgaz piyasalarında fiyatların yükselmiş olması Azerbaycan'a büyük fayda sağlamıştır. Ancak madalyonun öbür yüzüne bakıldığında tek bir sektöre aşırı derecede bağımlı olmanın Azerbaycan ekonomisini küresel piyasalardaki fiyat dalgalanmalarına karşı kırılgan hale getirdiği görülmektedir. Bu duruma karşı bir önlem olarak Azerbaycan hükümeti enerji dışındaki sektörlerin geliştirilmesine ve ekonomik yapının çeşitlendirilmesine öncelik vermektedir.

Petrol üretiminin devlet kontrolünde olması, ekonomide kamu payının oldukça büyük olduğu anlamına gelmektedir. Petrol gelirleri doğrudan ya da Azerbaycan Devlet Petrol Fonu aracılığıyla devlete aktarılmakta ve burada biriken fonlar, kamu çalışanlarının maaşlarının ödenmesi, savunma harcamaları, sosyal güvenlik ödemeleri, özel sektörle yapılan sözleşmeler ve kamu yatırım projeleri için kullanılmaktadır. Son dönemlerde Azerbaycan'ın mali politikaları tamamıyla petrol sektöründeki büyüme ile desteklenmiştir ve bu çerçevede altyapının geliştirilmesi, kamu maaşlarının ve sosyal güvenlik ödemelerinin artırılması, sağlık ve eğitim alanlarına yatırım yapılması gibi hedefler doğrultusunda daha fazla kaynak ayrılmaktadır.

Bununla birlikte petrol gelirlerinden kaynaklanan büyüme, beraberinde bir takım riskleri de getirmektedir. Örneğin ülkeye büyü miktarda döviz girişi nedeniyle pazar arzında bir artış ve güçlü bir kredi büyümesi söz konusu olmuş; bu durum 2008 yılına kadar Azerbaycan'ın enflasyonist baskılar altında kalmasına yol açmıştır. Bununla birlikte reel efektif döviz kurları üzerinde yukarıya doğru bir baskı oluşmakta olup bu durum petrol dışı sektörlerin küresel anlamda rekabet güçlerine sekte vurmakta ve bu nedenle ekonominin petrol sektörüne olan bağımlılığının kırılması güçleşmektedir. Petrol fiyatlarında ciddi anlamda düşüşler olması durumunda ise Azerbaycan, kamu harcamalarını karşılayamama tehlikesiyle karşı karşıya kalmaktadır ve böyle bir durumda sosyal rahatsızlıkların da ortaya çıkması muhtemeldir. Kısacası, Azerbaycan ekonomisinin kısa ve orta vadedeki seyri, büyük ölçüde küresel piyasalardaki petrol fiyatlarının hareketlerine bağlıdır.

A. Ekonomik Performans

Temel Ekonomik Göstergeler

	2006	2007	2008	2009	2010 Tahmin
GSYİH (milyon USD)	20,982	29,399	46,351	50,540	55,646
Büyüme (%)	34.5	25.0	10.8	9.3	10.0
Enflasyon (yıllık ortalama, %)	8.3	16.7	20.8	1.5	9.5
İşsizlik (%)	1.0	0.9	0.9	1.0	1.0
Cari denge (GSYİH'nin %'si)	17.7	27.3	35.6	5.2	9.0
Net kamu borcu (GSYİH'nin %'si)	7.3	6.7	5.2	5.8	5.6
İhracat (milyon USD)	13,015	21,269	30,586	14,700	23,573
İthalat (Milyon USD)	5,269	6,045	7,575	4,900	7,500
Uluslararası Rezervler (milyon USD)	2,500	4,273	6,467	5,200	6,000

Kaynak: EIU Azerbaijan Country Report; D&B Azerbaijan Country Report

1. Büyüme

Azerbaycan ekonomisi son dönemlerde dünyanın en hızlı büyüyen ekonomilerinin başında gelmiş ve 2005 ile 2009 arasında ortalama yüzde 21'lik bir GSYİH büyümesi oranına ulaşmıştır. Bu büyüme, yüksek derecede yatırım alan ve ihracatta hem hacim hem de birim fiyat olarak artışlar kaydeden enerji sektöründen kaynaklanmaktadır. Son yıllarda ise küresel krizin emtia piyasalarına olan olumsuz etkisi ve buna paralel olarak petrol ve doğalgaz fiyatlarındaki düşüş nedeniyle Azerbaycan'ın büyüme hızı yavaşlamış, 2008 yılında yüzde 10.8, 2009 yılında ise yüzde 9.3'lük bir büyüme söz konusu olmuştur. Bu dönemde Azerbaycan'ın Rusya ile Gürcistan arasındaki gerginlikten de olumsuz yönde etkilendiğini söylemek mümkündür.

Önümüzdeki dönemde Azerbaycan ekonomisinin küresel krizin etkilerinden kurtulabilmesi için öncelikle talebin tekrar toparlanması gerekmektedir, ancak ekonomistlere göre bu alanda bazı zorluklar söz konusu olacaktır. İç talebe bakıldığında özel sektörde düşen gelirler ve banka kredilerinin azalması nedeniyle özel tüketimin zayıfladığı görülmektedir. Sabit yatırımın GSYİH içerisindeki payının yatırımcıların ve sermaye sağlayıcıların riskten kaçınmaları nedeniyle azalması muhtemeldir. Emtia fiyatlarının düşmeye devam etmesi, enerji projelerinin getiri beklentisi oranlarını aşağıya çekecek ve bu durum da sabit yatırımlar üzerinde olumsuz bir etki yaratacaktır. Petrol fiyatları 2008 yılı sonunda

gördüğü varil başına 33 dolarlık en düşük seviyesinden sonra yükselmeye başlamışsa da halen Temmuz 2008'deki 147 dolarlık fiyattan oldukça uzaktadır.

Dış talep konusunda ise petrol ve doğalgaz alanlarındaki artan üretim hacminin ihracatı olumlu yönde etkilemesi beklenmektedir. Ancak doğal olarak fiyatların düşüklüğü, hacim artışından kaynaklanan bu olumlu etkiyi azaltacaktır. Bununla birlikte 2010 yılında fiyatların artması, dolayısıyla Azerbaycan ekonomisinin büyüme oranlarında da bir önceki yıla göre bir artış kaydedilmesi muhtemel görülmektedir.

2. Enflasyon

Azerbaycan'da son dönemlerde hızla büyümekte olan enerji sektörüne gelen doğrudan yabancı yatırımlar ve dolayısıyla ülkeye yüksek miktarlarda para girişi, 2004 yılından itibaren enflasyonist bir baskı oluşturmuş ve 2005 yılından başlayarak, Azerbaycan Merkez Bankası faiz oranlarını yükseltmek zorunda kalmıştır. Söz konusu yılda yüzde 9,6, 2006'da ise yüzde 8,3 olarak gerçekleşen TÜFE artışı 2007 yılında yüzde 16,7'ye, 2008'de ise yüzde 20,8'e çıkmıştır. Bu artışın gerek iç gerekse de dış ekonomik gelişmelerden kaynaklanan bazı nedenleri vardır. Dış gelişmelerin başında petrol ve gıda fiyatlarında küresel çapta yaşanan artışlar gelmektedir. Söz konusu artışlar dünya ekonomisinde enflasyonist baskılar oluşturmuş ve Azerbaycan da doğal olarak bundan etkilenmiştir. Diğer taraftan, içeride mal ve hizmet fiyatlarına yapılan zamlar, kamu harcamalarındaki artışlar ve petrol ihracatı karşılığında ülkeye giren büyük miktardaki para enflasyonist eğilimlerin artmasına neden olmuştur.

2009 yılından itibaren ise enflasyon büyük ölçüde hız kesmiştir. Bu dönemde iç talebin azalması, parasal genişlemenin hız kesmesi ve emtia ile gıda fiyatlarında geniş çaplı düşüşler gerçekleşmesi nedeniyle enflasyon oranı yıllık yüzde 1,5'e kadar inmiştir. 2010 yılında ise gerek iç talepte gerekse parasal genişlemede bir canlanma görülmektedir. Bu nedenle enflasyonun tekrar yükselişe geçeceği düşünülmektedir. 2010 yılı için *Dun&Bradstreet Ltd* danışmanlık firması yüzde 7,8, *Economist Intelligence Unit* ise yüzde 9,5'lik ortalama enflasyon oranı tahminlerinde bulunmaktadır.

3. Döviz Kuru

2006 ile 2008 yılları arasında Azerbaycan Merkez Bankası, sürünen kur (crawling peg) sistemini uygulamış, bu çerçevede Manat'ın değeri periyodik olarak, önceden açıklanan sabit bir oranda, ya da önceden belirlenmiş bazı göstergelerdeki gelişime göre ayarlanmıştır. Mart 2008'de ise bu sistem terk edilerek, Manat'ın Euro ve Amerikan dolarından oluşan bir sepete bağlandığı bir sisteme geçilmiş ve bu yeni sistemle kurda istikrar sağlanması, dışarıdan ithal edilen enflasyonun düşürülmesi ve daha esnek yeni bir sisteme geçiş için zemin hazırlanması amaçlanmıştır. Bu değişikliğe rağmen aynı yıl içerisinde geçici olarak yeniden Amerikan dolarına bağlı olarak sabit kura dönüldüğü açıklanmış ve bunun sebebinin de iki farklı dövizden oluşan sepetin USD-EUR paritesindeki dalgalanmalar yüzünden fazla bir değer kaybına yol açabilecek olması gösterilmiştir. 2008 yılında 1 dolara 0.822 Manat, 2009'da ise 1 dolara 0.804 Manat ortalamasına ulaşan döviz kurlarında büyük ölçüde istikrar sağlandığı görülmektedir. Azerbaycan Merkez Bankası, 2010 yılı için ortalama kur gerçekleşmesini 1 dolara 0.80 Manat olarak öngörmektedir.

4. Ödemeler Dengesi

Azerbaycan'ın ödemeler dengesi ile ilgili en dikkat çekici özellik, ülkenin 2005 yılına kadar cari açık veriyorken, ilerleyen yıllarda petrol ve doğalgaz ihracatından elde edilen gelirler sayesinde cari fazla vermeye başlamış olmasıdır. 2008 yılında ihracat bir önceki yıla göre yüzde 43.8 oranında artarak 30.6 milyar dolar seviyesine gelmiş, ithalat da artsa da bu artış ihracat kadar yüksek hacimli olmamış ve bahsi geçen yılda Azerbaycan 16.5 milyar dolarlık bir cari fazla kaydetmiştir. 2009'dan itibaren ise küresel kriz nedeniyle ihracatta bir düşüş ve buna bağlı olarak cari fazlada azalma söz konusudur. 2009 yılında 2.1 milyar dolar olarak gerçekleşmiş olan cari fazlanın 2010 yılında tekrar artmaya başlayarak 4.2 milyar dolar seviyesine yükselmesi öngörülmektedir ve bu rakam GSYİH'nin yüzde 9'una tekabül etmektedir.

5. Döviz Rezervleri

Enerji sektöründeki ihracat artışı, Azerbaycan'ın döviz rezervlerini olumlu yönde etkilemektedir ve rezerv artışı 2006 yılından sonra ciddi bir şekilde ivme kazanmıştır. 2008 yılında bir önceki yıla göre yüzde 51.4 oranında artarak 6.5 milyar dolar seviyesine ulaşan döviz rezervleri, petrol ihracatının hız kesmesiyle birlikte 2009 yılında düşüşe geçmiş ve bahsi geçen yılı yüzde 15.7'lik bir azalmayla 5.18 milyar dolar seviyesinde kapatmıştır. Bununla birlikte Merkez Bankası'nın tuttuğu döviz rezervlerine ek olarak Devlet Petrol Fonu'nda birikmiş 14.2 milyar dolarlık bir kaynak olması, Azerbaycan'ın likidite sorunu yaşamamasını sağlamaktadır. Halen Azerbaycan'ın döviz rezervleri ile Devlet Petrol Fonu'ndaki kaynaklarının toplamı, ülkenin 24 aylık mal ve hizmet ithalatını karşılayabilecek seviyededir.

6. Dış Borçlar

Azerbaycan hükümeti, büyümeyi dış borçlanma yerine doğrudan yabancı sermaye yoluyla finanse etmeyi tercih etmektedir ve bu durum, toplam kamu borç yükünün kontrol altında tutulmasını sağlamaktadır. Genel olarak ülkenin toplam dış borcunun GSYİH oranı her yıl bir düşüş kaydetmekteyse de, kamu sektörü borcunun özel sektör borcuna göre çok daha az olduğu gözlemlenmektedir. 2007'de 2.9 milyar dolar, 2008'de 2.6 milyar dolar olan Azerbaycan'ın toplam dış borcu, 2009 sonu itibarıyla 2.4 milyar dolar seviyesine inmiştir. Bu seviyede bir borç, küresel standartlara göre oldukça düşük sayılabilir ve bu nedenle Azerbaycan'ın borçlarını ödeyememe riski yok denebilecek kadar azdır.

7. Özelleştirme

Azerbaycan'da devlete ait küçük ve orta ölçekli işletmelerin tamamına yakını özelleştirilmiş olup halen Azerbaycan ekonomisinde özel sektörün payı yüzde 82 seviyesindedir. 1995-98 yılları arasındaki sürdürülen Birinci Kademe Özelleştirme Programı kapsamında 39 bin işletme ve 1.3 milyon hektarlık arazi özelleştirilmiştir. 2000 yılında başlatılan İkinci Kademe Özelleştirme Programı'nda ise ekonominin stratejik olarak nitelendirilen alanlarında yer alan orta ve büyük ölçekli işletmeler hedef alınmış ve bu kapsamda taşımacılık, telekomünikasyon inşaat, kimyasallar ve ağır sanayi sektörleri ön planda yer almıştır. Ne var ki, özellikle büyük ölçekli işletmelerin özelleştirilmesinde beklenen verimin alınabildiğini söylemek mümkün değildir. Özelleştirmeye tabi işletmelerin yeniden yapılandırılması yavaş ilerlemekte ve bu işletmelerin mevcut borçları sorun oluşturmaktadır. 1995'ten bu yana özelleştirmeden 447 milyon Manat'lık gelir sağlamış olan Azerbaycan'ın 2009 yılı geliri 58.6 milyon dolar olarak gerçekleşmiş olup bu miktar bir önceki yıla göre yüzde 46.2 oranında azdır.

B. Dış Ticaret

Azerbaycan'ın ihracatında enerji kaynaklarının büyük bir ağırlığı vardır. 2009 yılında 14.7 milyar doları ihracat, 4.9 milyar doları ithalat olmak üzere toplam 19.6 milyar dolarlık dış ticaret gerçekleştirmiş olan Azerbaycan'ın ihracatının yüzde 91.7'sini petrol ve petrol ürünleri oluşturmuştur. Diğer ihracat kalemlerinin başında ise metaller, ulaştırma araçları, kimyasallar ve gıda ürünleri gelmektedir. Önümüzdeki dönemlerde Şahdeniz yataklarındaki üretimin artmasıyla doğalgaz ihracatının da hız kazanması beklenmektedir.

Azerbaycan'ın ihracatıyla ilgili önemli bir husus, 2008 yılına kadar hızla artmış olan ihracatın, bu seneden itibaren küresel piyasalardaki olumsuz gelişmeler ve düşen petrol fiyatları nedeniyle inişe geçmiş olmasıdır. 2008 yılında 47.8 milyar dolar olan ihracat, 2009 yılında yüzde 69.3 oranında azalmış, aynı dönemde ithalat ise yüzde 14.6'lık bir düşüş kaydetmiştir.

Azerbaycan'ın ihracata petrol ve petrol ürünlerine bağımlılığı, fiyatlardaki dalgalanmalara karşı yüksek derecede bir kırılganlık ve risk yaratmaktadır. Bu nedenle hükümet petrol dışı alanların da geliştirilmesine ve ihracat kapasitelerinin artırılmasına öncelik vermektedir. Cumhurbaşkanı Aliyev tarafından 14 Mayıs 2010 tarihinde imzalanarak yürürlüğe giren "İthalat ve İhracat Operasyonlarını Düzenleyen Kuralların Geliştirilmesine Yönelik Ek Önlemler" kararname ile ithalat ve ihracat prosedürlerinin daha etkin bir hale getirilmesi, girişimciliğin desteklenmesi, bölgelerin sosyo-ekonomik kalkınmasına hız kazandırılarak ihracat kapasitelerinin artırılması ve petrol dışı sektörlerde üretimin ve ihracatın artırılması hedeflenmiştir. İlgili makamların açıklamalarına göre bahsi geçen petrol dışı sektörlerin başında tarım, turizm, hafif sanayi, gıda sanayi ve makine inşa sektörleri gelmektedir.

Azerbaycan, bağımsızlığını kazandığı günden bu yana dış ticaretini Batı'ya açma politikası izlemiştir. Bu politikanın sonuçları 2000'li yıllarla beraber alınmaya başlanmış ve 2008 yılı itibariyle İtalya, Azerbaycan'ın en fazla ihracat yaptığı ülke olmuştur. Tüm ihracatın yüzde 38'ini alan İtalya'dan sonra sırasıyla ABD (yüzde 13), İsrail (yüzde 8), İspanya, Fransa ve Hindistan (yüzde 5'er), ve Hollanda (yüzde 3) gelmektedir. Azerbaycan'ın ihracatında en yüksek paya sahip olan eski Sovyet cumhuriyetleri olan Rusya ve Gürcistan'ın payları ise sadece yüzde 1'dir.

Azerbaycan'ın ithalatı ise ihracatına nazaran daha fazla bir çeşitlilik arz etmektedir. 2008 yılında ithalatın yüzde 30'unu makine ve elektrikli teçhizat oluşturmuş olup bunların tamamı petrol sektöründe kullanılmak üzere ithal edilen ürünlerdir. Bu kalemden sonra sırasıyla yüzde 17'lik bir payla ulaştırma araçları, yüzde 11 ile metaller ve yüzde 7 ile gıda ürünleri gelmektedir. Azerbaycan'ın en fazla ithalat yaptığı ülke yüzde 19 ile Rusya olup, daha sonra sırasıyla Türkiye (yüzde 11), Almanya ve Ukrayna (yüzde 8'er), Çin (yüzde 7), İngiltere (yüzde 5) ve ABD (yüzde 4) gelmektedir.

C. Yabancı Sermaye

Azerbaycan, sahip olduğu zengin enerji kaynakları sayesinde eski Sovyet cumhuriyetleri arasında en fazla yabancı sermaye çeken ülkelerden birisi haline gelmiştir. Bu sermaye ülke-

ye çoğunlukla üretim paylaşım anlaşmaları (PSA) yoluyla gelmektedir. Bunların en önemlisi de başta BP olmak üzere yabancı petrol şirketlerinin oluşturduğu Azerbaycan Uluslararası Petrol Konsorsiyumu'dur (AIOC). Halen ülkenin üç büyük offshore yatağını (Azeri-Çıralı-Güneşli) işletmekte olan AIOC'un ortaklık yapısı, ülkeye giren yabancı sermayenin dağılımını da gösterir niteliktedir. AIOC'de İngiliz firmalarının yüzde 34, ABD firmalarının yüzde 25, Japonya'nın yüzde 14, Norveç'in yüzde 9 ve Türkiye'nin yüzde 7 payı vardır.

Son yıllarda Azerbaycan'a gelen yabancı sermaye konusunda iki önemli husus dikkat çekmektedir. Bunlardan birincisi sermaye girişinin yavaşlamış olması, diğeri ise petrol dışı sektörlerin az da olsa yabancı sermaye çekmeye başlamış olmalarıdır. Azerbaycan Merkez Bankası verilerine göre 2009 yılında ülkeye giren yabancı sermaye miktarı bir önceki yıla göre yüzde 27.2 oranında azalarak 2.9 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir ve aynı dönemde ülkedeki toplam doğrudan yabancı yatırım stoğu da yüzde 25.6 azalarak 5.63 milyar dolar seviyesine inmiştir. Bu azalmanın başlıca sebeplerinin petrol alanında yapılan yatırımların tamamlanma seviyesine gelmesi, petrol fiyatlarındaki dalgalanmalar nedeni ile petrol şirketlerinin karlarını eskisine oranla daha yüksek bir oranda yurtdışına aktarmaya başlamaları ve ayrıca Azerbaycan firmalarının yurtdışındaki yatırımlarını artırmaları olduğu ifade edilmektedir. Diğer yandan 2009 yılında petrol sektörüne gelen yatırım miktarı bir önceki yıla göre yüzde 23.8 azalmışken, petrol dışı sektörlere gelen yatırım ise yüzde 17.1 oranında artmıştır. Önümüzdeki dönemde özellikle inşaat ve gıda sektörlerinin yabancı sermaye için önemli fırsatlar sunacağı düşünülmektedir.

D. Ekonomi Politikaları

Azerbaycan hükümeti, ekonomi politikalarındaki önceliğini küresel ekonomik krizin etkilerine karşı ko-yabilmek amacıyla talebin canlandırılmasını sağlamak olarak belirlemiştir. Bu amaç doğrultusunda 2008 yılının üçüncü çeyreğinden beri faiz oranlarında indirime gidilmektedir ve bankaların rezerv tutma yükümlülükleri de azaltılmaktadır. Bununla birlikte Azerbaycan Merkez Bankası finans sistemi üzerindeki denetimini artırmış ve bankacılık sektöründe risklerin kontrol altına alınması için önlemler almıştır. Enflasyonist baskıların azalması bu amaca yönelik para politikalarının uygulanmasını kolaylaştıracaktır. Diğer yandan mali politikalar alanında da hükümetin genişleme politikasını sürdürmesi beklenmektedir. Petrol gelirlerinde azalma olduğu düşünülecek olursa bu durumun mali dengede bir bozulmaya yol açması muhtemeldir.

Azerbaycan'da bugüne değin petrol gelirlerindeki artış, hükümetin genişlemeci mali politikalar uygulamasını sağlamış ve bu çerçevede Devlet Petrol Fonu'ndan kaynak transferleri yapılmıştır. Ancak bir yandan da harcamalar artmaya devam etmiştir. Örneğin 2008 yılında toplam harcamalar, devlet memurlarının maaşları, sosyal güvenlik ödemeleri ve artan yatırımlar nedeniyle yüzde 80 oranında bir artış kaydetmiştir. Artan harcamalara rağmen, yüksek petrol fiyatları sayesinde bu harcamalar rahatlıkla karşılanabilmiş ve hatta bütçe fazlaları söz konusu olmuştur. Örneğin 2007 yılında GSYİH'nin yüzde 0.2'si oranında bir bütçe açığı varken, 2008 yılında yüzde 2.7'lik bir fazla gerçekleşmiştir.

2009 yılının ilk aylarından itibaren ise petrol fiyatlarının hızlı bir şekilde düşmesi, bütçe gelirlerinin azalmasına yol açmıştır. Sonuç olarak 2009 yılında GSYİH'nin yüzde 0.5'i oranında bir bütçe açığı söz konusu olmuş, ancak hükümet kontrol edilebilir bir seviyede olan bu açıkla genişlemeci mali politikalara devam edebilmiştir.

Para politikalarına bakıldığında ise Merkez Bankası'nın temel amacının fiyat istikrarını korumak olduğu görülmektedir. Ülkeye yüksek miktarda petrol geliri girdiği, yüksek bir talebin söz konusu olduğu ve kredilerin arttığı bir dönemde para arzında artış söz konusu olmuş ve bu politikanın uygulanmasında güçlük çekilmiştir. 2009'la birlikte petrol gelirlerinin azalması para arzını da aşağıya çekmiş ve buna karşılık enflasyonda kaydedilen düşüş sayesinde ekonomik büyümeyi desteklemek amacıyla gevşek para politikalarının uygulanması mümkün olmuştur. 2009 yılı boyunca Merkez Bankası faiz oranlarda indirime gitmiş ve bununla birlikte bankaların rezerv tutma mecburiyetleri yüzde 6'dan yüzde 3'e indirilirken yerel bankaların yabancı yükümlülükleri üzerinden yüzde 5'lik rezerv yükümlülüğü de tamamen kaldırılmıştır. 2010 yılında da Merkez Bankası'nın bu politikalarını sürdürmesi beklenmektedir. Ancak ekonominin yeterince toparlanması ve enflasyonist baskıların artmasıyla tekrar sıkı politikalara dönülmesi muhtemeldir.

E. Başlıca Sektörler

1. Enerji

Azerbaycan dünyada petrol üretiminin başladığı ilk ülkelerden birisidir. Bakü bölgesinde 20. yüzyılın başlarında petrol çıkartılmaya başlanmış ve Azerbaycan yüzyılın ortalarına gelindiğinde dünyanın başlıca üreticilerinden birisi haline gelmiştir. Ne var ki bu dönemden sonra Sovyet yönetiminin önceliği başka bölgelere vermesinden dolayı üretim azalmıştır.

Azerbaycan'ın bağımsızlığını kazanmasıyla birlikte ülkenin enerji sektörüne yüksek miktarlarda yabancı yatırım gelmeye başlamış ve üretim oranları hızla artmıştır. Azeri petrolünü dünya pazarlarına ulaştıracak olan Bakü-Tiflis-Ceyhan Ham Petrol Boru Hattı'nın tamamlanarak devreye girmesi ve bu hattı doldurmak için yeni yataklarda üretime başlanması nedeniyle Azerbaycan'ın petrol üretimi 2005 yılında ciddi bir artış göstermiş ve bir önceki yıla göre yüzde 43'lük bir artışla 22.2 milyon ton olarak gerçekleşmiştir. Üretim artışı sonraki dönemlerde de devam etmiş ve 2006 yılında 32.3 milyon ton, 2007 yılında 41.8 milyon ton, 2008 yılında ise 44.4 milyon ton petrol üretilmiştir. Azerbaycan halen dünyadaki toplam üretimin sadece yüzde 1'ini gerçekleştirmekteyse de her geçen yıl küresel piyasalarda daha iddialı bir oyuncu haline gelmektedir. 2009 yılında Azerbaycan, üretimini bir önceki yıla göre yüzde 13.5 artırarak 50.4 milyon ton petrol üretimi gerçekleştirmiştir.

Devlet Petrol Şirketi SOCAR, ülkedeki petrol ve doğalgaz üretiminden, iki petrol rafinerisinin işletilmesinden, boru hatlarından ve petrol ile doğalgazın ithalat ve ihracatından sorumludur. Azerbaycan hükümeti, SOCAR'ı özelleştirmiş, enerji sektörüne doğrudan yabancı yatırım girişini üretim paylaşım anlaşmalarıyla sağlamıştır. Haziran 2010 itibarıyla yabancı yatırımcılarla 32 üretim paylaşım anlaşması (PSA) yapmış olan Azerbaycan'da, enerji sektöründe yabancı yatırımcılara diğer sektörlerde mevcut

olmayan bazı avantajlar sağlanmaktadır. Diğer yandan 2005 yılından beridir yabancı yatırımcıların oluşturduğu Azerbaycan Uluslararası Petrol Konsorsiyumu (AIOC), Devlet Petrol Şirketi SOCAR'ın önünde en fazla petrol üreten kuruluş konumundadır. 2009 yılında Azerbaycan'ın toplam 50.4 milyon tonluk petrol üretiminin 41.9 milyon tonu Azeri-Çıralı-Güneşli yataklarını işletmekte olan AIOC tarafından gerçekleştirilmiştir.

Azerbaycan, ürettiği petrolün yüzde 70'ini ihraç etmektedir. Şu anda Azeri petrolü üç boru hattı üzerinden ihraç edilmektedir. Bu hatlardan birisi Bakü'yü Gürcistan'ın Karadeniz kıyısındaki Supsa limanına bağlayan hat, diğeri ise yine Bakü'yü Rusya'nın Novorossisk limanına bağlayan hattır. Azeri-Çıralı-Güneşli yataklarından çıkartılan petrol ile doldurulan, 1,776 km uzunluğunda ve yıllık 50 milyon ton ham petrol taşıma kapasitesine sahip Bakü-Tiflis-Ceyhan Ham Petrol Boru Hattı'ndan ise Haziran 2006 itibariyle Azeri light petrolü dünya piyasalarına ihraç edilmeye başlanmıştır. Bunların yanı sıra Batum'a demiryolu üzerinden petrol sevkiyatı da yapılmaktadır.

Azerbaycan'da toplam kapasiteleri yılda 22 milyon ton olan iki adet petrol rafinerisi bulunmaktadır. **Azeri-neftiyag** ve **Haydar Aliyev** rafinerileri, çıkartılan petrolün büyük bir kısmının ihraç edilmesi nedeniyle halen tam kapasitelerinin altında çalışmaktadır.

Azerbaycan'da doğalgaz üretiminde de önemli gelişmeler yaşanmaktadır. Şahdeniz doğalgaz yatağında 2007 yılında üretime başlanmış olup, bunun sonucunda Azerbaycan'ın doğalgazda ithalata olan bağımlılığı kırılmıştır. Üretilen doğalgazın bir kısmı 2007 yılından beri Gürcistan ve Türkiye'ye ihraç edilmektedir. Ancak doğalgaz, Azerbaycan'ın ihracatında halen yüzde 1'lik bir yer tutmaktadır. 2009 yılında Azerbaycan doğalgaz üretimini bir önceki yıla göre yüzde 0.8 oranında artırarak 23.7 milyar metreküplük bir seviyeye ulaşmıştır.

1 Haziran 2010 tarihinde Bakü'de gerçekleştirilen bir enerji ürünleri fuarının açılışında konuşma yapan Cumhurbaşkanı Aliyev, Azerbaycan'ın 2010 yılında 52 milyon ton petrol ve 30 milyar metreküp doğalgaz üreteceğini açıklamıştır. SOCAR'ın açıklamasına göre ise ülkede halen 61 petrol ve doğalgaz yatağı aktif durumdadır ve bunlara ilave olarak 40 yatak da keşfedilmeyi ve işlenmeyi beklemektedir. Ancak Azerbaycan'ın petrol ve doğalgaz gelirlerinin ne kadar sürdürülebilir olduğu konusunda yapılmış bazı çalışmalara da dikkat etmek gerekmektedir. Örneğin uluslararası kredi derecelendirme kuruluşu Fitch'in hesaplamalarına göre üretim 2009 senesindeki hızıyla devam ederse Azerbaycan'daki petrol rezervlerinin 18 yılda tükeneceği öngörülmektedir. Bu süre Kazakistan için 54 yıldır. Fitch, Azerbaycan'da petrol üretiminin 2014 yılına kadar istikrarlı bir şekilde devam edeceğini, ancak daha sonra düşüşe geçeceğini ve bu nedenle birkaç yıl içerisinde Azerbaycan'ın yıllık büyüme oranlarının yüzde 2-3 seviyesine ineceğini bildirmektedir.

2. Tarım ve Gıda

Tarım sektörü Azerbaycan'da toplam GSYİH'nin yüzde 5.8'ine karşılık gelse de ülkede en fazla istihdam sağlayan sektörü durumundadır ve toplam işgücünün yaklaşık yüzde 40'ı bu sektörde çalışmaktadır. Ancak sektörde geniş çaplı reformlar yapılmaktaysa da, yapısal sorunlar ve yatırım yetersizliği nedeniyle Azerbaycan'da tarım büyük ölçüde sübvansiyonlara bağımlı durumdadır. Zirai üretim artışının son on yıldır sürekli olarak yavaşlaması bu durumun sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. 2000 yılında yüzde 12.1 olan artış, 2001 yılında yüzde 11.1'e, 2002 yılında yüzde 6.4'e inmiş ve sonraki yıllarda bu eğilim devam etmiştir. 2006 yılında bu rakam yüzde 0.9 gibi çok düşük bir seviyeye kadar gerilemiş, 2007 yılında ise yüzde 4, 2008 yılında yüzde 6.1, 2009 yılında ise yüzde 3.5 olarak gerçekleşmiştir. Son dönemlerde zirai üretim alanında

yaşanan dalgalanmalarda olumsuz hava koşullarının da etkisi olmuştur.

Azerbaycan'da tarım sektörünün yüzde 99'u özel sektörün elindedir. Sovyet döneminden kalma kolektifler ve devlete ait çiftlikler kaldırılmış, bunların yerine daha küçük ve özel teşebbüs tarafından işletilen çiftlikler kurulmuş olup, bunların ortalama büyüklüğü 9.7 hektardır. Bu çiftliklerin toplam tarımsal üretim içerisindeki payı 1995 yılında yüzde 60 iken bugün yüzde 99'u bulmuş durumdadır.

Diğer yandan ekimi yapılan ürün çeşitlerinde de son dönemde değişiklikler yaşanmıştır. Bir dönem ülkede ağırlıklı olarak pamuk üretilirken, son yıllarda sebze ve meyvelere daha fazla önem verilmeye başlanmıştır. Hububat üretimi ise 1990'lı yılların ortalarına göre ikiye katlanarak, yıllık 2 milyon ton seviyesine ulaşmıştır.

Tarım sektöründeki yetersizlikler nedeniyle Azerbaycan, gıda alanında ithalata bağımlı durumdadır. Ülkenin toplam ithalatının yüzde 16'sını tarımsal ürünler, gıda ve içecekler oluşturmaktadır. Sektörde konserve meyve ve sebze üretiminin ağırlığı söz konusudur, ancak Sovyet döneminde bu alanda 43 fabrika faal iken şu anda bunların sadece birkaç tanesi üretime devam etmektedir.

Azerbaycan'da gıda işleme endüstrisi üç ana koldan oluşmaktadır. Bunlar et işleme, süt ve süt ürünleri üretimi ve konserve sebze ve meyve üretimidir. Ülkede 12 et işleme tesis ve 43 konserve sebze ve meyve işletmesi faaliyet göstermekte olup bunların tamamına yakını özel sektör tarafından işletilmektedir. Gıda işleme alanında en büyük Azeri firması olan "Nabran", meyve suyu, reçel ve turşu üretmekte ve üretiminin önemli bir kısmını BDT ülkelerine, Almanya, İsrail ve ABD'ye ihraç etmektedir. Gıda alanında Türk sermayeli "Azersun Holding" in de büyük pazar payı vardır. Azerbaycan'da süt ürünleri üretimi de önemli bir yere sahiptir ve bu alandaki başlıca firmalar "ADC", "Milk-Pro" ve "Taimex" tir. Azerbaycan'da tüketilen etin dörtte biri ve yumurtanın üçte biri ithalat yoluyla karşılanmaktadır. Ülkenin en büyük mezbahası ve et işleme tesisleri "Azet" tarafından işletilmektedir.

Azerbaycan'da ihracata yönelik tarım ürünleri ve gıda işleme alanlarında önemli fırsatlar bulunmaktadır. Azerbaycan'ın ürettiği nar ve üzüm suları ile zeytin ve ceviz gibi ürünleri, uluslararası anlamda rekabet gücüne sahiptir. Diğer yandan Azeri şarapları da dış piyasalarda gün geçtikçe pazar payını artırmaktadır.

3. İnşaat

Azerbaycan'da inşaat sektörünün gelişmeye başlaması, 1997 yılında çıkan bir kanunla sektördeki devlet tekelinin sona erdirilmesiyle olmuş ve bu tarihten itibaren sektöre yapılan yatırımlar hızla artmıştır. İnşaat sektöründeki faaliyetler büyük ölçüde petrol ve doğalgaz sektörlerindeki gelişmelerle bağlantılı olup, enerji altyapısı ve boru hattı projeleri inşaat sektörünün temel faaliyet alanını oluşturmaktadır. 1997-98 döneminde Bakü-Supsa hattı yapılırken inşaat sektörü, GSYİH'nin yüzde 12'sine karşılık gel-

miş, daha sonra petrol yatırımlarında bir duraklama olunca inşaat sektörünün GSYİH'deki payı da 2001 itibariyle yüzde 5.8'e düşmüştür. Benzer şekilde 2002-2005 döneminde Azerbaycan'dan batıya doğru giden hatlar yapılırken, inşaat sektörünün GSYİH'deki payı yüzde 15 ile 20 arasında değişmiş, ilerleyen yıllarda ise inşaatların tamamlanmasıyla bu oran da düşmeye başlamıştır. 2009 yılı itibariyle inşaat sektörünün Azerbaycan GSYİH'si içerisindeki payı yüzde 7.4'tür. Aynı yıl Azerbaycan'da inşaat projelerine 5.2 milyar Manat'lık yatırım yapılmış, bu yatırımların yüzde 60.3'ü devlet, yüzde 39.7'si ise özel sektör tarafından finanse edilmiştir. Projeleri yüklenen firmalara bakıldığında ise projelerin yüzde 74.7'nin özel sektör, geri kalan yüzde 25.3'ün ise kamuya ait inşaat firmaları tarafından gerçekleştirildiği görülmektedir. İnşaat sektörünün önümüzdeki dönemlerde de büyüme trendine devam etmesi ve enerji sektörünün yanı sıra özel sektör tarafından finanse edilen konut ve iş merkezi gibi inşaat projelerinin ağırlık kazanması beklenmektedir.

4. Perakende Ticaret

Azerbaycan'da perakende ticaret alanında halen geleneksel pazar ve çarşıların ağırlığı sürmekteyse de son dönemlerde tüketim mallarına talebin ve dolayısıyla halkın özel tüketim harcamalarının artması ile sektör bir dönüşüm içerisine girmiştir. Azerbaycan'da genel olarak gelirler yükselmekte ve bu durum perakende ticaret sektörünü olumlu yönde etkilemektedir. 2009 yılında kişi başına düşen aylık ortalama gelir yüzde 6.7 oranında artarak 2,537 Manat seviyesine yükselmiştir. Aynı yıl içerisinde hane halkları gelirlerinin yüzde 67.2'sini tüketime (yüzde 10.6 vergiye ve yüzde 22.2 yatırıma) harcamışlardır.

Bakü'de yoğunlaşan Batı tarzı süpermarket zincirlerinden pazar payı en yüksek olanı, Türk sermayeli olan "Ramstore"dur. Diğer önemli süpermarket zincirleri ise Suudi Arabistan'dan "Citimart", Alman-Azeri ortak girişimi olan "Continental" ve yerel bir marka olan "Progress"dir. Bu süpermarketlerde satılan ithal gıda ürünlerinin yüzde 46'sı Türkiye'den, yüzde 25'i Rusya'dan, yüzde 20'si İran'dan, yüzde 6'sı Avrupa Birliği'nden ve yüzde 2'si ABD'den ithal edilmektedir.

2009 yılında perakende satış merkezlerinden yapılan satışların toplam miktarı bir önceki yıla göre yüzde 8.9 oranında artarak 11.820 milyar Manat'a yükselmiştir. Bu tutarın içerisinde 7.635 milyar Manat'lık bir kısım gıda ürünlerine ait olup yıl içerisinde gıda ürünleri satışı bir önceki yıla göre yüzde 10.6, gıda dışı ürünlerin satışı ise yüzde 4.9 oranında artmıştır.

5. Telekomünikasyon

Azerbaycan'ın telekomünikasyon altyapısı henüz yeterince gelişmemiş olsa da bu alanda büyük yatırımlar yapılmaktadır ve şu anda bu sektör enerji sektöründen sonra ülkenin en fazla yabancı sermaye çeken sektörü konumundadır.

Azerbaycan'da 100 kişiye 15.5 sabit telefon hattı düşmektedir. Bu oran Bakü'de 100 kişiye 30 hatta çıkarırken, kırsal kesimlerde oran son derece düşüktür. Devlete ait telekomünikasyon şirketi "Aztelekom İstehsalat Birliği", sabit hatlarda ve telekomünikasyonun birçok alanında tekel konumundadır. Aztelekom, Sovyet döneminden kalan sabit hat sisteminin modernizasyonu için yatırımlarını artırmıştır.

Ülkede mobil telefon sistemleri ise sabit hatlara göre daha gelişmiş durumdadır. Azerbaycan'da GSM sistemi kullanılmakta olup, 1994'te 500 ve 2000 yılında 430 bin olan abone sayısı Eylül 2008 itibariyle 5.46 milyon olmuş ve her 100 kişiye düşen cep telefonu sayısı 67.4'e ulaşmıştır. Azerbaycan mobil iletişim hizmetleri pazarında Türk sermayeli Azercell ve İsrail ortaklığında kurulan Bakcell ile birlikte Catel ve Azerfon

firmaları faaliyet göstermektedir. Pazarda yüzde 79'luk bir paya sahip olan Azercell, ülkede 13 yıldır faal olmakla birlikte bu dönem içerisinde toplam 1 milyar dolarlık yatırım gerçekleştirmiştir. Firmanın 2009 yılındaki yatırım tutarı ise 57.9 milyon dolardır.

6. Bankacılık ve Finans

Bankacılık ve finans sektörü, yabancı yatırım için önemli derecede bir potansiyel ve uygun yatırım imkânları sunan bir sektördür. 1992 yılında kurulan ve 1995'te bağımsız bir statü kazanan Azerbaycan Merkez Bankası, ülkenin para politikalarından ve finans sektörünün denetlenmesinden sorumludur. 1994 yılında ülkede 210 banka varken, bugün bu rakam 45'e inmiş durumdadır. Merkez Bankası, sektörü konsolide etmek için kademeli olarak asgari sermaye düzeyini yükseltmiş ve sektör bu şekilde düşük sermayeli küçük bankalardan arındırılmıştır.

Gelir seviyesi artan ve dolayısıyla yatırıma daha fazla yönelebilen Azerbaycan halkının son dönemlerde bankacılık sistemine olan güveninin de arttığı görülmektedir. Ocak 2010 itibariyle Azerbaycan bankalarındaki mevduatların toplam değeri 4.654 milyar Manat'a ulaşmıştır. Ağustos 2007'de faaliyete geçmiş olan Azerbaycan Mevduat Sigorta Fonu, bu güvenin oluşmasında önemli bir rol oynamıştır.

Sektördeki en büyük kuruluş, yüzde 50.2 hissesi kamuya ait olan ve sektördeki toplam varlıkların yarsını elinde bulunduran Azerbaycan Uluslararası Bankası'dır. Diğer yandan devlet, sahip olduğu diğer bir büyük banka olan Kapital Bank'taki yüzde 50 hissesini 2007 yılında satmış, ancak bu özelleştirme projesi finans çevrelerinin umduğu gibi sektöre büyük stratejik bir yabancı yatırımcı girmesini sağlamamıştır. Buna rağmen yabancı sermayenin Azerbaycan'ın bankacılık ve finans sektörüne olan ilgisinin arttığını söylemek mümkündür. Son dönemlerde ülkede temsilcilik açan yabancı bankaların başında Commerzbank ve Citibank gelmektedir.

Bankacılık sektörünün özel sektöre açtığı kredilerin hacmi son yıllarda giderek artmaktadır. Nitekim Ocak 2008 itibariyle ülkedeki bütün işletme ve kurumlara tahsis edilen kredilerin toplam hacmi bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 97.4 oranında artarak, 4.665 milyon Manat'a çıkmıştır. Bu kredilerin yüzde 35.1'i kısa, yüzde 64.9'u ise uzun dönemli kredilerden oluşmaktadır. Söz konusu kredilerin yüzde 54.9'u özel bankaların payına düşmektedir.

Azerbaycan'ın tek menkul kıymetler borsası olan Bakü Menkul Kıymetler Borsası, 2000 yılında açılmıştır. Ancak bu borsada işlemler oldukça kısıtlıdır ve büyük ölçüde devlet tahvillerinin alım-satımı yapılmaktadır. Devlet Menkul Kıymetler Komisyonu, Bakü Menkul Kıymetler Borsası'nı denetlemektedir de fazla bir yaptırım gücü uygulayamamaktadır.

7. Ulaştırma

Azerbaycan'ın bölgedeki diğer ülkelere kıyasla gelişmiş sayılabilecek bir ulaştırma altyapısı varsa da, Orta Asya ile Avrupa arasında bir taşımacılık köprüsü olmayı hedefleyen bu ülkede mevcut altyapının modernize edilmesine ve yeni altyapı projelerine ihtiyaç vardır. Bu doğrultuda devlet, özel sektör, uluslararası kuruluşlar ve yabancı yatırımcılar arasındaki işbirliğiyle yeni projeler gerçekleştirilmektedir.

Azerbaycan'da beş havaalanı bulunmaktadır: Bakü Haydar Aliyev Uluslararası Havaalanı ile Gence, Nahçıvan, Yevlah ve Zerdab havaalanları. Azerbaycan'dan 30 ülkeye doğrudan uçuş yapılmaktadır. Ulusal havayolları AZAL, 20 destinasyona doğrudan uçmakta, ülke içerisinde ise sadece üç bölgeye uçmaktadır.

Ülke içerisinde seyahat etmenin en hızlı ve güvenli yolu şehirlerarası otobüslerdir. Bakü'den tüm şehirlere otobüsle ulaşım sağlandığı gibi Tiflis'e otobüsle 10 saatte gidilebilmektedir. Bakü'den Tahran'a da otobüs seferleri düzenlemektedir. Azerbaycan karayolları ağının toplam uzunluğu 28.030 kilometredir, ancak bunun yüzde 60'lık bir kısmı rehabilitasyona ihtiyaç duymaktadır. Demiryollarının uzunluğu ise 2.957 kilometredir.

8. Turizm

Azerbaycan, turizm sektörünü geliştirmeye özel bir önem vermeye başlamıştır. Zengin bir kültürel mirasa ve doğal güzelliklere sahip olan Azerbaycan'a gelen turist sayısı her geçen yıl artmaktadır. Ülkeye, 2000 yılında turizm amacıyla 681 bin kişi gelmişken bu rakam 2009 yılında 2.3 milyona yükselmiş ve sadece bir yılda yüzde 40'lık bir artış yakalanmıştır. Küresel kriz ortamında birçok ülkeye giden turist sayısı azalırken, Azerbaycan'ın bu başarısı dikkate değerdir. Ülkede son dört yıl içerisinde toplam 30,706 odaya sahip 320 yeni otel inşa edilmiştir ve halen 35 yeni turistik tesis de inşa halindedir.

Diğer yandan Azerbaycan vatandaşları da giderek artan oranlarda turistik amaçlı olarak ülke dışına çıkmaktadır. Azerbaycan Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın verilerine göre 2009 yılında yurtdışına turizm amaçlı çıkanların sayısı bir önceki yıla göre yüzde 16 oranında artarak 2.45 milyon olarak gerçekleşmiştir. Azerbaycanlıların en çok ziyaret ettikleri ülke Türkiye olup, daha sonra sırasıyla İtalya, İspanya, Birleşik Arap Emirlikleri, Ukrayna, Rusya, Yunanistan, Malezya, Tayland ve İsviçre gelmektedir.

F. Bölgesel Ekonomiler

Azerbaycan'da ekonomik faaliyetler başkent Bakü'de ve Bakü'nün doğusunda yer alan ve ülkenin belli başlı petrol yataklarına ev sahipliği yapmakta olan Abşeron yarımadasında yoğunlaşmaktadır. Petrol ve doğalgaz üretiminin büyük çoğunluğu offshore yataklarda yapılmakta, ancak tüm boru hatları Bakü'ye bağlanmakta ve buradan dağıtımı ya da ihracatı yapılmaktadır. Rafineriler ve elektrik santralleri de Bakü bölgesindedir. Hazar Denizi kıyısından karada az sayıda petrol yatağı bulunmaktaysa da buralarda işletim maliyetleri çok yüksek olduğu için bu yatakların geleceği belirsizliğini korumaktadır.

Azerbaycan'da ağır sanayinin büyük bir kısmı Bakü'nün kuzeyinde yer alan Sumgayit kentinde yer almaktadır. Ne var ki, tarım sanayi dışında kalan sektörlerde yer alan işletmelerin büyük çoğunluğu son derece düşük performans ve üretim seviyeleri gerçekleştirebilmektedir. Zira faaliyetler ise çoğunlukla Azerbaycan'ın ortasında yer alan daha verimli topraklara sahip ve daha çok yağış alan bölgede yapılmaktadır. Diğer bölgelerden Nahçıvan'daki ekonomik faaliyetler devletten büyük miktarlarda sübvansiyon alırken, ülkenin batısında kalan ve Ermenistan kontrolü altında olan bölgelerde ise ekonomik faaliyet yok denecek kadar azdır.

III. AZERBAJYAN'DA İŞ YAPMAK

Azerbaycan'daki genel iş yapma ortamının olumlu tarafları olduğu kadar olumsuz yonleri de vardir. Hükümet, mevzuat konusunda geniş kapsamlı bir reform çalışması gerçekleştirmiş ve bu açıdan süreçler oldukça kolaylaştırılmıştır. Ocak 2008 itibariyle Şirket kurma işlemlerinin tek bir kurum üzerinden yapılma-ya başlanması, birleşik bir mülkiyet kayıt sistemi getirilmesi ve azınlık payına sahip hissedarlara daha fazla koruma getirilmesi olumlu gelişmelerdir. Dünya Bankası'nın yayınladığı *Doing Business 2010* raporuna göre Azerbaycan, 183 ülkenin arasında iş yapmanın en rahat olduğu 38. ülke konumundadır. Bu raporun detaylarına bakıldığında, Azerbaycan'ın iş yapma sürecinin belirli aşamalarında dünyanın en olumlu ortamı sunan ülkelerinden birisi haline geldiğini göstermektedir. Örneğin, Şirketin mülkiyeti sadece 11 günde ve toplam bedelin yüzde 0.2'si bir masrafla tescil edilmektedir ve bu oranlar OECD ortalamasından çok daha iyidir. Diğer yandan Azerbaycan, dünyada kredi almanın en kolay olduğu 15. ülke konumundadır. Benzer şekilde, yeni bir Şirket kurarken, herhangi bir asgari sermaye Şartı söz konusu olmamaktadır ve işlem süreleri ile masraflar OECD ülkelerine kıyasla çok daha uygun seviyelerdedir.

Diğer yandan Dünya Ticaret Örgütü'ne (DTÖ) üye olmayı hedefleyen Azerbaycan, ticaretin liberalizasyonu konusunda da gelişme kaydetmektedir. Tüm bu gelişmelere rağmen girişimciliğin karşısına bazı engeller çıktığı görülmektedir. Yolsuzluk, kanunların yeterince uygulanmaması, yargı sisteminin yetersizliği, yoğun bürokrasi ve iş dünyasında bağlantıları kuvvetli çıkar gruplarının egemen olmaları girişimcilerin karşılaŐtıkları olumsuzluklardan başlıcalarıdır.

Sonuç olarak tüm bu olumlu ve olumsuz faktörler birlikte ele alındığında, Dünya Ekonomik Forumu'nun hazırladığı *2009-2010 Global Competitiveness Report*'a göre Azerbaycan 133 ülke arasında en yüksek rekabet gücüne sahip 51. ülke konumundadır. Bu derecelendirmede 7.00 üzerinden 4.30 puana sahip olan Azerbaycan, rekabet gücü açısından 4.16 puanlı Türkiye'nin üzerinde yer almaktadır.

A. Şirket Kurma ve Şube Açma

Azerbaycan'da Şirket kurma ve Şube açma prosedürleri 28 Aralık 1999 tarihinde kabul edilerek 1 Eylül 2000 tarihinde yürürlüğe giren 779-IQ sayılı Yurttaşlık Kanunu ile ve 12 Atalık 2003 tarihli Devlet Tescili ve Tüzel Kişiliklerin Kayıt Altına Alınması Kanunu ile düzenlenmektedir.

İlgili mevzuata göre Azerbaycan'da yabancı yatırımcılar, temsilcilik ofisi ya da Şube açmak gibi kısıtlı bir mevcudiyeti tercih edebilecekleri gibi, sermayelerinin tamamı kendilerine ait ya da yerel bir firmayla ortaklık halinde olmak üzere Şirket kurmayı da tercih edebilirler.

Ticari tüzel kişiliklerin ya da bunların temsilcilik ofisleri ve Őubelerinin tescili için Azerbaycan'da 2008 yılından beri bir "one-stop shop" sistemi uygulanmakta, başka bir deyişle ilgili tüm işlemler tek bir makam nezdinde gerçekleştirilmektedir. Süreçleri son derece kolaylaŐtıran bu prosedür çerçevesinde Azerbaycan'da Şirket ya da temsilcilik ofisi veya Şube açmak isteyen yabancı yatırımcılar sadece Vergi Bakanlığı nezdinde başvuru ve işlemlerini yapmaktadır.

1. Temsilcilik Ofisleri ve Şubeler

Temsilcilik ofisleri ve Şubeler Azerbaycan'da birer tüzel kişilik olarak sayılmamaktadır. İlgili mevzuata göre

temsilcilik ofisi başka bir tüzel kişiliği (bu yabancı da olabilir) temsil eden ve bu tüzel kişiliğin çıkarlarını koruyan bir alt birimdir. Benzer şekilde şube de bağlı olduğu tüzel kişiliğin işlevlerinin tümünü ya da bir kısmını yerine getiren ayrı bir alt birimdir. Bu tanımlamalara göre bir şubenin işlevlerinin temsilcilik ofisine göre çok daha geniş kapsamlı olduğu görülmektedir.

Yabancı ticari tüzel kişiliklerin temsilcilik ofisleri ve şubeleri Vergi Bakanlığı tarafından tescil edilmekte, ticari amacı olmayan yabancı tüzel kişilerin işlemleri ise Adalet Bakanlığı tarafından gerçekleştirilmektedir.

Vergi Bakanlığı, başvuruda bulunan kurumun tüm evraklarını iletmesinden sonraki üç (3) iş günü içerisinde işlemleri tamamlamakla yükümlüdür. Ticari amacı olmayan kuruluşların temsilcilik ofisleri ve şubeleri için ise bu süre başvurudan sonraki kırk (40) iş günüdür. Söz konusu işlemler için 220 Manat'lık bir ücret alınmaktadır.

Temsilcilik ofisi veya büro açmak için yapılan başvurularda ana şirketin evraklarını ilgili makama (Vergi Bakanlığı ya da Adalet Bakanlığı) eksiksiz olarak iletmesi şarttır. Bu evraklar şirketin kendi ülkesinde noter tarafından onaylanmalı ve tasdik edilmeli, Azeri Türkçesinden başka dilde yazılmış olan evrakların mutlaka noter tasdikli Azeri Türkçesi tercüme hazırlanmalıdır.

2. Şirket Kurma

Ticari tüzel kişiliklerin tescil işlemleri Vergi Bakanlığı tarafından yapılmakta ve başvurular üç (3) iş günü içerisinde tamamlanmaktadır. İşlem ücreti bankalar, sigorta şirketleri ve bakanlık tarafından belirlenmiş diğer bazı türde şirketler için 220 Manat, diğer tüm kuruluşlar için ise 11 Manat'tır.

Mevzuata göre tüzel kişiler ticari olabileceği gibi ticari amaç taşımayan özellikte de olabilirler. Ticari tüzel kişilikler aşağıda belirtilen hukuksal yapılardan birine sahip olabilirler:

- Anonim ortaklık (Sermayesi paylara bölünmüş olan ve her ortağın sorumluluğunun sermayedeki payıyla sınırlı bulunan ortaklıklardır).
- Genel ortaklık (İki veya daha fazla kişi bir işletmenin kontrol ve sorumluluğunu paylaştığı ortaklıklardır. Sorumluluk sınırsız ve müşterektir).
- Komandit ortaklık (Alacaklılarına karşı, en az bir sınırlı, bir de sınırsız sorumlu ortağı bulunması gereken, tüzel kişiliği olan ortaklık).
- Limited şirket (İki veya daha fazla gerçek veya tüzel kişi tarafından bir ticaret unvanı altında kurulan ve ortaklarının sorumluluğu koydukları sermaye ile sınırlı olan ve esas sermayesi belirlenmiş olan şirketlerdir).
- Ek yükümlülük şirketi (Limited şirketten farklı olarak ortakların sorumlulukları koydukları sermayenin üzerinde olabilir).
- Kooperatifler (En az beş gerçek ya da tüzel kişinin, işbirliği içerisinde ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla kaynaklarını bir araya getirerek oluşturdukları, katılımın isteğe bağlı olduğu birliklerdir).

Azerbaycan'da şirket kurulması, genellikle kuruluş sözleşmesi ya da esas mukavelelerin imzalanmasından sonra olur. Tek kişilik şahıs şirketlerinde ise kuruluş sözleşmesi şartı aranmamaktadır. Kuruluş sözleşmesinin amacı kurucuların hak ve yükümlülükleri ile kurucular ile şirket arasındaki ilişkiyi net bir şekilde tanımlamaktır. Esas mukavele ise kuruluşun yapısı ve yönetimi ile birlikte katılımcıların ve hissedarların hak ve yükümlülüklerini belirler.

Azerbaycan kanunları, anonim şirketler için asgari sermaye şartı getirmektedir. Bazı şirket tiplerinde (örneğin bankalar ve sigorta şirketleri) ek zorunluluklar getirilmektedir.

3. Ticari Amacı Olmayan Kuruluşlar

Bu tür kuruluşlar kar elde etme ve elde edilen karı sahiplerine ve hissedarlarına dağıtma amacı gütmeyen kuruluşlardır. Azerbaycan yasalarına göre tüzel kişilik olarak sayıldıkları için mal sahibi olabilirler, sözleşme yapabilirler, mülkiyet ve fikri mülkiyet hakları edinebilirler, kendi adlarına yükümlülüklere girebilirler, bağımsız birer bilanço'ya sahip olabilirler ve banka hesabı açabilirler. Ticari amacı olmayan bir kuruluş açmak için başvuru Adalet Bakanlığı'na yapılır ve başvurular kırk (40) iş günü içerisinde sonuçlandırılır. İlgili mevzuata göre ticari amacı olmayan kuruluşlar, dernek, vakıf ya da birlik şeklinde kurulabilirler. Bunların dışında sendikalar ve meslek odaları gibi kuruluş çeşitleri de vardır.

4. Yan Kuruluşlar ve Bağlı Ortaklıklar

Ana şirketin Azerbaycan'da olmadığı durumlarda bile Azerbaycan'da yan kuruluş kurmak mümkündür. Yan kuruluşlar anonim şirket, limited şirket ya da ek yükümlülük şirketi formunda olabilir. Bir yan kuruluş, ayrı bir tüzel kişilik olarak kabul edildiğinden ana şirket yan kuruluşuna varlık aktarabilmekte ancak yükümlülüklerinden sorumlu tutulmamaktadır. Ancak, bu hususta, üçüncü taraflara karşı yükümlülükler, diğer hissedarlara karşı yükümlülükler ve iflas durumundaki yükümlülükler kapsam dışında olup, ana şirketin yan kuruluşu ile ilgili olarak bu yükümlülükler doğrultusunda sorumluluğu söz konusudur. Bununla birlikte bir yan kuruluş, ana şirketin talimatları doğrultusunda yaptığı faaliyetlerden doğan yükümlülüklerini ana şirket ile paylaşmaktadır.

B. Ruhsatlar

Azerbaycan'da ruhsat alınması gereken ekonomik faaliyetler, 782 sayılı ve 2 Eylül 2002 tarihli Cumhurbaşkanlığı kararı ile belirlenmiştir. Bu kararnamede ruhsata tabi olan faaliyetlerin yanı sıra ruhsatları hangi makamın vereceği ve ne kadar ücret alınacağı da belirtilmektedir.

Ruhsatlar şartları yerine getiren Azerbaycanlı gerçek ve tüzel kişilerle, yabancı gerçek ve tüzel kişilere verilmektedir. Yerli ve yabancı yatırımcılar için farklı bir uygulama söz konusu değildir. Ruhsatlar başka kişi ya da kurumlara devredilemez.

Ruhsat başvurusu yapılırken tüm gerekli evraklar eksiksiz bir şekilde ve ruhsat ücreti ile birlikte ilgili kuruma sunulmakta ve bu kurum işlemi onbeş (15) iş günü içerisinde tamamlamaktadır. Kanunda aksi belirtilmediği müddetçe tüm ruhsatların geçerlilik süresi beş (5) yıl olup, alkol ve alkollü içecek üretimi için ruhsat süresi üç (3) yıl, aynı ürünlerin ithalatı için ruhsat süresi bir (1) yıldır. Süresi dolan ruhsatların uzatılması mümkündür.

Ruhsatları her ekonomik faaliyete göre farklı kurumlar vermektedir. Bazı kurumlar ve ruhsat verme yetkisine sahip oldukları alanlar aşağıdaki gibidir:

- Çevre ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı: Radyoaktif maddelerin işlenmesi ve gömülmesi; sınaî atıklarının işlenmesi ve yok edilmesi; tıbbi kullanıma yönelik bitkilerin toplanması.
- Sanayi ve Enerji Bakanlığı: Petrol ve doğalgaz ürünlerinin satışı.
- İktisadi Kalkınma Bakanlığı: Demir ihtiva etmeyen metallerin atıklarının depolanması, işlenmesi ve sa-

tışı; kıymetli metal ve taş içeren sanayi ve fabrika atıklarının işlenmesi; emtia borsaları.

- Tarım Bakanlığı: Alkol üretimi ve ithalatı; tütün ürünlerinin üretimi ve ithalatı; veterinerlik ilaçlarının üretimi ve satışı; özel veterinerlik hizmetleri.
- Bilişim Teknolojileri ve Telekomünikasyon Bakanlığı: Her türlü iletişim hizmetleri (sabit hat, GSM, radyo ve kablosuz telefon, yerel ve uluslararası iletişim kanallarının kurulması, IP-telefon, veri iletimi); biyometrik hizmetlerin üretimi ve sunulması.
- Acil Durumlar Bakanlığı: Mühendislik araştırmaları, birinci ve ikinci sınıf bina ve yapıların inşaat ve mühendislik işleri (12 metreden alçak olan konutlar şehir içi binalar haricinde); tehlikeli maddelerin taşınması; sıvı ve doğalgaz altyapı tesislerinin kurulması ve işletilmesi; madencilik ve kuyu açma faaliyetleri; binalarda asansörlerin kurulması ve işletilmesi; enerji ile ilgili nesnelere, ekipmanın ve tesislerin kurulması, bakımı ve yönetilmesi; metalürji ekipmanı, kaldırma araçları, kazanlar ve basınç altında çalışan araçların üretimi, kurulması ve bakımı; tehlike potansiyeli taşıyan altyapı için kullanılan araçların ve ekipmanın kontrolü; yangın önleme hizmetleri; yangın söndürme makinelerinin üretimi, satın alınması ve test edilmesi; yangın önleme sistem ve tesislerinin kurulması, bakımı ve tamiri; itfaiye malzemesinin bakımı ve tamiri; itfaiye binalarının inşası, tadilatı ve bakımı.
- Ulaştırma Bakanlığı: Deniz yollarında yolcu ve kargo taşımacılığı; kara yollarında, bölgeler arası ve şehirlerarası yolcu ve kargo taşımacılığı.
- Devlet Sivil Havacılık İdaresi: Hava yollarında yolcu ve kargo taşımacılığı.
- Yerel idareler: Alkol, alkol ürünleri ve tütün ürünlerinin satışı.
- Eğitim Bakanlığı: Eğitim kurumlarının açılması ve işletilmesi (hazırlık okulları, ilköğretim okulları, liseler, meslek okulları).
- Maliye Bakanlığı: Özel bireysel emeklilik faaliyetleri; finansal raporlama dokümanlarının basımı; sigortacılık; kıymetli metal ve taş üretimi, işlenmesi, kullanımı, toptan ve perakende satışı.
- Devlet Menkul Kıymetler Komisyonu: Menkul kıymet portföylerinin yönetimi; menkul kıymet sahiplerinin, mevduat sahiplerinin, aracı kurumların ve brokerların kayıtlarının tutulması; borsada alım-satımın organize edilmesi; clearing hizmetleri; yatırım fonlarının kurulması ve işletilmesi; menkul kıymet formlarının basılması ve satışı.
- Sağlık Bakanlığı: Tıp ve eczacılık ile ilgili tüm faaliyetler; öncül ilaçların üretimi, ithalatı ve ihracatı.
- Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı: Azerbaycan vatandaşları için yurtdışında iş bulma ve işe yerleştirme hizmetleri.
- Denetim Kurulu: Denetleme.
- Merkez Bankası: Bankacılık faaliyetleri (bankalar ve banka dışı kredi kurumları).
- Kültür ve Turizm Bakanlığı: Turizm; otel işletmeciliği.
- İçişleri Bakanlığı: Damga ve mühür imalatı; özel güvenlik hizmetleri (Ulusal Güvenlik Bakanlığı'nın yetkisi altına giren alanlar haricinde).
- Devlet Toprak ve Kartografya Komisyonu: Haritacılık çalışmalarının icrası.

- Ulusal Güvenlik Bakanlığı: Bilgi koruma araçlarının tasarımı ve üretimi; yasadışı bilgi toplamaya karşı kullanılan teknik ekipmanın üretimi, alımı, satımı, ithalatı ve ihracatı; özel güvenlik hizmetleri.
- Devlet Gümrük Komisyonu: Gümrük komisyonculuğu faaliyetleri; gümrük depolarının, geçici nezaret depolarının ve serbest depoların kurulması.
- Ulusal Televizyon ve Radyo Yayınları Konseyi: Televizyon ve radyo yayıncılığı; veri yayıncılığı; kablo yayıncılığı; uydu yayıncılığı; yabancı televizyon ve radyo kanallarının kodlama ekipmanı kullanılarak uydu üzerinden yeniden yayınlanması.
- Devlet Şehir İnşası ve Mimari Komisyonu: Birinci ve ikinci sınıf binaların ve yapıların planlaması.

Mevcut bir ruhsat şu durumlarda süresi bitmeden önce iptal edilebilir ya da askıya alınabilir: Ruhsat sahibinin talebi durumunda; ruhsat başvurusunda sunulan evrakların yanlış bilgi içerdiklerinin tespiti durumunda; mahkeme kararıyla; iflas durumunda; tüzel kişiliğin sona ermesi ya da ruhsat sahibinin vefatı durumunda; kanunda belirtilen diğer hallerde.

C. Vergilendirme

Tüm Azerbaycanlı işletmeler, temsilcilik ofisleri, şubeler, ticari faaliyetlerle uğraşan tüm bireyler ve bunlarla birlikte Azerbaycan'da bir "daimi müessese" üzerinden iş yapan tüm yabancı kuruluşlar ve bireyler, faaliyetlerinin Azerbaycan'da vergilendirilebilir olup olmadığına bakılmaksızın vergi dairelerine kayıt olmak durumundadır.

Azerbaycan'da yüzde 18'lik bir KDV oranı söz konusu olmakla birlikte ithalata konu olan birçok kalem bu vergiden muaftır. Ülkede Azerbaycanlı kuruluşlar tüm dünyada elde ettikleri gelir üzerinden yüzde 22'lik bir vergi öderken, yabancı kuruluşlar da Azerbaycan'da elde ettikleri gelir üzerinden yine aynı şekilde yüzde 22 ile vergilendirilmektedir. Üretim paylaşma anlaşmalarına taraf kuruluşlar için ise farklı bir uygulama söz konusudur. Bu kapsamda yabancı yükleniciler yüzde 25 ya da yüzde 32 oranında bir kurumlar vergisi ödemektedir. Bununla birlikte üretim paylaşma anlaşmalarına katılan yabancı yüklenicilere kurumlar vergisi yerine Azerbaycan'da elde ettikleri brüt ciro üzerinden yüzde 5-8'lik bir stopaj vergisi ödeme imkânı da verilmektedir. Büyük boru hattı projelerinin katılımcılarına ise yüzde 27'lik tek bir vergi oranı uygulanmaktadır.

Azerbaycan, çifte vergilendirmenin önlenmesi amacıyla 28 ülkeyle karşılıklı anlaşma imzalamıştır. Türkiye ile Azerbaycan arasında imzalanmış olan çifte vergilendirmenin önlenmesi anlaşması, 1 Ocak 1998 tarihinden bu yana yürürlüktedir.

D. İş ve İstihdam

Azerbaycan'da faaliyet gösteren kuruluşlar bireyleri herhangi bir aracı kurum olmadan doğrudan doğruya istihdam edebilirler. Azerbaycan vatandaşı olan her çalışanın bir "çalışma kayıt defteri" bulunmaktadır. Buraya kişinin tüm çalışma geçmişi işlenmekte ve hakları bu defter üzerinden belirlenmektedir. Bir kişiyi beş (5) günün üzerinde çalıştıran her kuruluş, söz konusu çalışan için bu deftere bir giriş yapmak yükümlülüğündedir.

Çalışanlara maaşları Manat olarak ödenir ve asgari ücret 60 Manat'tır. Çalışma haftası 40 saattir ve belirli

durumlar dışında (ulusal güvenlik ve kamu güvenliği ile ilgili durumlar gibi) fazla mesai öngörülmemektedir. Fazla mesai yapılacağı zaman da süresi kanunla belirlenen sürenin dışına çıkamamaktadır. Fazla mesaide çalışılan her saat için çalışana normal ücretinin 2 ya da 3 saatliğine karşılık gelen bir ücret ödenmektedir.

Kuruluşlar işe aldıkları çalışanlarına önce bir deneme süresi uygulayabilirler, ancak bu süre üç (3) ayı geçemez. Yılda hafta sonları hariç 18 resmi tatil günü bulunmaktadır. Bunlardan birisinin hafta sonuna denk gelmesi durumunda, takip eden ilk iş günü tatil edilmektedir. Yıllık ücretli izin süresi en az 21 gündür. Bununla birlikte hastalık durumunda 14 güne kadar ücretli izin verilebilir. Doğum izni, doğumdan önce 70 gün, sonra 56 gündür. Bu günler için ödemeyi işveren değil, Devlet Sosyal Güvenlik Fonu yapar.

İşverenler çalışanları adına Devlet Sosyal Güvenlik Fonu'na prim ödemesi yapmakla yükümlüdür ve yabancı uyruklu çalışanlar da 2006 yılı itibariyle bu kapsam içerisine alınmıştır. Primler brüt ücretin yüzde 22'si olarak hesaplanmaktadır.

Yabancı uyruklu kişilerin Azerbaycan'da çalışabilmeleri için kimlik kartı (ülkede 30 günden fazla kalacak olanlara verilir) ve çalışma izni almaları gerekmektedir. Çalışma izinleri Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı tarafından verilmektedir.

E. Toprak Mülkiyet Hakları

Azerbaycan'ın Toprak Kanunu, devlet, yerel yönetim ve özel sektör olmak üzere üç farklı toprak mülkiyeti tanımlamaktadır. Her üç durumda da mülkiyet hakları eşittir. Azerbaycan'da sadece Azerbaycan vatandaşları ve tüzel kişileri (yabancı sermayeye sahip kuruluşlar dâhil) yasal olarak toprak sahibi olabilirler. Uluslararası kuruluşlar, yabancı tüzel kişiler, yabancı ülkeler ve vatandaşları, toprak sahibi olamaz, ancak belirli dönemler için kiralayabilirler. Bireylerin toprak mülkiyeti, ancak kanunların belirlemiş olduğu çerçeve ve kısıtlamalar içerisinde mümkün olmaktadır. Belirli bölgelerdeki arsalar özel sektöre satılamamakta, ancak devlet tarafından kiraya verilmektedir.

Toprak Kanunu, mülkiyet konuları dışında, geçici ve sürekli kullanım haklarını, kiralama haklarını ve irtifak haklarını da düzenlemektedir. Geçici ve sürekli toprak kullanım hakları ücretsiz olarak verilir. Geçici kullanım hakkı, en fazla 99 yıl için verilebilir ve taraflarca uzatılması mümkündür. Sürekli kullanım hakkında ise hak sahibi kişinin kullanım karşılığında toprak vergisi yükümlülüğü vardır. Devletin ya da belediyelerin kullanım hakkı vermesi ancak istisnai durumlarda söz konusu olmaktadır. Toprak sahipleri, toprak kullanıcısıyla bir sözleşme yaparak kullanma hakkını geçici ya da sürekli olarak verebilirler. Geçici kullanım hakkı durumunda bu hakkın süresi sözleşmede belirtilir.

Toprak kiralınması durumunda ödenecek kira taraflar arasında belirlenir. Devletten veya yerel yönetimlerden toprak kiralınması durumunda ise kira piyasa koşulları göz önünde bulundurularak belirlenir ancak miktarı belirlenmiş yasal kiradan az olamaz. Tarım topraklarında ise tarım piyasasındaki mevcut durum değerlendirilerek yasal kira oranının altına inilmesi söz konusu olabilir.

Toprak sahipleri kadar, geçici ya da sürekli kullanım hakkına sahip kişiler de topraklarını kiralayabilirler. İlgili mevzuata göre yabancı gerçek ya da tüzel kişiler kiralayıcı ya da alt kiralayıcı olabilirler. Ancak yabancıların toprak kiraladıkları durumlarda sözleşmeye satın alma opsiyonu konulması mümkün değildir.

Toprak sahipleri kanunda belirtilen koşullara uygun olmak şartıyla topraklarını devredebilirler. Kendisine

herhangi bir şekilde toprak devredilmiş olan bir yabancı yatırımcı, bu toprağı bir sene içerisinde satmak zorundadır. Aksi takdirde devlet ya da yerel yönetim zorunlu bir satış yaptırma yetkisine sahiptir.

Devlet ve yerel yönetimler, sahip oldukları toprağı Azerbaycan vatandaşları ya da tüzel kişiliklerine, bedelli ya da bedelsiz olarak, devredebilir ya da kullanımlarına sunabilir. Belirli özelliklere sahip arazilerin özel sektöre devredilmesi yasaktır ya da ancak ihale yöntemi ile mümkün olabilmektedir. Toprağı kullananlar ya da kiralamış olanlar bu haklarını üçüncü kişilere devredebilirler, ancak böyle bir durumda toprak sahibinin getirmiş olduğu kısıtlamalara uyulması gerekmektedir.

F. Fikri Mülkiyet

Azerbaycan'da 1996 yılından itibaren fikri mülkiyet haklarının tescili ve korunması için ulusal bir sistem uygulanmaya başlanmıştır. Azerbaycan kanunlarına göre fikri mülkiyet hakkı kavramı, sınaî mülkiyet (icatlar, sınaî tasarımlar, faydalı modeller, ticari markalar ve coğrafi isimler) ile ilgili tüm hakları, telif haklarını ve diğer ilgili hakları kapsamaktadır.

Azerbaycan'da fikri mülkiyet haklarının korunmasından sorumlu tek bir kamu kurumu yoktur. Mevcut mevzuata göre hükümet farklı kurumları kendi alanlarındaki fikri mülkiyet hakları konuları ile ilgili yetkilendirmektedir. Örneğin, Devlet Standardizasyon, Metroloji ve Patent Ajansı, patent ve ticari markaların tescil edilmesinden sorumludur. Telif hakları (copyright) ile ilgili olarak ise Devlet Telif Hakları Ajansı görev yapmaktadır. Bunların ötesinde fikri mülkiyet tescili ve korunması açısından farklı kurumlarda farklı prosedürler uygulanmaktadır.

Fikri mülkiyet haklarının korunması ile ilgili olarak birçok uluslararası anlaşmaya imza atmış olan Azerbaycan'da "ilk kullanan" değil "ilk başvuran" prensibi uygulanmaktadır. Başka bir deyişle fikri mülkiyet haklarının etkin bir biçimde koruma altına alınabilmesi için mümkün olduğunca erken tescil ettirmek şarttır.

Patent koruması, yeni ve faydalı olan icatlar için ve azami yirmi (20) yıl süreyle sağlanmaktadır. Faydalı modellere patent verilebilmesi için "sanayide uygulanabilir olmaları" gerekmektedir ve bu patentlerin süresi on (10) yıldır. Sınaî tasarımlara da patent yeni, orijinal ve sanayide uygulanabilir olmaları durumunda verilebilir. Bu patentlerin süresi de yine on (10) yıldır.

Ticari marka hakkının alınması için söz konusu markanın ilgili kamu kurumu nezdinde tescil edilmesi gerekir. Bu tescil işlemi, on (10) yıllık bir süre için yapılır ve bittiğinde yenilenebilir.

Telif Hakları Kanunu, bilim, edebiyat ve sanat eserleriyle birlikte sahne prodüksiyonlarını, radyo ya da kablo yayınlarının fonogramlarını, bilgisayar program ve veritabanlarını koruma altına almaktadır. Telif hakkı koruması eser sahibine bir tescil işlemi gerekmeden verilmektedir. Bu korumanın geçerliliği eser sahibinin ölümünden elli (50) yıl sonrasına kadar devam etmektedir.

G. Tüketici Hakları

1995 yılından beri yürürlükte olan Tüketici Koruma Kanunu, mal ve hizmetleri satın alma hakkı, mal ve hizmetlerin kalite ve güvenliği, mal ve hizmetler ile ilgili bilgiler, tüketici haklarının korunması ve tüketicilerin uğradıkları zararın tazmini gibi konuları düzenlemektedir.

Tüketici hakları ile ilgili mevzuat ürünlerin satılabilirliği, belirtilen kullanıma uygunluğu ve kalitesinin tatmin ediciliği ile garantiler öngörmektedir. Herhangi bir ürünün satıcı ya da tedarikçisi, üründeki olası kusurlardan ancak garanti süresi boyunca sorumludur. Garanti süresinin iki (2) yıldan az olması halinde bile tüketiciye iki (2) yıl içerisinde kusurlu malı iade etme hakkı verilmektedir, ancak bu durumda tüketicinin söz konusu kusurun malı kendisi almadan önce de mevcut olduğunu ispatlaması gerekmektedir. Herhangi bir ürünün tüketiciye garanti olmadan satılması durumunda satıcı ya da tedarikçi olası kusurlardan “makul bir süre boyunca” sorumludur. Bu süre, iki (2) yılı geçemez.

Satıcılar ve imalatçılar ilgili mevzuat ile garanti altına alınmış tüketici haklarını dolaylı olarak ya da doğrudan kısıtlayamazlar. Ürünlerin tatmin edici bir kaliteye sahip olması ve olası kusurların tüketicilere önceden bildirilmesi satıcıların ve imalatçıların sorumluluğu altındadır. Bu sorumluluğun yerine getirilmemesi durumunda tüketici tazminat talep edebilir.

Ürünler için kabul edilebilir kalite seviyesi yasal normlar ve ürünle ilgili teknik özellikler doğrultusunda belirlenmektedir. Bazı ürünler için kalite sertifikasyon mecburiyeti getirilmiştir ve bu sertifikasyon olmadan ilgili ürünlerin pazarlanması ve dağıtımı yasaktır.

H. Anlaşmazlıkların Çözümü ve Tahkim

Azerbaycan’da asliye mahkemeleri, istinaf mahkemeleri ve temyiz mahkemesinden oluşan üç katmanlı bir mahkeme sistemi vardır. Asliye mahkemelerini bölge (şehir) asliye mahkemeleri, yerel ekonomi mahkemeleri ve askeri mahkemeler oluşturmaktadır. Azerbaycan mahkemeleri halen Sovyet tarzı mahkemelerden bağımsız ve modern mahkemelere doğru bir geçiş sürecindedir. Bu doğrultuda reformlar gerçekleştirilmekte ve Azerbaycan’daki yargı sistemi açık bir pazar ekonomisinin ihtiyaçlarına daha etkin bir şekilde yanıt verebilecek hale getirilmektedir.

Asliye mahkemeleri taraflardan en azından birinin gerçek bir kişi olduğu ve bu kişinin girişimci özelliği taşımadığı ya da taşıyorsa anlaşmazlığın söz konusu kişinin ekonomik faaliyetlerinden kaynaklanmadığı durumlardaki davalara bakarlar. Ekonomi mahkemeleri ise taraflardan en az birisinin girişimci olduğu ticari anlaşmazlıklar ile ilgili davaların bakılmasından sorumludur.

Azerbaycan’da yürürlükte olan Yabancı Yatırım Kanunu’na göre yabancı yatırımcıların taraf oldukları ticari anlaşmazlıklar Azerbaycan mahkemelerine götürülebileceği gibi tarafların üzerinde anlaşacakları bir prosedür (örneğin uluslararası tahkim) çerçevesinde de ele alınabilir.

Azerbaycan’da uluslararası tahkim, yürürlükteki Uluslararası Tahkim Kanunu’nun belirlemiş olduğu çerçeve içerisinde icra edilmektedir. Buna göre taraflar herhangi bir ülkeden bağımsız bir hakem üzerinde anlaşabilirler, süreç tarafların üzerinde anlaşacakları herhangi bir dil ile sürdürülebilir, uygulanacak usul hukuku kanunda belirtilmiş olan istisnai durumlar haricinde taraflarca belirlenebilir ve genel olarak taraflar tahkim sürecinin tüm parametrelerini aralarında anlaşarak belirleyebilirler. Bunların taraflarca belirlenmediği durumlarda Azerbaycan Yüksek Mahkemesi’nin hükümleri geçerlidir.

Yabancı mahkemelerin kararlarının Azerbaycan’da uygulanması ile ilgili prosedürler yürürlükteki Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu ile belirlenmektedir ve bu kapsamda karşılıklılık ilkesi esas alınmaktadır. Azerbaycan hükümeti bu konuda birçok ülkeyle karşılıklı anlaşma imzalamış olup 1993 tarihli Bağımsız Devletler Topluluğu Karşılıklı Hukuksal Yardım Konvansiyonu’na da üyedir.

I. Döviz İşlemleri ile İlgili Düzenlemeler

Azerbaycan'da döviz işlemlerinin düzenlenmesinden sorumlu kurum Merkez Bankası'dır. Ülkenin döviz rejimi 2001 yılında ilgili mevzuatta yapılan değişiklikler ile liberalleştirilmiş ve bu çerçevede ülkeden çıkartılmasına izin verilen döviz limitleri yükseltilmiştir. 2004 yılında Azerbaycan'a ithal edilecek ürünler için dışarıya yapılan avans ödemeler üzerindeki kısıtlamaların tamamen kaldırılması da bu alanda önemli bir gelişmedir.

Azerbaycan döviz ile ilgili mevzuatı, "yerleşikler" ve "yerleşik olmayanlar" arasında bir ayırım yapmaktadır. Buna göre yerleşikler tanımına ülkede kalıcı ikametleri olan gerçek kişiler ile Azerbaycan mevzuatına uygun bir şekilde kurulmuş olan tüzel kişiler girmektedir. Yabancı kuruluşların Azerbaycan'da açtıkları şubeler ve temsilcilik ofisleri ise yerleşik olarak sayılmamaktadır.

Yerleşik kuruluşların Azerbaycan dışında bir banka hesabı açtırabilmeleri için Merkez Bankası'ndan izin almaları gerekmektedir. Bununla birlikte belirli prosedürlere uygun olmak koşuluyla ülke içerisindeki bankalarda Manat ya da yabancı para cinsinde hesap açmaları için izin almaları gerekmemektedir.

Ayrıca, yerleşiklerin yabancı para cinsindeki hesaplarından para çekilmesi ya da havale yapılma ile ilgili olarak da belirli kısıtlamalar söz konusudur. Yurtdışında banka hesabı bulunmayan yerleşikler, ellerindeki ithalat sözleşmelerinde belirtilmiş olması halinde veya kanunla belirlenmiş diğer durumlarda Azerbaycan'dan dışarıya döviz transferi yapabilirler.

Gerek yerleşikler, gerekse yerleşik olmayanlar, aşağıdaki koşullara uymak zorundadır:

- Manat, Azerbaycan'da mal ve hizmet alım ya da satımı için yapılan sözleşmeler doğrultusunda yapılacak ödemeler için kullanılan tek para birimidir. İlgili kuruluşun Merkez Bankası'ndan gerekli izni alması durumunda yabancı parayla da işlem yapılabilir.
- Azerbaycan'da döviz alım, satım ve takası, ancak yetkili bankalar ve banka dışı finans kuruluşları tarafından yapılabilir.
- Yurtdışına yapılan avans ödeme karşılığı taahhüt edilen ürün, iş ve hizmetlerin teslimi ödemedenden sonraki 365 gün içerisinde tamamlanmalıdır. Bu sürenin aşılması durumunda para transferini gerçekleştirmiş olan banka konuyla ilgili bilgi ve dokümanları Merkez Bankası'na iletmekle yükümlüdür.

Azerbaycan'da döviz işlemleri, rutin işlemler ve sermaye hareketi içeren işlemler olmak üzere iki grup olarak ele alınmaktadır. Rutin döviz işlemleri şunlardır:

- İthalat/ihracat sözleşmesine tabi olan mal ve hizmetler için yapılan ve vadesi 180 günü geçmeyen ödemeler.
- İthalat/ihracat finansmanı için yapılan ve vadesi 180 günü geçmeyen ödemeler.
- Mevduat, yatırım, kredi ve diğer operasyonlardan kaynaklanan temettü, faiz vb. gelirlerin transferi.
- Ticari özellik taşımayan transferler (örneğin miras, maaş, emekli maaşı, nafaka, vb.)

Sermaye hareketi içeren işlemler ise yukarıda bahsi geçen rutin işlemler dışında kalan tüm döviz işlemleri olarak değerlendirilebilir:

- Kar elde etme ya da ilgili kuruluşun kontrolünü ele geçirme amacını taşıyan doğrudan yatırımlar.

- Menkul kıymetlere yapılan yatırımlar.
- Taşınmaz malların satın alınması ya da belirli haklarının elde edilmesi için yapılan ödemeler.
- Rutin döviz işlemi olarak sayılmayan diğer tüm işlemler.

Sermaye hareketi içeren döviz işlemleri yerleşik kuruluşlar tarafından Merkez Bankası'nın onayına tabi olarak yapılabilir. Ancak henüz bu konuda Merkez Bankası tarafından net olarak prosedürler belirlenmemiştir ve hatta sermaye hareketi içeren döviz işlemleri için bir ruhsatlama sistemi de henüz uygulamaya konulmuş değildir.

Yerleşik olmayan kuruluşlar için döviz işlemleri ile ilgili düzenlemeler, yerleşikler için olduğu kadar sıkı değildir. Bunun sebebi bu kuruluşların ülke dışındaki hesaplarının Azerbaycan mevzuatının dışında kalıyor olmasıdır. Merkez Bankası'nın 2002 yılında almış olduğu kararlar uyarınca artık yerel bankalar yerleşik olmayan kuruluşların Azerbaycan'daki projelerini 180 güne kadar finanse edebilmektedir. Aynı dönemde yerleşik olmayan kuruluşların Azerbaycan'daki yatırımlarını ülke dışına çıkartmaları ile ilgili temel kural ve prosedürler de belirlenmiştir.

Nakit olarak döviz ihracı/ithali ile ilgili kurallar, yerleşik olan ve olmayan kuruluşlar için aynı şekilde uygulanmaktadır. Gümrük bildiri yapıldığı müddetçe Azerbaycan'a sokulabilecek döviz miktarı üzerinde bir kısıtlama yoktur. 10 bin Amerikan doları ya da karşılığı yabancı paranın ülkeye sokulması durumunda gümrük yetkilileri ilgili miktarı kayıt altına almakla yükümlüdür. Bireyler ülkeden istedikleri kadar döviz çıkartabilirler, ancak bu dövizin miktarı ülkeye getirilirken gümrüğe bildirilmiş olan ya da başka bir şekilde ülkeye yasal olarak getirildiğinde kayıt altına alınmış olan miktarın üzerinde olamaz.

Yerleşik olmayan kişi ve kuruluşlar, Azerbaycan bankalarında herhangi bir kısılamaya tabi olmadan yabancı para cinsinden hesap açabilir ve işletebilirler.

İ. Yatırımcılara Destek Veren Kuruluşlar

Azerbaycan'da iş ortamının geliştirilmesi ve yabancı sermayenin desteklenmesi amacıyla çalışmalarda bulunan kurumlar vardır. Bunların başlıcaları aşağıdaki gibidir:

1. Azerbaycan İhracat ve Yatırım Geliştirme Kurumu

Bir kamu-özel sektör ortaklığı olarak kurulmuş olan Azerbaycan İhracat ve Yatırım Geliştirme Kurumu (Azpromo) 2003 yılından beri faaliyet göstermekte ve yatırımcılar, yerel üreticiler ve devlet arasında bir köprü işlevi görerek kamu-özel sektör diyalogunun geliştirilmesine katkıda bulunmaktadır. Azpromo, yatırım için uygun alanların tespit edilmesine destek vermekte, ülkedeki iş ve yatırım ortamının geliştirilmesine ve Azerbaycan'a daha fazla yabancı sermaye çekilmesine katkıda bulunmaktadır. Azerbaycanlı firmalar Azpromo'nun danışmanlık ve pazar araştırması hizmetlerinden faydalanmaktadır.

2. Girişimcilik Konseyi

2002 yılından beri faaliyette olan ve yerli ve yabancı girişimcilerden oluşan bu konsey, ülkedeki iş ortamı ile ilgili sıkıntıları takip ederek raporlamakta ve çözüm önerileri sunmaktadır. Konseyin hazırladığı girişimciliğin geliştirilmesine yönelik çalışmalar doğrudan Cumhurbaşkanı'na sunulmaktadır. Bu kapsamda

konsey, ilgili mevzuatın geliştirilmesi, giriŐimcilere devlet desteğinin artırılması, girişimciler arasında işbirliğinin kuvvetlendirilmesi ve girişimcilerin dıŐa ağılmasına destek verilmesi gibi konulara odaklanmaktadır.

3. Ulusal Girişimcilik Destek Fonu

İktisadi Kalkınma Bakanlığı çatısı altında 2002 yılında kurulmuş olan bu fon, petrol dışı sektörlerin gelişimine katkıda bulunmak amacını taşımaktadır. Bu amaç doğrultusunda söz konusu sektörlerde faaliyet gösteren giriŐimcilere maddi destek sağlanmakta, yatırım projeleri için danışmanlık hizmeti verilmekte ve özellikle yeni ürünlerin geliştirilmesi desteklenmektedir.

4. Azerbaycan Yatırım Şirketi

Azerbaycan Yatırım Şirketi, 2006 yılında kurulmuştur ve ülkedeki iş ve yatırım ortamının geliŐtirilerek daha fazla yatırım yapılmasını amaçlamaktadır. Bu kapsamda özellikle petrol dışı sektörlerdeki yatırımlara öncelik verilmektedir.

5. Hazar Yatırım Merkezi

2003'te faaliyetlerine başlayan Hazar Yatırım Merkezi, Azerbaycan'daki KOBİ'lerin gelişimini sağlamayı amaçlamaktadır. Bu çerçevede KOBİ'lerin sundukları ürünlerin çeŐitlendirilmesi ve yabancı firmalarla iŐbirliklerinin geliştirilmesi öncelikli olarak ele alınmaktadır.

IV. TİCARETE İLİŞKİN DÜZENLEMELER

Diğer tüm eski Sovyet cumhuriyetleri gibi Azerbaycan da merkezi bir ticaret sisteminden piyasa ilkeleri temelinde daha açık ve liberal bir sisteme geçiş sürecindedir. Azerbaycan bu süreçte önemli bir gelişme kaydetmiş olup reformlara devam etmektedir. Dünya Bankası'nın 2008 yılında yayınlamış olduğu **Tarife Kısıtlayıcılığı Endeksi'**ne göre 125 ülke arasında 58. sırada yer alan Azerbaycan, Dünya Ticaret Örgütü'ne (DTÖ) üye olmayı hedeflemekte ve bu amaç doğrultusunda müzakereleri sürdürmektedir. Azerbaycan'ın DTÖ üyeliği gerek ABD gerekse Avrupa Birliği tarafından destek görmektedir.

A. Tarifeler

Azerbaycan'a ithal edilen malların büyük bir kısmı için gümrük vergisi uygulanmakta ve verginin oranı ithal edilen malın cinsine göre değişmektedir. Bazı oranlar malın deklare edilen gümrük değeri üzerinden hesaplanırken bazıları için ise miktar ya da hacim üzerinden sabit bir oran uygulanmaktadır. 2001 yılında Azerbaycan, deklare edilmiş olan gümrük değeri üzerinde yüzde 0, yüzde 0.5, yüzde 5, yüzde 10 ve yüzde 15'lik oranları içeren tek tip bir tarife sistemine geçmiştir. Uygulanmakta olan ortalama basit tarife oranı yüzde 9.1 olup (tarım ürünleri için yüzde 13.8, tarım dışı ürünler için yüzde 8.4), ithalata göre ağırlıklı ortalama tarife oranı yüzde 5.1'dir. Bu oranlar Dünya Bankası verilerine göre kısıtlayıcı seviyede olmamakla birlikte aşağı-orta gelir seviyesindeki ülkelerin ortalamasından düşük, ancak Avrupa ve Orta Asya ortalamalarından yüksektir.

Gümrük vergisinden muaf olan kalemlerin başlıcaları şunlardır: tıbbi malzemeler ve veterinerlikte kullanılan ürünler; bebek maması; elektrik; doğalgaz; ilaçların büyük bir kısmı; askeri kullanıma yönelik belirli ürünler; diplomatik temsilciliklerin kullanımına yönelik ürünler; onaylanmış insani yardım; yabancı yatırımcıların ortak girişimlerin sermayesine katkı olarak ya da sermayesinin tamamı kendilerine ait olmak üzere kurdukları şirketler için ithal ettikleri varlıklar; yabancı sermayeli şirketlerin yabancı uyruklu çalışanlarının kendi şahsi kullanımları için getirdikleri ürünler.

B. Kotalar ve Ruhsatlar

Ruhsat şartı sadece az sayıda ithalat kalemi için uygulanmaktadır. Azerbaycan hükümet ithalatı eski Sovyet cumhuriyetleriyle yapılmış olan karşılıklı anlaşmalarla ve sözleşme tescil sistemiyle kontrol altında tutmaktadır. Bazı ürünlerin ithalatı ise kamu sağlığı, çevre ve güvenlik sebeplerinde dolayı yasaktır. Özel olarak ruhsat ya da devlet garantilerinin kullanılmasını gerektirmeyen ithalat işlemleri yerel gümrük dairelerinde yapılmaktadır. Silah, nükleer malzemeler, narkotik maddeler ve zehirli kimyasallar ile birlikte askeri üretim ile ilgili belirli bilimsel ve teknik enformasyonun ithali, doğrudan Bakanlar Kurulu tarafından düzenlenmektedir. Psikotropik ilaçların ithalatında ise belirli kısıtlamalar söz konusudur. Hayvansal gıdaların ithalatı için Devlet Veterinerlik Komisyonu'ndan ruhsat alınması gerekirken, alkollü içecekler ve tütün ürünlerinin ithal edilebilmesi için İktisadi Kalkınma Bakanlığı'ndan ruhsat alınması şartı vardır. Büyük uydu çanakları ve diğer iletişim araçları için ise ruhsat verme yetkisi İletişim Bakanlığı'ndadır.

C. Tarife Dışı Engeller

Azerbaycan'da söz konusu olan tarife dışı ticaret engellerinin başlıcaları şunlardır: Yargı sisteminin zayıflığı, kanunların uygulanmasındaki yetersizlik, yolsuzluk, yetersiz ve keyif gümrük uygulamaları, fikri mülkiyet hakları ile ilgili düzenlemelerin yeterince uygulanmaması.

Karşılaştırmalı Olarak Tarife Dışı Engeller

	Azerbaycan	Avrasya Ortalaması	OECD Ortalaması
İhracat için gereken evrak sayısı	9	6.5	4.3
İhracat için gereken gün sayısı	46	26.8	10.5
İhracat maliyeti (Konteyner başına USD)	2,980	1,582	1,090
İthalat için gereken evrak sayısı	14	7.8	4.9
İthalat için gereken gün sayısı	50	28.4	11.0
İthalat maliyeti (Konteyner başına USD)	3,480	1,774	1,146

Kaynak: *Doing Business in Azerbaijan 2010* (Dünya Bankası)

Dünya Bankası'nın hazırlamış olduğu 2010 yılı İş yapma Kolaylığı Endeksi'ne göre Azerbaycan, dış ticaretin kolaylığı kriterine göre 183 ülke arasında 177. sırada yer almaktadır. Son dönemlerde bir gelişme kaydedilmişse de Azerbaycan'da dış ticaret yapmak bölge ve dünya ortalamalarına göre daha masraflı ve zaman alıcıdır. Dünya Ekonomik Forumu da hazırlamış olduğu benzer bir raporda Azerbaycan'a 121 ülke arasında 70. sırayı vermiştir. Söz konusu raporda Azerbaycan'da en sıkıntılı konunun gümrüklerdeki uygulamalar olduğu ifade edilmiştir.

D. Gerekli Evrak

Azerbaycan'da ithalatçıların gümrük yetkililerine imzalı bir ithalat sözleşmesi ile birlikte nelerin ithal edildiğini gösteren bir gümrük deklarasyonu sunmaları gerekmektedir. Belirli kalemler için kalite belgesi talep edilmekle birlikte, yukarıda belirtilmiş olan bazı ürünler için ilgili makamlardan gerekli ruhsatın da alınması şarttır. Nakliyat ile ilgili tüm evrağın üzerinde ithalat sözleşmesinin (ve varsa ruhsatın) numarası belirtilmelidir. Dış ticaret ile ilgili gerekli diğer dokümanlar aşağıdaki gibidir:

- Menşei şahadetnamesi: Azerbaycan'daki ithalatçının sözleşme ile birlikte özel bir form iletilmediği müddetçe standart formlar kullanılmalı ve bu evrak ithalatçı tarafından talep edildiği sayıda tanzim edilmelidir. Bu evrağın üzerindeki bilgiler ihracatçı firma yetkilisi tarafından imzalanan diğer dokümanların üzerindeki bilgilerle tutarlı olmalıdır. Ticaret Odası'ndan belge alınması gereken durumlarda menşe şahadetnamesinin noter tasdikli bir kopyası da Oda'ya verilir.
- Konşimento: Bu evrakla ilgili olarak sözleşmede belirtilen koşullar uygulanır.

- Ticari fatura: Bu evrakta menşe ülkesi, paketleme malzemesinin detayları, paketlerin işaret ve numaraları, ağırlıklar (net, brüt ve dara), malların miktar ve açıklamaları, birim fiyatları ve toplam fiyat, satış fiyatı ve teslim noktası belirtilmelidir. Tüm bu bilgiler, sözleşmede belirtilen koşullara uygun olmalıdır.
- Konsolosluk/gümrük faturası: Gerekmemektedir.
- İthalat ruhsatı: Gerekli durumlar yukarıda belirtilmiştir.
- Sigorta belgesi: Sigortanın hangi tarafça (satıcı ya da alıcı) tarafından yaptırılacağı sözleşmede belirtilir. Eğer satıcı yaptıracaksa, sonradan sıkıntıların ortaya çıkmasını önlemek için alıcının ve sigorta şirketinin koşullarına uymalıdır.
- Paketleme listesi: İçerik tam ve detaylı bir şekilde listelenmelidir.
- Nakliyat öncesi kontrol: Gerekli olmamakla birlikte alıcı tarafından talep edilebilir.
- Proforma fatura: Sözleşme müzakere edilirken alıcı tarafından talep edilebilir.
- Hijyen sertifikası: Gıda ithalatı için Tarım Bakanlığı'ndan izin alınması gerekmektedir. Azerbaycan'da karantina, sağlık, gıda ve ilaç kontrolleri sıkı bir şekilde uygulanmaktadır ve bu konuda yüksek standartlar getirilmiştir. Hayvani ve bitkisel tüm gıda ürünleri hastalık taşımadıklarını kanıtlayacak şekilde belgelenmelidir. Birçok gıda ürünü ülkeye sokulmadan önce gümrükte denetlenmektedir.
- Konsolosluk ücreti: Talep edilmesi durumunda tüm dokümanların noter tarafından tasdik edilmesi gerekmektedir. Yabancı dilde olan dokümanlar önce yeminli tercüman tarafından Azerbaycan Türkçesine tercüme edilmeli, tercüme orijinal evrakla birlikte sunulmalıdır. Bu tür evrak için gereken konsolosluk ücretleri evrağın cinsine göre değişmektedir.

V. YATIRIM ORTAMI

Azerbaycan, bağımsızlığını kazandığı günden itibaren yabancı yatırım çekebilmek için çalışmalarda bulunmuş ve bu alanda önemli derecede başarı sağlamıştır. Bu başarının en büyük sebebi ülkenin sahip olduğu petrol ve doğalgaz kaynakları olmakla birlikte yabancı sermayenin büyük bir kısmı da bu sektör- lere gelmiş ve büyük çok uluslu enerji firmaları Azerbaycan ekonomisindeki başlıca yatırımcılar olarak konumlanmışlardır. Bununla birlikte ülkede süregelen yolsuzluk, bürokratik engeller ve yargı sisteminin yetersizliği gibi sorunların yabancı sermaye potansiyeli üzerinde olumsuz bir etki yarattığını da belirtmek gerekmektedir. Azerbaycan'ın şu anda ekonomik alanda karşı karşıya olduğu iki önemli konu, bu sorunları çözerek yatırım ortamını iyileştirmek ve petrol ve doğalgaz sektörlerine olan aşırı bağımlılığı kırarak diğer sektörlerin de gelişimini sağlamaktır.

Yatırım alanında Azerbaycan'ın rekabet gücü, diğer Avrasya ülkelerine kıyasla oldukça yüksektir. Dünya Ekonomik Forumu'nun verilerine göre Azerbaycan 133 ülke arasında rekabet gücü en yüksek 51. ülke konumundadır. Bir kıyaslama yapılacak olursa Rusya 63., Kazakistan 67., Ukrayna 92., Tacikistan ise 122. sırada yer almaktadır.

Azerbaycan'da yabancı yatırım faaliyetleri ülkenin taraf olduğu uluslararası anlaşmalarla ve başta 1992 tarihli Yabancı Yatırımın Korunması Kanunu ile 1995 tarihli Yatırım Faaliyetleri Kanunu olmak üzere yerel mevzuatla düzenlenmektedir.

Yabancı yatırımcılar (yabancı kuruluşlar, hükümetler, uluslararası örgütler ve daimi ikametleri Azerbaycan dışında olan bireyler) Azerbaycan kanunlarında yasaklanmamış olan her alanda yatırım yapabilirler. Yabancı yatırım aşağıdaki şekillerde yapılabilir:

- Azerbaycan tüzel kişilikleri ya da vatandaşları ile kurulan kuruluşlara ortak olarak katılım.
- Sermayesinin tamamı yabancı yatırımcılara ait kuruluşlar.
- Yabancılar için yasal engel olmayan kuruluşların, binaların, yapıların, kuruluşlardaki hisselerin, tahvillerin ve menkul kıymetlerin satın alınması.
- Toprak ve tabii kaynakların kullanma haklarının satın alınması.
- Diğer yabancı yatırım şekillerinin gerçekleştirilmesi amacıyla Azerbaycan tüzel kişilikleri ya da vatandaşları ile sözleşme yapılması.

Azerbaycan'da yabancı yatırım, ortak girişimler (**joint venture**), tamamı yabancı sermayeli şirketler ya da yabancı kuruluşların temsilcilik ofisi veya şubesi şeklinde gerçekleştirilebilir.

Azerbaycan mevzuatı, yabancı yatırımlar için aşağıdaki garantileri sunmaktadır:

- Yabancı Yatırım Kanunu'nda, varsa ilgili ülkeyle yapılmış karşılıklı anlaşmada veya yasal bağlayıcılığı olan başka bir anlaşmada aksi belirtilmediği müddetçe yabancı yatırımcılar, yerel girişimcilerle aynı haklara sahiptirler; hatta bazı durumlarda kendilerine yerel girişimciler için söz konusu olmayan bazı avantajlar da sağlanabilir.
- Yabancı yatırımcılar ilgili tüm vergileri ödemiş olmak kaydıyla karlarını, gelirlerinin ve yatırımları ile

bağlantılı tüm kazançlarını ülke dışına çıkartabilirler.

- Azerbaycan mevzuatında yapılacak bir değişikliğin bir yatırım üzerinde olumsuz etkisi olması durumunda söz konusu değişiklik 10 yıllık bir moratoryum süresinden sonra uygulanmaya başlar. Bu moratoryum kanun hükmündedir, otomatik olarak uygulanır ve tüm kamu kurum ve kuruluşları için bağlayıcıdır. Ulusal güvenlik, savunma, kamu düzeni, kamu ahlakı, kamu sağlığı ve çevre ile ilgili mevzuat ile kredi ve finansmanı etkileyen değişiklikler bu moratoryum uygulamasının dışındadır.
- Azerbaycan halkına ve devlet çıkarlarına zarar gelmesini önlemek amacıyla belirli durumlarda kamulaştırma yapılabilir. Müsadere ise ancak doğal afet veya salgın hastalık gibi sıra dışı durumlarda söz konusu olabilir. Gerek kamulaştırma gerekse müsadere durumunda yabancı yatırımcıların zararı tazmin edilmektedir.
- Anlaşmazlıkların çözümü için tahkim yoluna gidilmesi, söz konusu anlaşmazlık çeşidinin tahkime götürülmesinde kanunen bir engel olmadığı ve tarafların tahkime gidilmesi konusunda anlaştıkları durumlarda mümkündür.

Başta enerji olmak üzere Azerbaycan ekonomisinin belirli sektörleri için yabancı yatırımcılara devlet tarafından teşvik verilmektedir. Bu teşvikler ilgili sektörleri düzenleyen kanunlar uyarınca verildiği gibi devletin yatırımcılarla ayrıca anlaşma yapması da söz konusu olabilir.

VI. İŞ SEYAHATI

A. Vize Gerekliliği

Azerbaycan ile Türkiye arasında 8 Eylül 2003 tarihinde dönemin Azerbaycan Başbakanı İlham Aliyev'in Ankara ziyareti sırasında iki ülke arasında karşılıklı vize uygulaması hakkında anlaşma imzalanmıştır. Bu anlaşmaya göre tek giriş, transit, çok girişli ve özel maksatlı vizeler, her iki ülkenin diplomatik ve konsolosluk temsilcilikleri tarafından verilmektedir. Aynı zamanda Türkiye vatandaşları için Azerbaycan'da Bakü havalimanında, Azerbaycan vatandaşları için Türkiye'nin bütün sınır kapılarında bir ay süreli olan giriş vizesi verilmektedir.

Son dönemlerde Azerbaycan ile Türkiye arasında vize uygulamasının kaldırılması sıklıkla gündeme gelmektedir. 2009 yılının Aralık ayında iki ülke arasında kısa süreli ziyaretler için vize uygulamasının kaldırılmasına yönelik bir anlaşma hazırlanmış, ancak bu anlaşmanın imzalanması Azerbaycan tarafından kaynaklanan, prosedür dâhilindeki bürokratik nedenlerden dolayı ileri bir tarihe ertelenmiştir. Son olarak 2010 yılının Mayıs ayında Azerbaycan Cumhurbaşkanlığı İdaresi'nden Türkiye ile vizelerin kısa bir süre içerisinde kaldırılacağı açıklanmıştır. Ancak bu rehberin yayına hazırlandığı dönem itibarıyla durum belirsizliğini korumaktadır.

B. Ulaşım

Türkiye'den Azerbaycan'a Gürcistan ya da İran üzerinden karayolu ile ulaşmak mümkün olsa da en yaygın ulaşım şekli havayoludur. İki ülke arasında Türk Havayolları (THY) ile Azerbaycan Havayolları'nın (AZAL) seferleri bulunmaktadır.

Hâlihazırda THY, İstanbul'dan Bakü'ye haftada 17 sefer yapmaktadır. Haftanın her günü ikişer sefer yapılmakla birlikte, Perşembe, Cuma ve Pazar günleri olmak üzere üçüncü bir sefer de yapılmaktadır. Haftada üç kere Ankara ile Bakü arasında uçan ve Bakü'yle Antalya, İzmir ve Bodrum arasında da sefer düzenlemeyi planlayan THY, bu konuda Azerbaycan'ın onayını beklemektedir. Diğer yandan THY'nin 17 Haziran 2010 tarihinden itibaren İstanbul ile Nahçıvan arasında haftada üç sefer gerçekleştireceği açıklanmıştır.

AZAL, İstanbul ile Bakü arasında haftada 14 sefer yapmakla birlikte, Ankara'ya da haftada iki kere uçmakta ve yaz sezonunda Antalya'ya haftada üç sefer ve Bodrum'a iki sefer düzenlemektedir.

C. Mesai Saatleri ve Tatiller

Azerbaycan, GMT'den 4 saat, Türkiye'den ise 2 saat ileridedir. Her ne kadar kuruluşlara göre farklılık gösterse de genel olarak ülkede mesai saatleri Pazartesi'den Cuma'ya kadar sabah 9:00'dan öğlen 13:00'a kadar ve 14:00'dan 18:00'a kadardır. Devlet daireleri çoğunlukla Cumartesi günleri de öğlene kadar çalışmaktadır. Dükkânlar ve lokantalar ise haftanın yedi günü açıktır.

Azerbaycan'da 2010 yılı için belirlenmiş olan resmi tatiller şunlardır:

- 1-4 Ocak: Yılbaşı.
- 20 Ocak: Ulusal Yas Günü.

- 8 Mart: Kadınlar Günü.
- 20-26 Mart: Nevruz.
- 9-10 Mayıs: Zafer Bayramı.
- 28 Mayıs: Cumhuriyet Bayramı.
- 14-15 Haziran: Ulusal Kurtuluş Günü (resmi tatil ilan edilen 14 Haziran Pazartesi günü yerine 12 Haziran Cumartesi günü mesai yapılacaktır).
- 26-28 Haziran: Silahlı Kuvvetler Bayramı.
- 9-10 Eylül: Ramazan Bayramı.
- 9 Kasım: Bayrak Günü.
- 16-17 Kasım: Kurban Bayramı.
- 31 Aralık: Dünya Azerbaycanlıları Dayanışma Günü.

D. Diğer Bilgiler

1. Konaklama

Azerbaycan'da turizm yeni yeni gelişmeye başlamışsa da bağımsızlığın il dönemlerinden beri yabancı sermayenin ülkeye büyük bir ilgi göstermiş olması nedeniyle uluslararası standartlara sahip otellere ihtiyaç duyulmuş ve özellikle son 10 sene içerisinde Türk inşaat şirketlerinin de katkılarıyla birçok lüks otel açılmıştır. Bakü'deki başlıca oteller şunlardır:

- Park Hyatt Baku (Izmir St. 1033 / Tel: 4901234 / email: reservations.hhbaku@hyattintl.com / web: www.baku.hyatt.com)
- Grand Hotel Europe (Tbilisi Av. 1025-30 / Tel: 4907090 / email: sm@grand-europe.com / web: www.europehotel-baku.com)
- Radisson SAS ISR Plaza (Nizami St. 340, Tel: 4982402 / email: sales.radissonsas@isrplaza.com / web: www.radissonsas.com/bakuar)
- Park Inn Azerbaijan (Azadlig Av. 1 / Tel: 4906000 / email: reservations.baku@rezidorparkinn.com / web: www.baku.rezidorparkinn.com)
- Excelsior Hotel Baku (Heydar Aliyev Av. 2 / Tel: 4968000 / email: info@excelsiorhotelbaku.az / web: www.excelsiorhotelbaku.az)
- Meridian Hotel Old City (A. Zeynally St. 2 / Tel: 4970809 / email: meridianhotel@azeurotel.com)
- Delfin Hotel (Sumgayit Hwy 9 km / Tel: 4306400 / email: reception@delfinhotel.az / web: www.delfin-hotel.az)
- City Mansion (Azadlig Av. 153 / Tel: 4361041 / email: office@felsbaku.com / web: www.felsbaku.com)
- Hotel Absheron (Azadlig Av. 674 / Tel: 4932013 / email: info@hotel-absheron.com / web: www.hotel-absheron.com)

- Irshad Hotel (Vagif Av. 11 / Tel: 4410132 / email: hotel@irshad.az / web: www.irshad.az)
- Caspian Guest House (Zorge St. 8 / Tel: 4987809 / email: rcasbian@intrans.az)
- Azcot Guest House (Husu Hajiyev St. 7 / Tel: 4925477 / email: request@azcothotel.com)
- Diplomat Hotel Baku (Suleyman Rahimov Street 185 / Tel: 5961127 / email: sales@diplomathotelbaku.com / web: www.diplomathotelbaku.com)

2. Lokantalar

Azerbaycan'da Türk damak tadına yakın yemekler sunan birçok restoran olduğu gibi farklı dünya mutfaklarından örnekler de bulmak mümkündür. Bakü'deki en tanınmış lokantalar şunlardır:

- Anadolu Turkish/European Restaurant/Catering (Pushkin St. 5 ve Rasul Reza St. 3-5 / Tel: 4988758)
- The Brewery European Restaurant (28, Istiglaliyyet St. / Tel: 4971400)
- Beh Beh Azerbaijani Restaurant (Nobel Av / Tel: 4902832)
- Beyrut Lebanese Cuisine (2, Taghiyev St. / Tel: 5980665)
- Bibi Iranian Cuisine (Insaatcilar St., Abdulla Shaig Ave. / Tel: 5102632)
- Bombay Palace Indian Cuisine (25 Bul-Bul Avenue / Tel:4932446)
- Chateau Le 'R' International Cuisine (123/6 Lermantov St. / Tel: 4372180)
- Churasco Steak House (14 Gadjibekov St. / Tel: 4985409)
- Dalida International Cuisine (Nargiz Centre / Tel: 4968804)
- Deniz Fish Restaurant (42, Insaatcilar Ave / Tel: 4470440)
- Dolce Vita Italian Restaurant (9, Aziz Aliyev St. / Tel: 4927572)
- Dukhan Georgian Cuisine (81/13, Nizami St. / Tel: 5982229)
- Fayton Klub Azerbaijani Cuisine (17, R. Behbudov St. / Tel: 4988101)
- Gazelli Evi International Cuisine (93, Nizami St. / Tel: 4939688)
- Georgian Home Georgian Cuisine (18, Mirza Irahimov St. / Tel: 4934385)
- Jennet Baghi Azerbaijani Restaurant (82, Hasan Aliyev St. / Tel: 4499198)
- Park Inn's Glory European Cuisine (1, Azadlig Av. / Tel: 4900001)
- Half Way Inn International Cuisine (6, 28 May St. / Tel: 5980905)
- House of Sultans International and Azeri Cuisine (Boyuk Gala Nr. 20 / Tel: 4372306)
- Il Gusto Italian Cuisine (7 Gogol St. / Tel: 4948318)
- Imereti Georgian Cuisine (13 Khagani St. / Tel: 4934181)
- Intergrand Turkish Restaurant (5, A.Alizade / Tel: 4934692)
- Kalinka Russian Cuisine (9, Gogol St. / Tel:5962470)

- Karvansaray Azeri Cuisine (1 Gala St. / Tel: 4566233)
- Khutor Ukrainian Cuisine (9, M. Mukhtarov St. / Tel: 4372223)
- Liman Azerbajani Cuisine (Port / Tel: 3616958)
- Maharaja Indian Cuisine (6 A. Alizadeh St. / Tel: 4924334)
- Mediterranean European and Azeri Cuisine (11 Hagigat Rzayeva St. / Tel: 4929866)
- Mezzo Mediterranean Cuisine (Hyatt Hotels, Bakikhanov St. / Tel: 4961234)
- München German Cuisine (125, Nizami St. / Tel: 4937600)
- Onassis Greek and International Cuisine (3, Insaatcilar Av. / Tel: 4391734)
- Pancera Azerbajani Cuisine (245 Abdulla Shaig St. / Tel: 5103700)
- Pancho's Mexican Cuisine (19/13, Khagani St. / Tel: 4931101)
- Respublika Luks European and Azeri Cuisine (24, Khagani St. / Tel: 5981056)
- Scalini's Italian Cuisine (2 Bakikhanov St. / Tel: 5982850)
- Sheki Restaurant Azerbajani Cuisine (8/24A Axundov St., 11/16 Ataturk prospect / Tel: 4655876)
- Solaha Ukranian Cuisine (61, Academic Mirali Gashgay / Tel: 4403031)
- Sultan Inn International Cuisine (Boyuk Gala Nr.20)
- Sunset Café American Diner (Azerbaijan Cinema / Tel: 4922292)
- Taj Mahal Indian Cuisine (18, Khagani St. / Tel: 4930049)
- Terrace Garden European and Azeri Cuisine (Boyuk Gala Nr.20 / Tel: 4372305)
- Toscana Italian Cuisine (12, Basti Bagirova St. / Tel: 4368047)
- Western Bar / Diner British Restaurant (Bakikhanov St. / Tel: 4367756)

3. Araç Kiralama

Araç kiralama, Azerbaycan'da giderek popüler hale gelmektedir. Bu sektörde bir devlet kuruluşu ile birlikte özel firmalar ve yabancı kuruluşlar da faaliyet göstermektedir. Bakü'deki başlıca araç kiralama şirketleri şunlardır:

- Autostern-Baku (26, G.Majidov St. / Tel: 4941308 / email: autostern@headoffice.baku.az / web: www.autostern.top.az)
- AVIS Rent a Car Set-Auto (528A, H.Javid Avenue / Tel: 4975455 / email: avis@azeronline.com)
- AzerAvtonagliyyat (7, H. Mammadov St. / Tel: 4983819 / email: az@autotrans.baku.az)
- BTI Azerbaijan (34, Khagani St. / Tel: 4934300 / email: bti@aittravel.com / web: www.aittravel.com)
- HERTZ International (1033, Izmir St. Tel: 4978757 / email: office@hertz.co-az.net / web: www.hertz.com)

VII. TÜRKİYE-AZERBAIJAN TİCARİ VE EKONOMİK İLİŞKİLERİ

Azerbaycan, Türkiye'nin Avrasya bölgesinde en fazla iş yaptığı, en yüksek ticaret ve yatırım rakamlarına ulaştığı ülkelerin başında gelmektedir. Bununla birlikte iki ülkenin birbirlerine coğrafi ve kültürel olarak yakınlıkları göz önünde bulundurulduğunda daha fazla gelişme için ciddi bir potansiyel olduğu görülmektedir. Azerbaycan'da son dönemlerde gerçekleştirilmiş olan reformlar ve ülkedeki iş ortamının da hızla gelişmesi, söz konusu potansiyelin verimli bir şekilde kullanılabilmesi için gerekli zemini hazırlamaktadır.

A. Ticari İlişkiler

Yıllara Göre Türkiye ile Azerbaycan Arasındaki Ticaret
(milyon USD)

Yıllar	İhracat	İthalat	Hacim	Denge	İhracatın İthalatı Karşılama Oranı	Azerbaycan'ın Türkiye'nin İhracatındaki Payı (%)	Azerbaycan'ın Türkiye'nin İthalatındaki Payı (%)
1997	319.7	58.3	378	261.4	5.48	1,22	0,11
1998	327.2	50.3	377.5	276.9	6.50	1,21	0,11
1999	248.1	44	292.1	204.1	5.64	0,93	0,11
2000	230.3	95.6	325.9	134.7	2.41	0,84	0,18
2001	225.2	78.1	303.3	147.1	2.88	0,70	0,19
2002	231.4	64.6	296	166.8	3.58	0,64	0,13
2003	315.4	122.6	438	192.8	2.57	0,66	0,19
2004	401.2	135.4	536.6	265.8	2.96	0,57	0,13
2005	528.1	272.2	800.3	255.9	1.94	0,72	0,23
2006	695.2	340.5	1035.7	354.7	2.04	0,80	0,27
2007	1047.4	329.8	1377.2	717.6	3.18	0,98	0,19
2008	1666.1	925.6	2591.7	740.5	1.80	1,26	0,46
2009	1399.5	752.8	2152.3	646.7	1.86	1,37	0,53

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu; Dış Ticaret Müsteşarlığı.

Türkiye ile Azerbaycan arasındaki ticarete Türkiye açısından bir ticaret fazlası söz konusudur ve bu fazla, 2000 yılından beri düzenli olarak artmaktadır. (2005 yılındaki azalma haricinde). Bununla birlikte, 2008 yılında Türkiye'nin gerek bu ülkeye ihracatının gerekse bu ülkeden ithalatının kayda değer bir şekilde ivme kazandığı görülmektedir. İthalat tarafındaki artış, yeni boru hatlarının devreye girmesi ve Azerbaycan'dan ithal edilmekte olan petrol (ve genel olarak mineral yakıtlar) miktarının artmasından kaynaklanmaktadır. 2009 yılında ise küresel krizin olumsuz etkileri nedeniyle Türkiye'nin Azerbaycan'la hem ihracatı hem de ithalatı gerilemiş, ancak bu gerileme Türkiye'nin toplam ihracat ve ithalatındaki gerilemeden daha yavaş olduğu için aynı yıl Azerbaycan'ın Türkiye'nin toplam dış ticareti içerisindeki payı artmıştır.

Türkiye'nin Azerbaycan'a yapmakta olduğu ihracata konu olan kalemler açısından büyük ölçüde bir çeşitlilik söz konusudur ve en fazla ihraç edilen ilk 10 kalemin toplam ihracat içindeki payı yüzde 56.7'dir. Türkiye'nin Azerbaycan'dan yaptığı ithalat ise mineral yakıtlar ağırlıklıdır. Azerbaycan'dan yapılan ithalatta mineral yakıtların payı 2004 yılında yüzde 54.6 iken 2005 yılında yüzde 74.5'e yükselmiştir. 2007 ve 2008 yıllarında dış ticarete en fazla ihraç edilen ürünler makine ve cihazlar, aletler ve parçalarıdır. Bunları elektrikli cihazlar, motorlu kara taşıtları, traktör, bisiklet ve motosiklet gibi taşıt ihracatı takip etmektedir. 2008 yılında dış ticarete en fazla artış gösteren ihraç ürünleri ise, sabunlar, yüzey aktif organik maddeler yıkama ve yağlama maddeleri grubundaki ürünler olmuştur. İthalatta ise, son iki yılda yine en büyük payı, mineral yakıtlar ve mineral yağlar almış, aynı zamanda 2008 yılı ithalatında en fazla artış gösteren ürün grubu da yine mineral yağlar olmuştur. İhracattaki yüzde 59 artışa karşılık, ithalat yüzde 180 artış göstererek dış ticaret hacmini önemli ölçüde genişletmiştir. Ancak 2009 yılında küresel krizin etkileri nedeniyle gerek ihracatın gerekse ithalatın azaldığı görülmektedir.

B. Yatırım İlişkileri

Sovyetler Birliği'nin dağılmasından Türk firmaları Azerbaycan'a büyük ilgi göstermişler ve 1990'lı yıllarda bu ülkede binin üzerinde Türk sermayeli firma kurulmuştur. Şu anda bunların ancak yarısı faal olsa da Türkiye halen Azerbaycan'daki en büyük yatırımcı ülkelerden birisi konumundadır ve diğer ülkelerin sadece enerji sektörüne odaklandıkları Azerbaycan'da Türk yatırımcıları petrol dışında da farklı sektörlerle yönelmektedir.

Bugün Azerbaycan'da Türk firmalarının doğrudan yatırımları 4.5 milyar dolara, müteahhitlik projelerinin toplam tutarı ise 2.9 milyar dolara ulaşmıştır. Yeniden yatırıma dönüştürülen kazançlar ve üçüncü ülkeler üzerinden aktarılan yatırımlar dışarıda tutulup sadece resmi olarak kayıt altına alınan sermaye oranlarına bakıldığında da Azerbaycan, Hollanda'dan sonra Türk sermayesinin en fazla gittiği ülkedir. Hazine Müsteşarlığı verilerine göre Türkiye'den 1 Ocak 2000 – 31 Aralık 2009 tarihleri arasındaki on yıllık dönemde toplam 15.8 milyar dolarlık sermaye ihracı yapılmış ve bu rakamın 3.4 milyar dolarlık bir kısmı Azerbaycan'a gitmiştir. Belirtilen dönemde Azerbaycan'a sermaye ihracı yapan firma sayısı ise 135'tir.

Söz konusu sermaye ihracının büyük bir kısmı **Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı (TPAO)** tarafından gerçekleştirilmiştir. TPAO, Azerbaycan'da 3 adet arama, geliştirme ve üretim projesine ortaktır. Bunlar, ACG (Azeri-Çıralı-Güneşli) Projesi (yüzde 6.75), Şahdeniz Projesi (yüzde 9) ve Alov Projesi'dir (yüzde 10). Ayrıca TPAO, Bakü-Tiflis-Ceyhan Ham Petrol Boru Hattı Projesi'ni hayata geçirmek amacıyla kurulan BTC Co.'da yüzde 6.53, Şahdeniz doğalgazını Gürcistan-Türkiye sınırına kadar taşı-

ca TPAO, Bakü-Tiflis-Ceyhan Ham Petrol Boru Hattı Projesi'ni hayata geçirmek amacıyla kurulan BTC Co.'da yüzde 6.53, Şahdeniz doğalgazını Gürcistan-Türkiye sınırına kadar taşı-

yan Güney Kafkasya Doğal Gaz Boru Hattı Projesinde (SCP) ise yüzde 9 hisseye sahiptir.

Türkiye, Azerbaycan'da enerji sektörü dışındaki sektörlere en fazla yatırım yapmış olan ülkedir. Firmaların en faal oldukları alanlar ise telekomünikasyon, gıda, bankacılık ve sigorta, perakende ticaret, inşaat ve inşaat malzemeleri, tekstil, otomotiv, taşımacılık, kimyasal maddeler, petrokimya, demir-çelik, eğitim, medya, pazarlama ve fırıncılıktır.

Azerbaycan pazarına 1992 yılında açtığı ofisle giren **Koç Grubu**'nun bünyesindeki Migros Türk, yurtdışındaki ilk yatırımını 1996 yılında Bakü'de **Ramstore** adı altında gerçekleştirmiştir. 2009 yılı sonu itibariyle Azerbaycan'da

toplam 3,500 m² net satış alanına sahip 4 adet Ramstore süpermarketi bulunmaktadır ve bu süpermarketlerde çoğunlukla Türkiye ve Rusya'dan ithal edilen ürünler tüketicilere sunulmaktadır. Otomotiv sektöründe iki önemli yatırımı (RamAuto Baku ve SetAuto Avis) bulunan grubun bankacılık kolu olan Koçbank da Azerbaycan'da 2002 yılı itibariyle mevduat toplama izni alarak faaliyetlerine başlamış, daha sonra Koçbank'ın Yapı Kredi ile birleşmesini takiben **Yapı Kredi Azerbaycan** adını almıştır. Bu bankadan başka yüzde 50 sermayesi Ziraat Bankası'na ait olan **Azer-Türk Bank, Royalbank** ve **Atabank** Azerbaycan'da faaliyet gösteren Türk sermayeli bankalardır. Ayrıca, 2009 yılında **Türkiye İş Bankası** tarafından Bakü'de bir şube açılışı gerçekleştirilmiştir.

Bakü'de Coca-Cola ürünlerinin üretimini ve şişelemesini yapan **Azerbaijan Coca-Cola Bottlers** firmasının yüzde 78 hissesi Anadolu Grubu'na aittir. Fabrika, 1996 yılından beri faal durumdadır ve ürünler, ülke çapında 360 distribütör ve toptancı üzerinden satış noktalarına ulaştırılmaktadır.

1991'den bu yana Azerbaycan'da faal olan **Azersun Grubu**, yerel ortaklarıyla kurduğu firmaları aracılığıyla ticaret, inşaat, paketleme, taşımacılık, bitkisel yağlar, çay, kağıt ürünler, yatırım bankacılığı ve sigortacılık sektörlerinde faaliyet göstermektedir. Grubun en büyük yatırımı Bakü'deki Yağ ve Gıda Fabrikası'dır. Bunun yanında, Azersun Holding'in bir konserve sebze-meyve fabrikası, 3 çay paketleme fabrikası ve bir şeker fabrikası bulunmaktadır.

Azerbaycan'ın bağımsızlığını kazanmasından bu yana ülkede faaliyet gösteren **DHT Holding** bünyesinde metal alanında faaliyet gösteren DHT Metal ile birlikte tarım sektöründe hizmet veren Azeryem, Azergro ve Azertohum şirketleri bulunmaktadır. Holdingin son yatırım olan depreme dayanaklı anti-sismik

demir-çelik fabrikasının açılışı Haziran 2010 içerisinde gerçekleştirilecektir.

Azerbaycan GSM pazarında yüzde 78'lik bir paya sahip olan **Azercell Telecom** Şubat 2008'de özelleştirilmiş ve Azertel Telekomünikasyon Yatırım Dış Ticaret şirketinin mülkiyetine geçmiştir. Turkcell'in bir iştiraki olan (yüzde 42 hisseyle) Fin-tur International Holdings B.V. firması, Azertel'de yüzde 51.3 hisseye sahiptir. Diğer yüzde 48.7'lik hisse ise Cenay İnşaat'a aittir.

Turkcell'in diğeri bir iştiraki olan (yüzde 55 hisse ile) ve Türkiye'de İddaa bahis oyununun servis sağlayıcılığını yapan **Inteltek** firması, Azerbaycan'da spor müsabakalarına dayalı sabit ihtimalli ve müşterek bahis oyunları alanında faaliyet göstermek üzere 'Azerinteltek' adlı şirkete yüzde 51 oranında ortak olmuştur.

Star Şirketler Grubu, Bakü'de işletmekte olduğu "Elite" Ticaret ve Eğlence Merkezi'nin yanı sıra 2005 yılında Şamahi kentinde televizyon seti üreten bir fabrikayı hizmete sokmuştur ve aynı kentteki başka bir fabrikada İran malı Samandar otomobillerinin montajını yapmaktadır. Grup, Azerbaycan'da ayrıca buzdolabı, klima ve çamaşır makinesi imalatı yapmayı da planlamaktadır.

Azerbaycan'ın telekomünikasyon altyapısının yenilenmesinde önemli rol oynayan **Karel** firması, tamamladığı iki projeden

sonra Temmuz 2005'te Azerbaycan'ın 28 yerleşim bölgesinde kırsal alan santrallerinin kurulmasına yönelik yeni bir ihale almıştır.

Ata Holding, Azerbaycan'da inşaat, gıda, leasing ve turizm sektörlerinde faaliyet göstermektedir. Bakü'deki Excelsior Hotel'in inşaatını tamamlayarak hizmete açan ve işletmeciliğini yapan grup bünyesinde bir banka ve bir yumurta fabrikası da bulunmaktadır.

Türkiye'de yatırım yapan Azerbaycan kaynaklı yaklaşık 100 civarında firma bulunmaktadır ve bu firmaların çoğu hizmet sektöründe faaliyet göstermektedir. Söz konusu firmaların toplam sermayesi 5 milyon dolar civarındadır ve bu tutar içerisinde Azerbaycan kaynaklı sermayenin payı yüzde 85'in üzerindedir. Türkiye'de yatırım yapan Orta Asya ve Kafkasya ülkeleri içerisinde Azerbaycanlı işadamları, hem firma sayısı ve hem de sahip oldukları sermaye miktarı açısından ilk sırayı, BDT ülkeleri olarak ele alındığında ise Rusya Federasyonu'ndan sonra ikinci sırayı almaktadır.

İki ülke arasındaki yatırım ilişkileri açısından son dönemlerdeki en önemli gelişme, 2007 yılında özelleştirilen Petkim'in, Azerbaycan Devlet Petrol Şirketi SOCAR'ın başı çektiği bir konsorsiyuma satılması olmuştur. Son olarak 8 Haziran 2010 tarihinde Petkim'in yüzde 51 oranındaki dolaylı ana hissedarı Sokar&Turca Enerji tarafından gerçekleştirilmesi planlanan Ege Rafinerisi Projesi ile ilgili olarak Enerji Piyasası Düzenleme Kurumu (EPDK) gerekli ruhsatı vermiştir. Diğer yandan Azerbaycan Sanayi ve Enerji Bakanı Natic Aliyev'in Şahdeniz doğalgazından gelecek sermayeyi Petkim'e de yönlendirebileceklerini açıklaması önemli bir gelişmedir.

C. Müteahhitlik Hizmetleri

Dış Ticaret Müsteşarlığı'nın 1972-2009 dönemini kapsayan verilerine göre, Türk müteahhitlik firmaları 31 Aralık 2009 tarihi itibarıyla Azerbaycan'da toplam değeri 2.97 milyar dolar olan 178 proje üstlenmişlerdir. Sadece 2009 yılında Azerbaycan'da 13 proje üstlenilmiş olup, bunların toplam değeri 67.1 milyon dolara tekabül etmektedir. Son yıllarda diğeri Bağımsız Devletler Topluluğu ülkelerinde olduğu gibi Azerbaycan'da

da Türk firmalarının üstlendikleri projelerin sayısında ve hacminde bir düşüş söz konusudur. Diğer yandan bu coğrafyada Azerbaycan, Türk firmalarının nispeten az ilgi gösterdiği ülkelerden birisi konumundadır. 2009 yılında Türk firmalarının tüm dünyada üstlenmiş oldukları projelerin toplam değerinin yüzde 12.6'sı Türkmenistan'a, yüzde 6.9'u Kazakistan'a ve yüzde 5.5'i Rusya'ya ait iken, bu oran Azerbaycan için yüzde 0.3 seviyesinde gerçekleşmiştir.

Azerbaycan'da faal olan başlıca Türk müteahhitlik firmaları arasında Atilla Doğan, Alarko, Baytur, Borova, Burç, Cenay, Ekpar, Enka, Gama, Pet, Tekfen, Tepe, Turan Hazinedaroğlu, TML, Yücelen ve Zafer İnşaat sayılabilir. Türk firmalarının tamamladıkları başlıca projeler ise Bakü Uluslararası Havaalanı, Bakü-Supsa Petrol Boru Hattı'nın Batı Güzergahı, Merkez Bankası Binası, Bakü Tersanesi, Coca-Cola Fabrikası, UNOCAL Binası, Türk Büyükelçiliği, Ramstore Binaları, Azer Yapı Market Binası, Hazar Eğitim Merkezi, Karadağ Doğalgaz Kompresör İstasyonu, SPS, Severnya Kombine Elektrik Santrali ve Azerbaycan Devlet Petrol Şirketi'nin tesisleridir.

D. Türkiye ile Azerbaycan Arasında İmzalanmış Olan Ticari ve Ekonomik Nitelikli Anlaşmalar

	İmza Tarihi	İmza Yeri	Resmi Gazete Tarihi	Yürürlük Tarihi
Ticaret ve Ekonomik İşbirliği Anlaşması	01.11.1992	Ankara	23.01.1993	23.01.1993
Kara Ulaştırması Anlaşması	01.11.1992	Ankara		08.12.1995
Yatırımların Karşılıklı Teşviki ve Korunması Anlaşması	09.02.1994	Ankara	26.05.1997	-
Çifte Vergilendirmenin Önlenmesi Anlaşması	09.02.1994	Ankara	27.06.1997	01.01.2000
Uzun Vadeli Ticari ve Ekonomik İşbirliği Programı ve İcra Planı	06.11.2007	Bakü		
Ortaklık ve İşbirliği Anlaşması	06.11.2007	Bakü		
KEK V. Dönem Protokolü	11.04.2008	İstanbul		

E. Enerji, Boru Hattı ve Taşımacılık Projeleri

1. Bakü-Tiflis-Ceyhan Ham Petrol Boru Hattı (BTC)

BTC boru hattı ile başta Azeri petrolü olmak üzere Hazar bölgesinde üretilen petrol Ceyhan'a taşınmakta ve buradan da dünya pazarlarına aktarılmaktadır. BTC'nin günlük bir milyon varil ve yılda 50 milyon ton petrolü dünya pazarlarına ulaştırma kapasitesi vardır. 2011 yılından itibaren günlük kapasite 1.2 milyon varile çıkartılacaktır.

BTC üzerinden taşınan Azeri petrolü ilk kez 17 Kasım 2005 tarihinde Türkiye'ye giriş yapmış ve 28 Mayıs 2006'da Ceyhan İhraç Terminali'ne ulaşmıştır. 4 Haziran 2006'da ilk petrol tankeri Ceyhan'da yüklenerek Azeri petrolünü dünya pazarlarına taşımaya başlamıştır. O günden itibaren 1 Haziran 2010 tarihine kadar geçen yaklaşık dört yıllık süre içerisinde BTC üzerinden 120.7 milyon ton petrol taşınmış olup 2010 itibarıyla aylık taşıma miktarı ortalama 3 milyon tondur.

Bu arada Azerbaycan ile Kazakistan ile yapılmış anlaşma gereğince Kazak petrollerinin bir kısmı da Ekim 2008'den beri BTC üzerinden taşınmaktadır. 2008 yılında BTC üzerinden 285 bin ton, 2009 da ise 1.69 milyon ton Kazak petrolü taşınmıştır. Ancak taraflar arasındaki anlaşmazlıklar nedeniyle Kazak petrolünün BTC'ye verilmesi kesintilere uğramaktadır.

BTC projesi, Türkiye'nin Avrasya bölgesinde stratejik köprü olma hedefi doğrultusunda gerçekleştirilmiş olan en önemli ve somut proje olarak ön plana çıkmaktadır. Türkiye'nin bu projeden geçiş vergisi ve işletmecilik hizmetleri ücreti olarak ilk 15 yıl için 140-200 milyon dolar, daha sonraki dönemlerde ise 200-300 milyon dolar seviyelerini bulan yıllık gelir elde etmesi beklenmektedir. Proje kapsamında oluşturulmuş olan konsorsiyuma TPAO, yüzde 6.53 oranında ortaktır. Türkiye'nin stratejik önemini artıran proje, Boğazlardaki tanker trafiğinin rahatlatılmasına da olumlu katkı sağlamıştır.

2. Güney Kafkas Doğalgaz Boru Hattı (BTE)

Bakü'den Erzurum'a kadar uzanan bu boru hattı, Azerbaycan'ın Şahdeniz yataklarından çıkan doğalgazı Türkiye'ye taşımaktadır. BTE üzerinden ilk doğalgaz Erzurum'a 3 Temmuz 2007 yılında ulaşmış, hat üzerinden 2008 yılında 4.7 milyar metreküp, 2009 yılında ise 5.2 milyar metreküp doğalgaz taşınmıştır. Hattın kapasitesi ise 20 milyar metreküptür.

Erzurum'a ulaşan doğalgazın bir kısmı Türkiye içerisinde tüketilirken, bir kısmının da dünya pazarlarına ulaştırılması amaçlanmaktadır. Bu doğrultuda inşası planlanan Nabucco hattı, BTE'nin bir uzantısı olarak Avrupa'ya uzanacak ve Azeri doğalgazını Avrupa pazarlarına ulaştıracaktır. 2,200 kilometre uzunluğundaki Nabucco boru hattı projesi için hükümetlerarası anlaşma 13 Temmuz 2009'da Ankara'da imzalanmıştır. Botaş'ın yüzde 16.67 ile ortak olduğu proje için çalışmalar 2011 yılında başlayacak olup, doğalgazın hatta verilmesi 2014 yılında gerçekleşecektir.

7 Haziran 2010 tarihinde imzalanan Azeri gazının Türkiye'ye ve Türkiye üzerinden Avrupa'ya satışı ile taşınmasına ilişkin mutabakat zaptı, söz konusu boru hatlarının uzun vadedeki verimliliği ve Türkiye'nin enerji güvenliği açısından önemli bir adım olmuştur. Söz konusu anlaşma ile 2016-2017 döneminde devreye girecek olan Şahdeniz II'den alınacak olan 2017'de 2 milyar metreküp, 2018'de 4 milyar metreküp, 2019'da

6 milyar metreküp doğalgaz, sonraki dönemlerde kademeli şekilde yükselterek 15 yıl içinde Türkiye'nin doğalgaz temini açısından büyüyen önemli bir kaynak olacaktır. Diğer yandan Şahdeniz II'den gelecek olan doğalgaz Nabucco üzerinden Avrupa'ya da ihraç edilecektir.

3. Bakü-Tiflis-Kars Demiryolu Projesi

Avrupa ile Çin arasında kesintisiz demiryolu ulaşımının sağlanmasına katkıda bulunacak olan Bakü-Tiflis-Kars (BTK) demiryolu hattı için 20 Eylül 2007'de ilk kadimati imzalanmıştır. Hattın tamamlanmasıyla birlikte Türkiye ile Orta Asya arasındaki demiryolu ulaşımı yaklaşık 15 yıl sonraye iden sağlanmış olacaktır ve söz konusu proje çerçevesinde, aynı zamanda şu anda faaliyet gösteren Ahalkelek-Tiflis ve Tiflis-Bakü Demiryolu Hatları da yenilenmektedir. Toplam 420 milyon dolarlık projenin 220 milyon dolarını Türkiye karşılamaktadır. 105 kilometrelik demiryolu hattının 76 kilometrelik kısmı Kars ile Gürcistan sınırı arasında olup hattın yapımını Türkiye gerçekleştirmektedir.

2011 yılında tamamlanması planlanan hattın hizmete girdiğinde ilk planda yılda yaklaşık 1.5 milyon yolcu ve 3 milyon yük taşınması daha sonra bu rakamların kademeli olarak 3.5 milyon yolcu ve 16.5 milyon ton yüke çıkartılması hedeflenmektedir. Diğer yandan proje kapsamında Kars'ı Iğdır üzerinden Nahçıvan'a bağlayacak olan bir hattın inşa edilmesi için de çalışmalar sürdürülmektedir.

F. Ticari ve Ekonomik İlişkilerde Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Önerileri

DEİK üyesi firmaların bildirimlerine göre Türkiye ile Azerbaycan arasındaki ticari ve ekonomik ilişkilerde sıklıklı yaşanan sorunlar ve bu ilişkilerin geliştirilmesi için öneriler aşağıdaki gibidir:

- Vizelerin kaldırılması gündemde olsa da bu sorun hala tam olarak çözülememiştir. Azerbaycan'a yatırım yapan ve faaliyet gösteren işadamlarımıza dahi en fazla bir yıllık vize verilmektedir. Türk ve Azeri İşadamlarına uygulanan vizenin karşılıklı olarak kaldırılmasının iki ülkenin ticari ilişkilerine ivme kazandıracığı düşünülmektedir.
- İkili ticaretin motive edilmesi için gümrük ve ihracat işlemlerinde sadeleştirme yapılması, vergi ve gümrük işlemlerinde uluslararası rekabet koşullarının sağlanması gerekmektedir.
- Azerbaycan'a sadece yatırım amaçlı getirilen alet ve edevat için gümrük vergisi muafiyeti uygulanmaktadır. Üretim için getirilen, hammadde ve yarı mamul mallara da muafiyet uygulanması yeni yatırımları teşvik edecektir.
- Toptan ve perakende satışlarda fazladan ödenen KDV'nin tahsil mekanizmasının yeterli etkinlikte kullanılamaması söz konusudur. Bunun için fazla ödenen KDV'nin ithalatta ödenen KDV ile mahsuplaştırılması çözüm olabilecektir.
- Azerbaycan gümrüklerindeki depo ve antrepoların yetersiz olması ciddi sorunlara yol açmaktadır. Ayrıca Türkiye'den gelen Türk menşeli malların Azerbaycan sınır kapılarında bekletilmemesi ve yükün iç gümrüğe gitmesini sağlamak için gereken işlemlerin daha hızlı yapılması arzu edilmektedir.
- Azerbaycan ile yapılan ticarete nakliyat önemli bir maliyet unsurudur. Alınan yüksek yol vergileri ve İran'ın uygulamakta olduğu tonaj sınırlamaları ve yollardaki gecikmeler, ilave maliyetler getirmektedir.
- 1 Kasım 1992 yılında Türkiye ile Azerbaycan arasında kapsamlı bir kara ulaştırma anlaşması imzalanmıştır. Nahçıvan yolu ile direkt bağlantı sağlanmakla birlikte, bu yol henüz Nahçıvan'dan öteye gideme-

miştir. Ülke ile karayolu bağlantısı esasen Gürcistan üzerinden sağlanmaktadır. İki ülke arasında Nahçıvan Özerk Cumhuriyeti'ndeki 11 km kara sınırı dışında direkt karayolu bağlantısının bulunmaması Türkiye'nin Azerbaycan'la, özellikle de ekonomik ve ticari ilişkilerini zaman zaman zora sokmaktadır.

- Yurtdışına para transferlerinde ciddi sıkıntılar yaşanmaktadır. Azerbaycan, Dünya Ticaret Örgütü'ne (DTÖ) üyeliğin şartlarından olan IMF'in 8. maddesine dâhil olmak için çalışmalarına devam etmektedir. Para transferi ile ilgili sınırlamaları ve problemleri çözecek olan bu uygulama ile döviz rejiminde daha fazla liberalleşme mümkün olacaktır.
- Azerbaycan'da bankaların işletmelere verebilecekleri krediler, akreditif ve teminat mektupları konusunda yasal düzenlemeler yetersizdir.
- Ticaret Kanunu, Borçlar Kanunu, Banka Faaliyeti Hakkında Kanun gibi dış ticaret açısından önem arz eden yasal konularda boşlukların olması iki ülke arasındaki ticari ilişkilerde ortaya çıkan sorunların çözümünü zorlaştırmaktadır.
- Taahhüt alanında proje finansmanının temininde yaşanan bazı güçlükler söz konusudur. Ayrıca sürdürülmekte olan inşaat projelerinde gerekli olan çimento ve inşaat demiri tedarikinde güçlükler yaşanmaktadır. Azerbaycan'daki iç üretim, pazarın ihtiyacını karşılayamadığından zaman zaman inşaatların durması söz konusu olmaktadır.
- Azerbaycan perakende sektöründe uygulanan ve faturasız satışı da teşvik eden sadeleştirilmiş vergi sistemi, sektörde haksız rekabet yaratmaktadır. Büyük kurumsal firmaların Azerbaycan'da büyüyememelerinin en büyük nedeni bu sistemdir.
- Türk işadamlarına Azerbaycan'da rekabet şansı yaratılması için, Azerbaycan'ın Rusya ile imzaladığı serbest ticaret anlaşması çerçevesinde uygulanan rejimin, Türk firmalarına da uygulanması konusunda her iki hükümetin somut adımlar atması beklenmektedir.
- İki ülke işadamlarının karşılıklı yatırımlarının güvence altına alınabilmesi için, Yatırımların Karşılıklı Korunması ve Teşviki Anlaşması'nın yanı sıra Yatırımların Garantisi Anlaşması'nın da imzalanması için iki ülkenin hükümetlerinin de desteklerinin alınması gerekmektedir.

G. İşbirliği İmkanları

Serbest piyasa ekonomisine geçiş sürecinde olan Azerbaycan, kurumsal altyapısını oluşturmaya ve sınıflıksıkliklerini tamamlamaya çalışmaktadır. Fabrikaların birçoğu hammadde, yardımcı madde ve teçhizat temin edilememesi nedeniyle yarım kapasite ile çalışmaktadır. Hammadde ve sermaye temini Türk firmalarının faaliyetleri için imkan yaratmaktadır.

Ülkede yapılan ekonomik reformlar, makro-ekonomik istikrarın yerleşmeye başlamasını sağlamıştır ve yatırım ortamı da gittikçe daha olumlu bir hale gelmektedir. Azerbaycan, petrol ve doğalgaz gelirlerini, diğer sektörlerin kalkındırılması için kullanmayı amaçlamaktadır ve bu doğrultuda bir fon oluşturulmuş ve gerekli düzenlemeler yapılmıştır. Bu gelişmeler ışığında Azerbaycan'da ön plana çıkan ve yabancı yatırımcılar için önemli potansiyel arz eden sektörler şunlardır:

Bilişim: Dijital telefon sistemleri, postanelerin modernizasyonu, yazılım ve donanım üretimi, güvenlik sistemleri, özelleştirmeler.

Gıda sektörü: Tavuk eti, süt ve süt ürünleri, makarna, bisküvi, şekerleme, çikolata, narenciye, bira, işlenmiş gıda, et ürünleri, alkolsüz içkiler.

İmalat sektörü: Binek araçları, otomobil lastikleri, yan sanayi, bisiklet, motosiklet, beyaz eşya, kahverengi eşya, oyuncak.

İnşaat malzemeleri: Çimento, demir, kereste, elektrik malzemeleri, havalandırma sistemleri, demir-çelik boru ve dirsekler, izolasyon malzemeleri, aksesuarlar, vanalar, prefabrik yapılar.

Kimya: Plastik ve plastik ürünleri, lastik, gübre, inşaat kimyasalları, boya ve koruyucular, kağıt ve karton, sanayi tipi temizlik malzemeleri.

Sağlık: İlaç, eczacılık ürünleri, tıbbi cihazlar, dişçilik ürünleri, sarf malzemeleri.

Tarım: Tohum, tarım makineleri, ilaçlar ve kimyasallar, fide ve fidanlar, laboratuvar aletleri, servis, sulama sistemleri.

Tekstil: Pamuk ipliği, deri ve deri mamulleri, ayakkabı, iş güvenliği malzemeleri, konfeksiyon, spor giyim.

VIII. FAYDALI BİLGİLER

A. Faydalı Adresler

T.C. Bakü Büyükelçiliği

Adres: Samed Vurgun Küçesi 94 Bakü
Tel: 00 994 12 4447320
Faks: 00 994 12 4447355
E-Posta: turkemb.baku@mfa.gov.tr
Web: www.baku.emb.mfa.gov.tr

Büyükelçiliğe Bağlı Birimler

Ticaret Müşavirliği

Adres:
Tel: 00 994 12 4413968
Faks: 00 994 12 4413906
E-Posta: dtbaku@gmail.com

Ekonomi Müşavirliği

Adres:
Tel: 00 994 12 4416087
Faks: 00 994 12 4413984
E-Posta: bakuecomus@azeronline.com

Silahlı Kuvvetler Ataşeliği

Adres:
Tel: 00 994 12 4499220
Faks: 00 994 12 4499076
E-Posta: tskatase@stream.az

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Müşavirliği

Adres:
Tel: 00 994 12 4499504
Faks: 00 994 12 4499503
Web: tccalmus@yahoo.com

Eğitim Müşavirliği

Adres:
Tel: 00 994 12 4988339
Faks: 00 994 12 4989107
E-Posta: mushavirbaku@gmail.com

Maliye ve Gümrük Müşavirliği

Adres:
Tel: 00 994 12 4417767
Faks: 00 994 12 4412338
E-Posta:

Din Hizmetleri Müşavirliği

Adres:
Tel: 00 994 12 4929853
Faks: 00 994 12 4929691
E-Posta:

Basın Müşavirliği

Adres:
Tel: 00 994 12 4413926
Faks: 00 994 12 4413927
E-Posta: bakubm@gmail.com

Kültür Tanıtma Müşavirliği

Adres:

Tel: 00 994 12 4981996

Faks: 00 994 12 4987407

E-Posta:

Azerbaycan Ankara Büyükelçiliği

Adres: Bakü Sokak No. 1, Diplomatik Site,
Oran, Ankara

Tel: 00 90 312 4911681, 90 312 4911682
90 312 4911683

Faks: 00 90 312 4920430

E-Posta: azer-tr@tr.net

Web: www.azembassy.org.tr

Azerbaycan Kars Başkonsolosluğu

Adres: Surkapı Mahallesi, Eski Erzurum Caddesi
Dostluk Sitesi No.123

Tel: 00 90 474 2236475, 90 474 2231361

Faks: 00 90 474 2238741

E-Posta: azconsulatekars@ttnet.net.tr

ATİB (Azerbaycan Türk İşadamları Birliği)

Adres: İstiklalîyet Küçesi No:21/5 Bakü

Tel: 00 994 12 4498882, 994 12 4498883

Faks: 00 994 12 4498884

E-Posta: office@atib.az

Web: www.atib.az

Türk Standartları Enstitüsü Temsilciliği

Adres: Merdanov Kardeşler Küçesi No:124

Tel: 00 994 12 4400396

Faks: 00 994 12 4400396

E-Posta:

T.C. Nahçıvan Başkonsolosluğu

Adres: Heydar Aliyev Prospekti No:17
Nahçıvan / PK 15, İğdır

Tel: 00 994 136 5452660, 994 136 5457330,
994 136 5499110,
00 90 312 3096680, 90 312 3098728
(Ankara)

Faks: 00 994 136 457349
00 90 312 3096680 (Ankara)

E-Posta: turkcons.nahchivan@mfa.gov.tr

Web: nahchivan.bk.mfa.gov.tr

Azerbaycan İstanbul Başkonsolosluğu

Adres: Sümbül Sokak No.17
Levent, İstanbul

Tel: 00 90 212 3258042, 90 212 3258045

Faks: 00 90 212 2849579

E-Posta: azkonsul@kablonet.com.tr

Web: www.azconsulateistanbul.org.tr

TİKA Bakü Program Koordinatörlüğü

Adres: Hagani Küçesi No:31/24 Bakü

Tel: 00 994 12 4931024, 994 12 4936424

Faks: 00 994 12 4936424

E-Posta: baku@tika.gov.tr

TÜSİAB (Azerbaycan Türk Sanayici ve İşadamları Beynelhalk Cemiyeti)

Adres: Temur Aliyev Küçesi No:43 Bakü

Tel: 00 994 12 4971586, 994 12 4971587

Faks: 00 994 12 4971713

E-Posta: tusiab@tusiab.org

Web: www.tusiab.org

TPAO (Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığı) Temsilciliği

Adres: Nizami Küçesi No:340 Kat:4 Bakü

Tel: 00 994 12 4931498, 994 12 4989526

Faks: 00 994 12 4981435

E-Posta:

Türk Havayolları Bakü Ofisi

Adres: Hüsnü Hacıyev Küçesi No:11 Bakü
Tel: 00 994 12 4977300, 994 12 4975438
Faks: 00 994 12 4970027
E-Posta:

Azer Türk Bank

Adres: İslam Seferli Küçesi No:5 Bakü
Tel: 00 994 12 4948090, 994 12 4953425
Faks: 00 994 12 4983702
E-Posta: atb@azerturkbank.biz
Web: www.azerturkbank.biz

B. Devlet Kurumları ve Diğer İlgili Kuruluşlar

Azerbaycan Cumhurbaşkanlığı İdaresi

Adres: İstiklaliyat Küçesi No:19 Bakü
Tel: 00 994 12 4921300, 994 12 4924053
Faks: 00 994 12 4926859
E-Posta: office@apparat.gov.az
Web: www.president.gov.az

Azerbaycan Bakanlar Kurulu

Adres: Lermontov Küçesi 68 Bakü
Tel: 00 994 12 4927554
Faks: 00 994 12 4989786
E-Posta: nk@cabmin.baku.az
Web: www.cabmin.gov.az

Azerbaycan Milli Meclisi

Adres: Parlamento Caddesi No:1 Bakü
Tel: 00 994 12 4926675, 994 12 4989748
Faks: 00 994 12 4989722
E-Posta: azmm@meclis.gov.az
Web: www.meclis.gov.az

İktisadi Kalkınma Bakanlığı

Adres: Niyazi Küçesi No:23 Bakü
Tel: 00 994 12 4924110
Faks: 00 994 12 4925895
E-Posta: office@economy.gov.az
Web: www.economy.gov.az

İçişleri Bakanlığı

Adres: Husu Hacıyev Küçesi No: 7 Bakü
Tel: 00 994 12 4909222
Faks: 00 994 12 4924590
E-Posta: info@mia.gov.az
Web: www.mia.gov.az

Dışişleri Bakanlığı

Adres: Ş. Gurbanov Küçesi No:4 Bakü
Tel: 00 994 12 4929692, 994 12 4923401
Faks: 00 994 12 4988480
E-Posta: secretariat@mfa.gov.az
Web: www.mfa.gov.az

Vergi Bakanlığı

Adres: Landau Küçesi No:16 Bakü
Tel: 00 994 12 4038632, 994 12 4038624
Faks: 00 994 12 4038971
E-Posta: info@taxes.gov.az
Web: www.taxes.gov.az

Maliye Bakanlığı

Adres: Samed Vurgun Küçesi No:83 Bakü
Tel: Tel : 00 994 12 4938103, 994 12 4933012
Faks: Fax : 00 994 12 4987969
E-Posta: office@minfin-az.com
Web: www.maliyye.gov.az

Sanayi ve Enerji Bakanlığı

Adres: Zardabi Küçesi No:88 Bakü
Tel: 00 994 12 4470588
Faks: 00 994 12 4319005
E-Posta: mfe@azdata.net

Ulaştırma Bakanlığı

Adres: Tiflis Caddesi, 1054. Blok Bakü
Tel: 00 994 12 4314636, 994 12 4303191
Faks: 00 994 12 4316022
E-Posta: office@mintrans.az
Web: www.mintrans.az

Tarım Bakanlığı

Adres: U. Hacıbayov Küçesi No:40 Bakü
Tel: 00 994 12 4932892, 994 12 4980516
Faks: 00 994 12 4930884
E-Posta: agry@azerin.com
Web: www.agro.gov.az

Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı

Adres: Salatin Asgerova Küçesi No:85 Bakü
Tel: 00 994 12 5965034, 994 12 5964407
Faks: 00 994 12 5965034
E-Posta: mlspp@gov.az
Web: www.mlspp.gov.az

Devlet Gümrük Komisyonu

Adres: İnşaatçılar Cad. No:2 Bakü
Tel: 00 994 12 4388080, 994 12 4397780
Faks: 00 994 12 4981836
E-Posta: externall@az-customs.net
Web: www.az-customs.net

Devlet Emlak İşleri Komisyonu

Adres: Y. Safarov Küçesi No:20 Bakü
Tel: 00 994 12 4902408
Faks: 00 994 12 4903359
E-Posta: office@stateproperty.gov.az
Web: www.stateproperty.gov.az

Devlet Standardizasyon, Metroloji ve Patent Kurumu

Adres: Mardanov Kardeşler Küçesi Bakü
Tel: 00 994 12 4936920
Faks: 00 994 12 4405224
E-Posta: azs@azstand.gov.az
Web: www.azstand.gov.az

Devlet Petrol Fonu

Adres: Bulbul Cad. No:20 Bakü
Tel: 00 994 12 4987753
Faks: 00 994 12 4987653
E-Posta: office@oilfund.az
Web: www.oilfund.az

Azerbaycan İhracat ve Yatırım Geliştirme Kurumu (Azpromo)

Adres: Hasan Abdullayev Küçesi No:11 Bakü
Tel: 00 994 12 5980147, 994 12 5980148
Faks: 00 994 12 5980152
E-Posta: office@azpromo.org
Web: www.azpromo.az

C. Gümrük Kapıları

Astara (Karayolu)

Tel: 00 994 295 31980 / 31150

Bakü Limanı

Tel: 00 994 12 939784

Bine (Havayolu)

Tel: 00 994 12 972600

Culfa (Karayolu)

Tel: 00 994 2366 60030 / 61000

Haçmaz (Karayolu)

Tel: 00 994 272 33440 / 32371

Tovuz (Karayolu)

Tel: 00 994 89531 53010 / 66224

Bakü Gümrük

Tel: 00 994 12 439588 / 980438

Balaken (Karayolu)

Tel: 00 994 219 21839

Bilesuvar (Karayolu)

Faks: 00 994 259 33469

Gence (Havayolu)

Tel: 00 994 22 560578 / 561446

Nahçıvan (Karayolu)

Tel: 00 994 236 57527 / 57529

AZERBAIJAN'DA 2010 YILINDA GERÇEKLEŞTİRİLEN FUARLAR

1-4 Nisan 2010	AUTOSHOW Uluslararası Otomotiv Fuarı	Baku Expo Center	www.autoshow.az
15-17 Ni- san 2010	AITF Uluslararası Seyahat ve Turizm Fuarı	Bakü, Haydar Aliyev Spor ve Sergi Kompleksi	www.aitf.az
19-21 Mayıs 2010	Uluslararası Gıda Sanayi ve Tarım Fuarı	Bakü, Haydar Aliyev spor ve Sergi Kompleksi	www.worldfood.az/2010
1-4 Haziran 2010	Hazar Petrol ve Doğalgaz Fuarı	Bakü, Haydar Aliyev Spor ve Sergi Kompleksi	www.caspianoil-gas.com
1-4 Haziran 2010	TransCaspian Uluslararası Taşımacılık, Transit ve Lojistik Fuarı	Bakü, Haydar Aliyev Spor ve Sergi Kompleksi	www.transcaspian.az
22-24 Eylül 2010	Uluslararası Sağlık Fuarı BIHE	Bakü, Haydar Aliyev spor ve Sergi Kompleksi	www.bihe.az/2010
7-9 Ekim 2010	Azerbaycan Eğitim ve Kariyer Fuarı	Bakü, Haydar Aliyev Spor ve Sergi Kompleksi	www.education.iteca.az
20-23 Ekim 2010	BakuBuild Uluslararası İnşaat Fuarı	Bakü, Haydar Aliyev Spor ve Sergi Kompleksi	www.bakubuild.iteca.az
20-23 Ekim 2010	MebelExpo Mobilya ve İç Mimari Fuarı	Bakü, Haydar Aliyev Spor ve Sergi Kompleksi	www.caspianmebelexpo.az
3-6 Kasım 2010	Hazar Uluslararası Güvenlik ve Kurtarma Fuarı CIPS	Bakü Expo Center	www.cips.iteca.az/2010
3-6 Kasım 2010	BakuTel Uluslararası Telekomünikasyon ve Bilişim Teknolojileri Fuarı	Bakü Expo Center	www.bakutel.az/2010